

- 74 -

(S)

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

VYRIAUSIASIS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS

Dr. J. Prunskio ir dr. D. Jasaičio surinktų dokumentų apie žydų padėtį
Lietuvoje 1940–1945 m., žydus gelbėjusius lietuvius kopijos. II dalis.

A
R
C
I
V
A
J
S
C
A
T
C
N
I
C
J
I
I
2

F. Nr. 677
Ap. Nr. 1
B. Nr. 483

Pradėta [1969 m.]
Baigta [1978 m.]
Data
Lapų 185
Saugojimo terminas nuolat

LITHUANIAN NATIONAL FOUNDATION, INC.

Tautos Fondas

29 West 57th St.
New York N Y 10019

1977mkoVO 21d.

Board of Directors:

Right Rev. Msgr. Jonas Baikūn
Chairman of the Board

Petras Minkūnas
Alexander Valsolis
Jurgis Valaitis

Executive Committee:

Aleksandras Vakselis,
President
Ignas Gasilūnas,
Vice President
Juozas Bagdonas,
Vice President
Romualdas Sidlauskienė,
Secretary

Vytautas Kulpa,
Treasurer
Jonas Pumpūtinė,
Finance Secretary
Jonas Vilgijus,
Member

Jonas Rūtenis,
Member

AUSTRALIAN
REPRESENTATIVES

Rev. Fr. P. Butkus
Chairman
68 The Boulevard
LEWISHAM, N.S.W. 2049

Juozas Slavėnas
Vice-Chairman
25 Maranoa str.,
AUBURN, N.S.W. 2144

Julius Veteikis
Secretary
24 Lavoni str.,
CARLTON, N.S.W. 2166

Antanas Kramilius
Treasurer
63 Queen str.,
CARLTON VALE, 2166

Nar lai; Members
Povilas Protas
16 Jubilee str.,
CARLTON, 2218
Juozas Černiauskas
149 Wentworth str.,
PORT MELBIA, N.S.W.
2503.

Gerb. Dr. Domui Jasaičiui,

Ryšyje su Eltos pranešimais, kurie pasiekia mus truputį pavėluotai, čia siunčiu jums parinkęs truputį medžiagos, kas liečia žydų gelbėjimą ir saugojimą vokiečių laikais Lietuvoje. Žinias suteikėm gerai žinomas ir nuosirdus Tautos Fondo remėjas Jonas Sakalauskas, gyvenęs Lietuvoje Dabitu km Gelgaudiškio valsč. Šakių apskr.

Dabar Jonas Sakalauskas gyvena 8 Grace str, Cabramatta, N.S.W. 2166, Sydney - Australia. Jonas Sakalauskas suteikė šias žinias :

Juozas Matūzas, ūkininkas, Branduoliškių kaime, Gelgaudiškio valsč. Šakių apskr. Slėpęs jauną vyrą Žydą, žydo pavardė nežinoma. Žydas vėliau buvo areštuotas, o jį slėpęs J. Matuzas turėjo slapstytis, gelbėdamas savo gvybę.

Pranas Simokaitis, ūkininkas, pamaldus žmogus, parapijos choro dalyvis. Gyvenęs Daukantiškių km. Gelgaudiškio valsč. Šakių apskr. Slėpė žydaite, žinomą apylinkėje, kaip siuvėją. Pagal turimas žinias P. Simokaitis su kitais buvo apskūsti ir jų slėpti žydai areštuoti ir išvežti. P. Simokaitis buvo tardytas ir laikinai paleistas, bet pašauktas antram tardymui namo jau nesugrįžo. Spėja J. Sakalauskas, kad Pranas Simokaitis buvo sušaudytas.

Vincas Janulaitis, ūkininkas, Daukantiškių km. Gelgaudiškio valsč. Šakių apskr. slėpęs jauną mergaitę, žydaite, kuri vėliau su kitais buvo areštuota ir išvežta. V. Janulaitis areštuotas. Išvežtas į Kauną ir iš ten darbas prie Kėdainių aerodromo. Iš ten jam pavyko pabėgti ir toliau slapstėsi Gelgaudiškio apylinkėse. Išliko gyvas ir paliko Lietuvoje.

Dr. A. Žakevičius, Pakalniškių km, Gelgaudiškio valsč. Šakių Apskr, turėjęs sunų urėdo pavaduotoją. Pasak Jono Sakalausko, Dr. Žakevičius pats žydų neslėpęs, ~~bet~~ bet turėjo būdą juos parvežti iš Kauno, bulvių maišuose ir panašiai ir surasdavęs žydams slėptuves pas ūkininkus Gelgaudiškio apylinkėse. Pripuolama kalbant su Pranu Žitkevičium čia Sydnejuje, jis yza kilęs iš Voniškių km. Plokščių valsč. Šakių apskr., tai jis teigia, kad ir pas Dr. Žakevičių buvo suimta 12 žydų.

Tikuosi, kad šios žinutes bus savo keliu jums naudingos ruošiant jums pavesta darbą. Linkėdamas Jums išstvermės ir stiprybės šiame dideliame darbe.

Jūsų

A. Kramilius
A. Kramilius

9394 38

75 Nov 28, 1911

~~1911~~

Mulas Kaimyue.

Piandineq gavan Jius
kaidka. Skuba atsakyt.
Kad gautum laiku. Aciu.
Tad yra sunkus darbas,
kuri pajuciu ant savo
pečių. Suuvis saulygos ir
miesu, nes mes baimėje
kautijome žydu aegistę
pa tairavima komunistam.
Bijojome ir mes net sauo
gry draugis o nuo žydu
reikėjo ipatingai saugotis.
Mauo drauges beuovėkes
suotes bet aš žinojan kur
citi ir su kuo kalbe ti....
Mauo bendradarėis - Preimu-
kas (taip aš ji vadinau) drebė
partijoje ir tinau viską sauo-
davo ir gal per ji bewan
jopita ir laiku (2 val aekisėd)
Preimodinau ir Pracius. O prie

2) buvo artimas kaimynystam
 o taraites vardo Stengiaus
 niekad uzinetij nesbarome
 jau ismele i parvojinga
 Zaidima su Zydais - musy
 draugais. Jo neklausei
 jos niko oji ty liai rizika-
 no savo gyvybe. Miasus
 Sarbininiai prie getho
 buvo padarus zmones is
 Stengiesi padeti varg-
 tauis Zydams kai Sugrižo
 cerkliai su to mergina
 nei as nei "Dzidorius" niko
 ne klausei jome. O ji sake
 kad viskas gerai patyko.
 "Dzidorius" rizikavo labai
 nuolat vaiznuidama prie
 getho ir vygdylama ma-
 no planus. Jis padarus is
 geras zmogus is ukoziu tau
 pakarti. Jis mauo desuti
 Kurliui sake: "Inelzios uz ja
 is gyveiu" savo eklype is namely
 o Sodnas draugvaisiu pesa, maistina

Nuo mano "paieša" "Či" kępi mai jėmė ir žuđi. Beats Hare!

mano šeimą. Jis ten pat ir
gyvena - parklonų gatvėje
- parališičiai mūsų gatvės
gale mieste. Jo vardo negali-
ma miuoti. DOKUMENTAS
jo sklypui sudariau - pas
notaro Kavacko padėjėja
mergaitės vardo uc asimeko
Kavackas jau buvo ualijim-
bet tas dokumentas su-
darytas tos sekretorės
vardu - višči ofi orales
Edeoz Senesne, data
(tai buvo jo patařimų)
konuonotas 100 melu.)
Sklypas buvo mano - Čpu-
ly jis vardu. Jėi iri šiel
jo šėma ir jė Stea gyvena
tas reidėia niėkas uc kido
prijo. Namei pastatė
i mano - piriėrai pareostoz
medsiėoz "naktimis nuvež-
tas i Sklypa. "Dzidoriis" daug
kartu mano prašomas a šiel da
no "uždavėnius" Šermes - Eugėnia.

K. Klupsienė
Crown Ridge, N.Y. 117

MARIAN FATHERS

6336 So. KILBOURN AVE.
CHICAGO, ILL. 60629

Pirmosios rusų ir po to vokiečių okupacijos metais gyvenau Vilka-
viškyje, buvau Vilkaviškio R. Kat. parapijos administratorius. Laike vo-
kiečių okupacijos pakrikštijau Vilkaviškio batų krautuvės savininko
sūnų Lapidusą. Jis buvo laikomas kalėjime. Lietuviai kalėjimo prižiūrė-
tojai stengėsi suimtiesiems padėti. Lapidusą krikštui parengė Jonas
Svobonas/ jis jau miręs/. Su kalėjimo prižiūrėtoju žinia jis buvo atves-
tas į bažnyčią ir aš jį pakrikštijau vardu Jonas. Krikšto tėvu buvo Jo-
nas Svobonas. Krikštasūniui buvo ne tiek svarbu krikštas, kiek gauti
krikšto pažymėjimą su kiek galima ankstybesne data. Tokį pažymėjimą
išdaviau, rodos su 10 metų ankstybesne data. Remiantis šiuo pažymėji-
mu jis iš kalėjimo buvo paleistas ir išvengė sunaikinimo. Kiek girdė-
jau jis dabar gyvena Canadoje. *(Olimpijos spauduvės savininkas)*

Neprisimenu pavardės vienu/vyro ir žmonos/, rodos jis Vilkaviškyje
turėjo ~~epaustuvę~~, kurie išvengė Vilkaviškyje žydų šaudymo, Alvito para-
pijoje slapstėsi kaime pas vieną ūkininką. Klojime po šiaudais turėjo
pasidarę slėptuvę, iš kurios, kai nesimatė pavojaus šiek tiek išeidavo į
viršų. Aš buvau pakviestas juos pakrikštyti. Nuvykau dviračiu. Abdu pu
krikštijau, taip pat išdaviau krikšto metrikus su gerokai ankstbesne
data. Ji netrukus mirė. Jis išsislaptė pas ūkininką Vilkaviškio para-
pijoje netoli Paežerių kaimo koplyčios. To ūkininko duktė/pavardės ne-
atsimenu/ jį paruošė išpažinčiai ir Komunijai. Vieną vakarą, kaip buvo
sutarta, nuvykau į Paežerių koplyčią, kurioje jis labai gražiai atliko
išpažintį/aš net stebėjaisi su koku kruopštumu, puikiu nuodėmių su-
pratimu jis tai atliko/ ir pamaldžiai priėmė šv. Komuniją. Girdėjau, kad
jis per visą vokiečių okupacijos laiką išsislaptė pas ūkininkus.

Vienos mano parapijietės paprašytas, gavęs JE. Vyskupo Karoso leidi-
mą savo kambaryje klebonijoje pakrikštijau žydę, dantų gydytoją, kuri
jau keli metai gyveno moterystėje su kataliku agronomu/pavardžių ne-
atsimenu/. Čia pat po krikšto, esant tai mano parapijietei liudininke
juos sutuokiau ir išdaviau sutuoktųjų liudymą su 10 metų ankstybesne
data ir su jos bei jos tėvų lietuviškomis pavardėmis. Juodu netrukus
persikėlė gyventi į Zyplius, Sakių apskr., nes jis buvo paskirtas Zyplių
školio mokyklos mokytoju. Kiek girdėjau, išliko gyvi. Koks jų tolimesnis bu-
vo likimas, neteko sužinoti.

9394 38

1. - 89 10/276

9
4

Tą dieną, kai Vilkaviškio žydai buvo varomi už miesto, už kareivinių, viena mergaitė žydūkė, kuri jau anksčiau buvo pasikrikštijusi, kažk kaip atsiliko nuo varomos žydų grupės. Lietuviai kalėjimo prižiūrėtojai ėjo iš paskos, neva tvarkos prižiūrėti. Radę tą mergaitę prie vieno medžio besėdint, su katalikiška maldaknyge rankoje, pasiteiravo, ko ji čia laukia. Ji pasisakė esanti žydė, tik nespėjusi su kitais kartu eiti. Jie pamatę jos rankose maldaknygę pasiteiravo, kodėl ji tą maldaknygę nešiojasi. Ji pasisakė esanti jau pakrikštyta ir katalikė. Lietuviai kalėjimo sargai ją išvedė į kitą pusę miesto ir liepė eiti kur saugiau. Ją priėmė į savo kleboniją Lankeliškiuose kun. Pijus Karalius/miręs čia Cicero/. Ten bebūdamą ji priėmė kitus sakramentus ir Vysk. Padolskis jai suteikė Suvirtinimo sakramentą. Kiek girdėjau ji yra Canadoje.

Vilkaviškio anstolis Pališkis vilkaviškyje, savo klunelyje buvo priglaudęs vieną žydę. Ilgą laiką niekas apie tai nesužinojo. Pagaliau vokiečių saugumas patyrė apie jos slapstymąsi, ją uėmė, o Pališkis patalpino į Marijampolės kalėjimą. Užtariant Vilkaviškio Vyskupams, kunigams ir itakingesniems miesto gyventojams po šešių mėnesių buvimo kalėjime Pališkiai buvo išleisti į laisvę. Koks likimas buvo tos žydės, neteko girdėti. /Smulkesnių žinių galėtų suteikti Kazys Povilaitis, gyv. Čikagoje./

Šalia vilkaviškio klebonijos sodo Tabariškiai turėjo aliejaus fabriką. Tabariškis, prieš prasidedant karui su vokiečiais, rusai išvežė į Rusiją. Kaž kaip liko jų duktė, maža mergaitė. Ją globojo Tabariškių lietuvišvė tarnaitė. vokiečiams užėjus ji bijojo ją toliau laikyti. Ją perėmė globoti ~~krikščionys~~ buvusi Prel. Adomo povilaičio šeimininkė Matilda. Prelatas ją pakrikštijo Teresės vardu. Ji išliko gyva, kiek girdėjau paskutiniu laiku gyveno Leningrade. Kol jos globėja ir krikšto motina Matilda buvo gyva, ji atvažiudavo ją aplankyti.

→ Mobilantė

Esu ir daugiau patarnavimų žydamas padaręs, bet dabar visko neprisimenu.

Kun. J. Kardauskas
buvęs Vilkaviškio R. Kat. Parapijos
Administratorius

/Nuo 1940 metų gegužės mėnesio ligi 1944 m. liepos 31 d./

77
~~77~~
Kun. Dr. PRUNSKIUI

VINCAO KULIEŠIAUS
7141 S. California
Chicago 60629 Ill.

Tel. 778 5434 PAREIŠKIMAS

Kaip užėjo ^{Vokiečiai} į Kauną aš gyvenau Kaune žemaičiu g. 53 Nr ir tenai buvo žydu namai ir jie gyveno ir mes turėjom išrendavę buta jų namuose.

Žydai turėjo du vaikus ir jausdami pavojų nuo vokiečių, prašydavo leisti jų vaikams mūsų bute pernaktoti, tai mes užleidome viena kambarį jies pernaktoti

Žydu duktė ~~buvo~~ gražiai lietuviškai kalbedavo, nes buvo baigusi Saulės gimnazija ir kaip ju tėvus išveže, vis tą žydaite laisva musu išsaugotą susitikdavau Kaune ir pasikalbedavau visi namo gyventojai mes tą mergaitę užjautem ir niekas neskundė

Mano gerai pažystamas laikrodininkas pavarde Kužma turejo laikrodžiu padduot vė ir dirbtuve Ukmergės ir Žemaičių gatviu kampe Kaune ir naktimis pernatvot užleisdavo savo bute vienai žydei ir viena nakti Vokiečiai rado minėtą žyde ir išvežė ^{pat} kartu laikytoja Kužma ir koki mėnesi sedejo kaleime ir buvo tardomas po to šiaip taip paleistas.

Tiek atsimenu iš mūsų židams slepiemies Kaune.

Vincas Kuliešius

~~67~~ 9394 38

79

~~462~~

9

D Karužieni
3338 W 60 St.
Chicago, Ill
606429

VLIK'ui - apie žydu gelbėjimą.

Apie 1943 metų vasarą buvęs
Meno Mokyklos direktorius
Ignas Šlapelis keipėsi iš mano
tėvus Jungi ir Ona, Krikščionius
padėti žydu tautybės mokiniui
Idai Galantaiti neseniai pa-
bėgusiai iš gheto. Mano tėvai
jį priėmė kaip tarnaitę. Ji
turėjo lietuvių kunigo pagamin-
tus gimimo metrikus, bet tėvai
nėkada nedrįso jį policijai
iregistruoti (į namų knygą),
jį "metrikai" visuomet buvo,

9394 38

29 10/11-76

reikalui esant pasakyti, kad tik dabar ją priėmė. Mes ją vadino Elena, jos akcentas buvo oškinamas, kaip iš Kalaipeidos krašto. Kiek atsimeru jos motina buvo nušauta vokiečių, o tėvas išvežtas bolševikų 1941 m. Tėvas buvo Marijampolį matūno savininkas.

Jolita-Elena negalėjo atidaryti durų, eiti į krautuvs, rodytis prie svečių ir man atrodė nuikos ir nežinojimo, neitau arba tik taktiškai nutylėdavo apie savo įtartinus. Mums traukiantis į vakarus ji liko mūsų namuose - Kauno, Kalniečių 4b, kur ir dabar gyvena. Jei reikėtų daugiau žinių - klauskite, galėčiau parašyti kiek žinau.

Dona Krikščiūnaitė-Keruzienė
sausis 1, 1977 Sofijos Jankaitės kirkelis

~~67~~ 9394

38

Manica, Stankiene.

12

(96) 82 10/II-76

11

Gerb. Daktare, labai gasta, bet kitas
šimis neturima. Niekas be Vikonytes
man nepadejo. Priešingai, kai kas ten
iš personalo stėri mus ir bradejo šnib-
ždėti, ^{kaže} jas krepšius pas jusus žmonas,
kad pasimta, Likusius vaikus.

Jus Vikonyte turėjo mēravoti tempera-
tura ir registruoti ir skalegti netikus
seaičius. Turėjo nudaoti, kad duoda
vaistus ir infekcion, tai buvo labai
pascūjonas darbas. At darant visitaciją
klausiai, exaaminavau vaikus ir zastiua
netikrus rezultatus. Kas dėl pavardės tai
nei vieno nežinau. Pirigū iš jus neemian
tai man buvo neskarke. Žmonis šauliūose
nežinuoju, nes tik tada atsikeliau
iš Kauno.

Kas dėl manes tai šauliūose sėdėjau
vienuetėje. Pasčiau atkėli Terese Petrauska

LEIDVOS CENTRINIS VAISTYBES ARCHYVAS

Donicele Vinkalene ir Marija Strukiene. 12
Petravskieni buvo saimta ir rindima parvys
kad paleista Kar. Brautka. Pasakusines diji
buvo kaltinami kad ternaro saaugumai.

Jos vrsas 23 1/2-41, prasidejus katevi, isvete
Rusijas kreptin js daleia maac nesinoma.
Kaune mens patalpinno pozemys su Elzie Mik-
Sunaitis, kaltinajama kaip vakucia sripez.

Zabar ji gyvena: Elzie Miesunaitis-Indriunas

521 So. President, Wheaton Illinois, 60181
ji buvo labai gusi, apsauci, arnojo vises kalinias
virur laeste po kalajima. Pabandykit para
syti jai. Siauliuose gyvena pas mane.

po teismo as sudejau kameroje N1. Pozemieje, kur
buvo talpinamos moterys vezimui. Leusfio. Releciony
nakti iscedavo apie 15 moterys ir patalpinosoo
naufas. Vies jos buvo prostitutes, ironagardes,
vagilkos. Deku jums mes isejim is kalajimo,
nes jos islavse darys su suola. iz atrakivno
riedas darys.

Tai ir voskas J. Turmieni
vaby diony Dr Birutienes

#82

①

Geib. Laetare,

Atsargības i Klausījums:

1. Per veicu sešpau parjo Gaiskari:
 Pirmā, atnāsi molnā, kuri pasare, kad
 ji vā Adolfs Rabinovičs iznāca
 is Kauro, ir kad jis atvodi pri moko
 dures kungus - pavardi nesaei -
 ir kad jis pavardi buso Rabinovičs
 as nekrija. Vairā ķermiņā, apie
 8-10 metru augūnā (su rāzānān aut
 karlo - maty, kad itronsi rokā -
 cūn, kad ne zydā), dekus jām lieku -
 rāks, vārda i pavardi su rāstān,
 kad, "plācni vīdeģimā" nūsiān
 Cūn i līgimā. Tai lāro sepmādān
 Vīkante vīrāse jām T² 40.
 As parāsiān kad pneumonia.
 Istāto līgimānē apie 1 mon.
 Antra ķermiņā is Ghedo atnāse
 tenas pri rista aplinā jūosmēn,
 po plācni palku, kas ji vāri
 i darbs. - t.p. dīagnosān i pneumonia.

Paskiau, turbut jie perdudavo
 žinias kitiems, visus atnešė į
 mano kūtį ir buvo paguldėti.
 Keičiausi anį veikus mergaites.

2) Visto jie buvo iš ligoninės padu-
 tų pagal durtas pavordes, iš patalpi-
 ų kur kitiems, be pasuklinius
 2 berniukai, kurie buvo paduti
 per Jūsus Žmona, man prasaut
 iz rodos negakenti šį preglaude
 Šeduoje. Jūsus Žmona turi
 žinoti tai kur juos negabeno.

3) Dr. Peisačiovic' turgo tarsi
 isėiti iš gletto, kiek atėmėnu
 vaistus jis gaudavo iš eliesko
 ligonines ir mes jamu duodavom.
 Tada buvo laisviasi epidemija
 diphtherito tai pariprodavom
 "serumo". Gletto at' buvome
 tik viena syki, pas sergauty
 vaika. Tėrai buvo abu daktarai
 vaixu ligy specialistai. Jie
 buvo varome š darba tai tauriai
 su jais susitikdavom. Bet
 pavardi pauirsiame.

(2)

4. Mans sūņe 11/II-1941 metais:
 Kallino agitācijas priekš S.S.S.R.
 § 58, Starptaut. ID. 25/IV isauzē
 i, Kaunā, ^{ar Kallinina} dokumentus daudz.
 Vēri vienam speciālam vagonā.
 50 vagoni - ir mans. Apsūpti būvniecības
 sargības, ir sunimis, kari draskosi
 mūsu pulki. Mēs turējam spēcēti
 sīklu platformoje iz Kauno plat-
 formoje. Nus vagono iki plat-
 formas turējam bērņi. O enkavedistai
 su sauktusais ir sunimis teko
 parku is šonu. Kai ^{mūs} skarte tai
 girdēja "50 mupuru ogma man-
 uzina"

Kallino mans lictavai.
 Auzšianis Turģu, Lietuvas teismas
 tise 29-30 balandzio 1941 metais,
 oela diena is nakti. Nulde
 7 metai koleģimo i 3 metai
 be teissus "Rukerka"

Paskatini kamora, xovz maug, laive
 buvo A1 požemėje, pirmiau tai ten
 buvo mogle - skalbėkla. Tai
 duris nekavo geležines apvaltis.

Tai kaip kauna, sulambardavo, surgyba
 pakopą. Naicia giatejim kai uže
 taos rykas - kurimas susaudė prie
 Corienės. Pirmiau orskas aptylė o mes
 sėdėjom drebant. Girdėjom kas tai labai
 patylė einant, ^{per xovz laivą} paskiaue sekė kad
 čia ^{buvo} pasiskėpė vieną is tų nežinų rykas.
 Bet as su juo nekalbėjau.

Maus kamoroje mačo skalbėklas
 buvo pasitikęs didelis suolis.
 Kai is rytu vienas matojo, tai kriminalines
 kalines lėpė man is Vironytoi atsisesti
 aut musu cūrnais, kad fej blogai išėis, mus
 žuėi nekalbėti, o jės vaduovajamos
 Rišelytes su suolu 4-5 issibegiojimas
 musė duris parol is krito kondratas.

Per ta, skylė Rišelyte išlėpo is mūgo
 atnėsti raktas. Ji - Rišelyte prieš tai
 buvo kolejinė 90 karta ir paj kalėjim
 buvo kaip namas. Gabus raktus pm-
 dėjo atnėmėti vėcus kamoras ir visis

(3)

moterys išejo i koridorius. Karf. buvo vyros fuseje nerinau. Ar juos isleido ta pati Kišelyte ar tas vyros, kuris sugelėjo pasielepti koridary.

5) Su vyro pasimatyti leido 2 syk Siauliuose ir paskutinį sykį 15/VI Raune

6) Tardė mane Siauliuose ir Raune. Nemaišė. Tas kalines kur buvo karf provocatorės - kaltinami muiė

7. Vienmyte dabar Sakunaje. Do karo, manius priėas ji beavo sovietka ir isleista, i Maskva, Мудзкенo kalėjiman kur isbevo 1/2 metis.

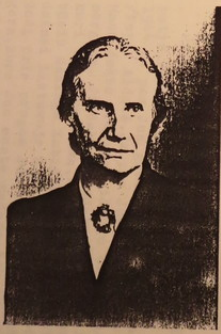
Ten porūcijo musis byla, ja isleisino ir ji grizo i Siuliuog. Dirbo vaira vikrečianus ligu, ligonineje Zulian kalne Dabar pesininke. Mes suiravinjom.

Nasyti man labai sunku, nes tu visi alsiminimai mane nerbuoja. Ir be to mintis greičiau klyga

negu eanka sašo. Jau ma
becek 81 metai. Gimiau Marjan
poleje 10/IV-1895 metai

Viso gero Jaune
Kolyte deimone

Nuobraun netarai. Visi mases
dasetai Lavo bekat Toxicifone
Tou kuo kallimats aetas is
leismo spaudruas.

Jamiro
5716
Kam

Doc. 9000

20 19

Vokiečių okupacijos metais daugelis lietuvių stengėsi išgelbėti iš geto žydų vaikus, jei jau negalima buvo padėti tėvams. Šitoje srityje daug pasi-
darbavo agronomas J. Zabelavičius, buvęs Klaipėdos krašto gubernatūros
tarėjas. Vieną vakarą jis atvedė į Dr. J. Pajaujo šeimą Kaune, su kuria buvo
gerai pažįstamas iš Klaipėdos, maža mergaitę žydų kilmės, kurios tėvas Lifš-
cas buvo buvęs gimnazijos mokytojas Kybartuose. Paimti tą mergaitę globoti
buvo didelė rizika, nes vokiečiai žudytai keršydavo, nužudydami visą globaju-
sį šeimą, o Pajaujai patys turėjo dvi paaugles dukteris. Bet atsisakyti
nelaido žmoniškumas.

Taip ta Lifšicų mergaitė, gavus vardą Aldutė, ir išgyveno kelis mėne-
sius 1944 metais Pajaujų šeimoje. Ponia Pajaujienė globoja ją, kaip savo duk-
terį, kol agr. Zabelavičius, suradęs saugesnę vietą kaime pas ūkininkus,
ją išvežė.

Po 13 metų, J. Pajajams jau gyvenant Vašingtone, jie gavo iš Tel-Aviv
laišką nuo Aldutės motinos Lizos su didele padėka ir pranešimu, kad jos
dukrelė Aldutė yra gyva, išaugo didelė ir gana graži mergina ir gyvena dabar
Tel-Aveve. Motina, ~~likxxx~~ irgi išlikusi gyva, bet našlė ir, matyti, ištėkėjo
už kito vyro nes pavardė pasikeitusi. Tokia yra trumpa vienos ~~xxx~~ žydų mer-
gaitės istorija.

Laiškas neskelbtinas / 83 Nuorodas -
27/IV/57. Tel-Aviv.

/Adresuota:/

Dr. J. Pajaujis
2860 Erie St.
Washington, 20, D.C.
U.S.A.

Gerbiamejii!

Jeigu klystu, tai labai atsiprašau, jeigu tie ~~xx~~
patys labai džiaugiuosi Gaudama iš Jūsų atsakymų.
Joh m. pas jus globoj buvo palikta mano dukrelė
/Peba/ Aldutė. Ja pas jus atvedė agr. Zabelavičius.
Mano dukrė yra gyva, išaugo didelė ir gana graži
mergina. Ji dabar randasi ties Jums rašo jos motina
kurį visą gyvenimą, kol buvau prie sąmonės, visomet
buvau dėkinga Zabelavičiui, taip pat ir Jums. Nes
dažnai Lietuvoje apie Jus kalbėdavom, ir daviau ~~xx~~
žodį prie progos Jus sulaukoti ir norė padėkoti už
gerą, kūrė Jūs esate padarę tokioje blogioje aplin-
kybėje. Aš daug Jums nerasytinu, nes nežinau tikrai.
ar čia tikras antrasis, kol kas aldona nėko ~~xxxxx~~
nesakau, kad neapsiviliu, jeigu netikra. Kad tik
gausiu atsakymą iš Jūsų tai aldona parašys smulkiau
ir atsąs nuotrauką. ~~xx~~

Su Geriausiais linkėjimais

Liza

PS Nes tik vos trys mėnesiai iš Lietuvos.

92-014 3811
90
25
10

Vytautas Liešimaitis
87-61 W. Dater St., Detroit, MI 48219

1976 gruodžio 2 d.

V LI K O V A L D Y B A I.

Kaip lietuvei žydus nuo vokiečių gelbėjo.

Vilkaviskio apskrity Pilviškių valsčiuje. Pilviskiu miesto gyventojas Juozas Matulaitis, pas save namo rusų, slėpė nuo vokiečių net apie dešimį žydų tautybės moterį su mažais vaikais. Maistu aprūpindavo kaimo ukininkai.

Juozoniskės kaime ukininkas Endrius Gavenas pas save namuose slėpė septynis žydų tautybės žmones. Kaip jie tie septyni žmonės toliau buvo saugomi žinių neturiu. Vėliau E. Gavena rusai išvežė į Sibirą.

Parausių kaimo ukininkas Juozas Narijauskas, pas save gyvenamam namo sleptuvei slėpė ketures žydų tautybės moteris. Matyt kokis komunistas apskundė vokiečiams. Vieną dieną atvažiavo vokiečiai suradę moteris susikrovė ant sunkvežimio, o kartu ir Narijauskų šeima, ir nuvažiavo Vokietijos link. Ir kada po metų 1944 liepo 30-ta, pasitraukė ir vakarus, dar nebuvo sugryžia Narijauskai į savo namus, ir niekas nežino kur vokiečiai padėjo juos.

Natanavo dvare prie veškelio Pilviskei Vinčiai, žydų tautybės žmogus Natenzonas turėjo krautuve. Ji Natenzoną Zaveskų kaimo ukininkai išaugojo ligi paskutinės dienos. Kada 1944 metai rusų armija gryzdama buvo jau prie Nemuno. Natenzonas norėdamas greičiau isilaisvinti iš vokiečių pavojaus, persikėlė apie septynis km, į rytus.

Kada iš Kauno išėjo paskutinis traukinys. Kazlų Rudos mišku palauke, ties Krūvelių kaimu, rusų desantininkai tą traukinį išprogdino. Toi apylinkė vokiečiai tikrino žmones, vokiečiams ir nagus pateko Natenzonas. O jaigu būtų klausęs ukininkų, nevykęs į rytus būtų likęs gyvas. Ta vieta kur traukinį išprogdino, nuo mūsų namų buvo tik us trijų km, bet mes žiūrėti negom.

Tai tiek ka aš žinau, bet kiek aš nežinau, nes gelbetoju buvo ir daugiau. Norėjau ir aš gelbėti slėti viena žydų šeima. Bet turėjau tris metinius darbininkus, tai galėjo darbininkai labai greitai išduoti. Tie buvo lengviau ilmažiau rikos, kas neturėjo pesalinių darbininkų.

Vytautas Liešimaitis

(7)

J. Urbienė (dabur apie (b.a.) augino žydų, Kudikių. Jos vyras (jau miręs) buvo vienišas kariuomenėje. Jie gyveno Kaune. Lapkritį 1943m. buvo paliktas prie jų gyv. namo durų raižtas (Kudikių 9mėn.).

Jos tėvas (pav. Rodowski) buvo mėsautas, o motina su tuo Kudikiu pabėgo iš geto ir ta, Kudikių pa-liko prie jų durų. Motina nebuvo panarė ir žydų, ir ji išsišlapstė iki kol sovietų kariuo- menė užėmė Kauną (1944m.). Tėsi bijojo paimti tą Kudikių, ir jis (Urbienė) bijojo, nes jos vyras buvo karūškis. Bet jie neturėjo vaiku, ir jis paėmė (surišikavo) jos auginti, kaipo savo Kudikių. Varda, jau davė „Lilė“ kas, ji oficialiai: „Bronius Urba, Tokiu vardu jis buvo ^{pašepelis} ~~Stonyklos~~ Vokietijoje, ir ku-ria Urbienė su tuo Kudikiu įstraukė nuplėntųje 1944m. Nors ji visur sakė, kad tai jos raižtas, bet Stonyklos ji turėjo nemalonus.

Karui pasibaigus per laikraščius skelbimus Kudikių (vaikų) tėta (jo tėvo dėdė), gyvenusi Pa-ryžiuje, 1948metai, sužinojo apie tą vaiką ir, atvykusi, priėmė jį (apie 6/2m.). Po pusės metų ta tėta išvežė vaiką, pat savo brali, gyvenantį Izraelyje.

To raiko motina, islikusi gyva, isikjojo
 savo raiko, bet kaune jo nerado. Jai paruko
 po kurio laiko persikelti gyventi į Lenkiją
 Lietuvoje, o dar veliau (apie 1956m.) ji
 išvyko iš Lenkijos į Izraelį, jai savo vydo
 brali, kur ir rado jau praėjus (apie 15 m.)

Savo sūnui:

Apie 1970m. tas "Lelinkas" prisijunte
 Urbieni Kvietina, s vestuves į Izraelį;
 bet ji nevagiaavo, nes neturejo pinigų, tokiai
 tolinai kelionei. Ji tik nusijunte jam
 \$100.00 dovėna, bet padėkos nesulaukė,
 taigi jokio atsakymo.

Bienuet prieš Velykas, jai "Lelinko" motina
 prašė, ar Urbieni pasiunte jai to raiko
 Anuros kaitelę. Prieš porą dienų, ji gavo
 iš motinos padėkos lietuviška laiška,
 kuriame ji prašė, kad jos sūnus
 jau turi du raikus.

Sužadėjo "Lelinko" tėvas buvęs kurio
 tai banko buhalteris.

02-014 3811

22

23

87

~~11~~

Sausio mėn. 13 d. 1977 m.
Michigan City, Indiana.

V l i k a s,

Aš Danyš Mikeliūnas, buvau ilgametis Kauno-Vilijampolės pašto viršininkas ir 1941 m. birželio mėn. sukilime vadovavau partizanams.

Laikė ty veiksmų, pašto patalpose buvau paslėpęs pašto namų savininką su šeima CVI ir rabiną su dukra, kurių pavardės nežinau. Neoficialiomis žiniomis, Cvi su šeima gyvena Lenkijoje.

Vėliau du pašto tarnautojai perėjo dirbti į Lietuvos Saugumą ir vienas iš jų tapo Geštapo agentu. Jis apskundė mane, kad slepiu šydus ir patariau partizanams paslėpti geresnius ginklus.

Geštapo buvau areštuotas ir Lietuvos Saugumo rūmuose, Geštapo šinioje, buvau kalinamas 6 savaites.

Jokių dokumentų tuo reikalu neturiu. Šiuo laiku skundikas ir Geš. tapo agentas gyvena Chicagoje, bet jis liūdininku būti negali.

Su pagarba

D. Mikeliūnas

12 Powhatan Trl. Michiana Shores
Michigan City, Indiana, 46360

D. Mikeliūnas

~~80~~ 81

Šiuo laiku gyvena
pašto viršininkas su šeima (pašto
savininkas) ir rabinas ir dukra
su šeima (pašto viršininkas) gyvena
Lenkijoje.

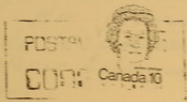
Mūsu stāvīgo 2 Lietuvi 5-gos B-nos
 12 n 3
 Bat lietuviai prie zydu sieraudimo
 nedalyvavo ksu motes, ku siroje spaudoje
 Kad 12 B-no susaudo 5000 rubu bolaisq
 tes grims meles 12 bat. Vadas buvo
 Majoras Jimpalovičius (mirus u.s.a.)

See me K. Lukes 17.1.77.

K. Lukes
 1049 CHILEO st apt. 604
 Vancouver, B.C. V6G 2R7

CAMPBELL & POUND INSURANCE AGENCY
 1827 WEST BROADWAY (AT BURRARD)
 VANCOUVER, B.C. V6J 1Y5

K Lukes
 1049 Chileo st apt 604
 Vancouver B.C. V6G 2R7

Mr. Dr. Jasaitis
 29 West 57th st. New York

02-014 38
 38

Tercijom Fawst.

Mačiau kaip renat žinias apie Lietuvos
žydus. Kiek at prisimenu iš žinios no rui
Lietuviš žias žinias.

1941 m. rugsejo mėn. ir tar nauai
3-čiam Lietuvos Savisaugos Batalijone
Batalijono vadai buvo kapt. Ambrozėjus
Cgel Ambrozėjus) Tu pačiu metu rusų
mūsų batalijonui per keli į Minską
ir būvome paskirti Minsko policijos vadai (vokiečiai)

Minsko miesto ir apylinkių žydai jau buvo
saveręti geton. Minsko policijos vadai davė išsami
mūsų batalijonui. Kad etume saugoti žydus.
Mūsų B-no vadai kapt. Ambrozėjus už protestavo
pereiškia kad mes esame Lietuvos kariu
žydu nesaukdimo Mes atvykom Minską
nešti saugybą prie veldišku protestu ir policijos
mieste saugyba. Minsko Polie. vadai (vokiečiai)
labai užpilo mūsų batalijonui mūsų
ir 3 mėn. vadai merino Mes į kariu
nors kada kontyome bet žydu nesauksim.

Minsko žydus saude Minsko belerusa
policija, prižiūrint vokiečiam.

#88

9294 38

26

1977. I. 14

(17)

Labi gerbiamas kun. Prunčis,

Apie Jėzus kilimą užsimojimą patarčiau mums
Tautai, esu skaitęs ir spaudoje ir numaciavau be
sąginingo atsilepti.

Pirmiausia - patiekliams:

Ne ai realiai prisidėjau prie gelbėjimo
dvejus žydžius, o mano tėvai ir broliai,
kurius dabar gyvy nežera. Tėvai mirė se-
natve, o mano jaunesnieji broliai bel-
švities aukos —

Sėdantiame laiške ai patiekiau suglausta
žinias. Dabar gi laudiu iš savo sesers Lietuvoje;
grįžusi po apie 10 metų iš Sibiro, pranesant pa-
vardą anų 2-ųjų moteris - motina ir jos duk-
ca - kurio karo metu ilgėsi laiko buvo
slėpiamos mano tėviškėje. Tada man
buvo žinoma tik vardas - Marytė.

Tada pradėjau su ja pasikeisti ^{laiškais,} jos motina
buvo mirus (Israelėje?), o dukta išteijus
užėjo Lietuvoje. Tad pavardė tik vyro man
težinoma. Jie abu su viena ducra dabar
gyvena Israelėje.

Kitą metų retkarčiais pasikeisdamas lais-
kais, bet dabar tas nutrūko. Į mano kelius
laiskus neatsiliepia. Apie prieštasti galūt tik

2/ spēloti; jai atrykus / šis sveiciens pas gimines
Montrealijē, Canada, ar nebūšanu jās sūtīti
Krievi, bet sveikatināmi regalijas - "Herpes zoster".

Tikmē leģenda pamīnīti vīrus atveļus,
kuris gali bēti maudīngi Jūsos darbe.
Man būnant Madison, Wisc. 1954 m.,
tada graduāts stud., o' debos prof. dr. Vardys,
papasakojo jautros epizods ar dr. J.
Šļūpa:

Vokūciāms Lītuvs okupavus dr. Šļūpas
būvo Palangos būrnīstou, o dabartīnīs prof.
Vardys ten sekretoriū.

Gerbiāmas kunige, pragarbīai jūmū patarīu
paskatīnti prof. Vardi; aprādīgti jūmū darbū
šīs epizods; gal tār pāraudāsītē:

Tas būrnīstou dr. Šļūpa; atījo toys zīdai
prādīgti pradžēbos maīsto - pīeno rēkālē.

Būrnīstou rēngavēs kīrtai ir rūcīcīai
tārēs - apytīkīcīai; " Jūs padarīte manō
tantai tokiš skrīaudas ir t. t. " o tad līcīes
īcīti,

Tas būvo prādīsojē, kadā nīckas apī zū-
dīnēs ir neparalvōjō.

Vēliān rudenīp, prāsīdījus zīdēs maīkī-
nīmū, tas pats būrn. dr. Šļūpas Palan-
gos m. aīkītiē sūsīrīnbusīems gūvīntōjāms

3/ pradėjęs sakyti kalbą. Vėl apytikriai :
 " Mes lietuvių esame ne barbarai, bet
 kultūringa tauta. Negalime tad ramiai
 stebėti kas vyksta su mūsų pilieciais - "
 Patrukiujantis vokietis - žandaras šokęs pri-
 jo ir šaukdamas - "Was, sind wir Barba-
 ren, sind wir B.!? - " žiauriai trankęs
 burmistro galvą į sieną. Išgelbėjęs jauna
 gerai atrodanti mergaitė; priėmus žandaro
 rankas šokiškai aistkindama, kad kalbi-
 tojas nesakti vokieciams esant barbarais.
 Tai trumpai paminiu tik dėlto, kad event.
 krepšantis į prof. Vardį galėtumėte priminti
 kas norima. Apie dr. Šliupo likimą prof. ir
 pasakys.

Jūšio, man rodos, dr. Šliupo jausminis at-
 sinėsimas žydamo, buvo būdingas veik visai
 lietuvių tautai.

Dar migimiau patiekti ir kita "siūlo galb" :

Esu girdėjęs, kad Varlaučio parapijės
 klebonas (Tauragės apskr.) už geltojiems žy-
 dų buvęs vokiečius susaundytas.

Dr. Jurgis Krivokšimas, Kaune slėpė žyds
 ar žydus.

Ž. ū. M. bitiminkystės instruktorius Pru-
 sinštis, Kaune ir slėpė žyda (us).

4/ Apie produktinį atsėji, o gal ir daugiau, ga-
lėtu žinoti:

Kaz. Cikotas
202 Leon Ave
Delran, New Jersey 08075

Jūsų darbas neabejotinai yra sunkus
ir komplikotas. Tikrai turėsite visa rei-
kiamą techninę pagarbą, o aišku ir
finansinę. Ana problema yra mūsų
visų lietuvių opus reikalas.

Jums gi už vadovavimą visų giliauusia
pagarba

Tikrai neturėlus galėsite ir sekanti
laiškas rašyti.

Su gilia pagarba

Uodentis

PS

Neabejoju, kad jums Enc. Judaica,
ryšyje su Lietuva ir lietuviais, yra žinoma.
Jė.

Apie skaudžiai tragiską gelbėtojų likimą, yra per jautru man ir kalbėti —

gfb

Skandinavė, Tauragės aps. — Lietuva, 1941 m.
Vokacijams okupavus, dar to patį rudenį iš neabejotino pavojaus gyvybei, laimingai pavyko pasprukti ^(vando nepajūgto sužinojimo) Aronienėi (Aronienė?) su savo jauna dukra. Abi tuoj pat buvo ^{mano} priglautos to pat miestuko Gerkių šeimoje.

Po nekurių laiko, pasleptomis ir slėpusiems darsi pavojinga. Dėlto viena tamsia naktį jos buvo mano brolio parvežtos Mockaičių vienkiemiu prie Girdiskės, Tauragės aps.

Tarp kitko, tos moterų mano šeimai ligi tol buvo visai nepažįstamos. Čia jaungi, gražiai kalbanti lietuviškai - žemaitišku atpalvū - ir savo išvaizda nekelianti įtarimo, gyvena kartu šeimoje kaip gimiminaitė Marytė.

Žina jos gyvenvietė "Paprūsijė" karui prasidėjus buvusi sudeginta. Tačiau jos motina netik būdinga semitiška išvaizda, bet ir labai ryškiai lauzyta kalba, visai rodytis negalio. Suprantama, tas pasunkino slėpimą ir jis buvo labai rizikingas.

Ačiū Dievui, abi moterų išliko gyvos ir sveikos. Motina mirusi po kelius metus karui pasibaigus. Jos dukra gi ištekėjusi ir su šeima dabar gyvena Izraelyje

(Versti)

~~(67)~~ 9394 38

31

Apie skaudžiai tragiską, gelbėtojų likimą, yra
per jautru man ir kalbėti —

Tą žūlyų gyvenimo pasijukimą iš žimo-
gaus gerasirdiškumo ir aukštos mo-
ralės, gal sugebėjęs pavaizduoti tik la-
bai talentingas rašytojas —

Jelockaitis
(J. Mockaitis)

Lansing, Michigan
1977m.

J. Mockaitis
615 N. Walnut St.
Lansing, Mich.
48933

Dr. D. Jasan...
220 N. 7th Avenue
Mount Vernon, NY
10550

2. ~~67~~ 9394 38

1977. ģ. 25

32

3

Gerbiamas Daktare.

Šis 1977 m. gegužio 11 d. paziņojums
jums laišks parāstānt apie dvejis moteris,
zēdis tautybis, gelbejims vokiecis okupaci-
jos metais Lietuvoje. Tas vyko Tauragis
aps., Skandinavije - Girdiskeje.

Patyres tikslesnes žinias dabar jas pa-
pildau. Mano pranešimo pradžioje dabar
reikia skaityti:

"...laimingai pavyko pasprukti Frada
Aronieni su savo jauna dukra".

(Taip man pranešta: Frada - ne Freda; Aronieni - ne Aronini)

Gale uno rašto papildytas satinyis skaityti se-
kančiai:

"Aciu Dievui, abi moteris išliko gyvos ir sveikos.
Motina mirusi 1971 ar 1972 m. Israelyje."

(Versti)

(57) 95
2

33

Pūt man indomu suzinoti, ar jūs mano
laiškus gavote

Atsābiumi esu paziņotes savo adresu
frankots voks

Lūgote palinēti sēmes
tame jūs darbe

Su pagarba. J. Mockaitis

J. Mockaitis

615 N. Walnut st.

Lansing, Mich.

48933

90

~~117~~

36

34

1977 I 4

Kavirai to... 1977

... 1977 I 4

Mielas Kunige,

Labai gerai, kad, ėmėtės rašyti apie Lietuvos žydų gelbėjimą. Tas reikalas buvo iškilęs dar Vokietijoje, bet VLIKO kai kurie ponai nerado reikalo, nė mečiagos rinkti: laikė nevertu darbu. Ir kai pradėjo užrašinėti, iš Gotauto pasakojimus prof. Z.Ivinskia, laikė dar gyvu niekų darbu, nes visi reikalai esą baigti kaip aiškino tada išvysusių kairieji. Dabar reikalai labai pavėluoti, nes gyvu gelbėtojų nėra, nedaug beliko.

Tübingene studijavo viena išgelbėta žyduke. Ji gyvena tada Schw. Grande-Rietuvių stovykloje, o čia tik studijavo. Ja išgelbėjo karininko Butėno /šeima/, nors dabar tikrai jo pavardės neprisimenu. Tos šeimos dukra, ištėkėjo už Tübingene studijavusio mediciną stud. at-ko Sta... čiaus, pavardė ir užgriuvo. Ta Butėnaitė ir šita "Butėnaitė" gerai turi pažinti Violeta Karosaitė, kuri Čikagoje šoka baletą ar dr. P.Kisielius. 1948-49 toji išgelbėtoji prieš emigraciją, sugrįžo prie savo tėvų pavardės ir, -off berodas; rašęs jau Ona Markevičiūtė, kuri Čikagoje yra už kokią -ši lietuvio ištėkėjusi, nes kartą ją sutikau pas Ad. Markellį, Cicaro. Šev... turi atsiminti ir dr. Jonas Valaitis. Grižti prie tėvo pavardės ... ja išpadėjo tada, buvęs kun. Znotinas Tübingene. Manau, ji būtų labai tikrai gera liudininke, nes buvo išgelbėta jau paauglė.

Reiktų išsiaiškinti ir kokią žydukę slėpė Kaune prof.dr. Juozo Pajaujo šeima. Čia gal geriau apklausti jau Pajaujo dukterį Alina Staknienė, gyv. kur, tai N.Y. Ten yra ir p.Pajaujienė. Prisimenu, kad kartą užėjus Kaune pas Pajaujį /Donelaičio g./, šis vaikas tuo jau dingo po lova ir tik Alinos kviečiama išlindo...

Reiktų surašyti...

[Handwritten signature]

... 1977

Žydų liudijimai anglų kalba įvairiose knygose. O jų yra. Prof. D. Le-
vino užsiuolinimas "Tėv. Žiburiuose" būdingas. Suprantu jį, nes jis iš-
ėjo partizanų pas rusus ir taip išsigelbėjo. Atrodo, buvo ir partijoje
prieš išvažiuodamas; skaičiau jo puolanųjų eilę straipsnių anglų k.,
jo biografiją "Israelio Who's who" tipo leidinyje. "Turner", "Judenrat" /knaga/
yra geras liudijimas apie Šiaulių polidiją, kuri šaudė "ratų" pakviesta
tik į viršų, kai žinoma, galėjo šaudyti ir į žydus. Ten yra ir viena
labai reikalinga data, kur sumini, kad vokiečiai pirmą kreipėsi į žydus,
aplenkdamį laik. vyriausybę..., tadgi šios ir paskutiniame posėdyje
kaip patys vokiečiai plukdė žydus Jurbarko, įsakė žydams sugriauti senąją
sinaagogą, Lietuvos kultūros paminklų apsaugoje buvusią. Gal tą galės
prisiminti p. Irenos Kerelienės tėvas. Šioje siaurioje ir baltioje ekze-
kucijoje, kaip buvo surašyta 1941 m. gale, lietuvių, rėdosi, nė vienas
nedalyvavo, o atsitiktinai nufotografuotose nuotraukose matėsi vokiečiai.
Zarašų aps. žydų sunaikinimui rėmėsi mėsūnė, paaškrėjo, kad lietuviais
tobuvo pasitikėta tik tiek, kad paikyti į ežerą apsaugai, bet dalis
jų šautuvuose neturėjo nė vieno šovinio. Iš saugojusių, dabar jau
sunaikintų Lietuvoje, Antano Arkevičiaus ir Varnos pasakojimų man te-
lika, kad būty kiekvienas galėjęs pabėgti, jei tik norėjęs. O nes lie-
tuviai sargybiniai nematė. Dėl tikresnio pabėgimo žydai vyrai iš-
brisdavo per ežerą pakraščio nendryną. Taip išbridęs dusetiškis vad.
Altmano sūnus, nors paskui pranešė, kad išplaukė gal per ežerą... Taip
išbrido ekzekucijos naktį ir kiti. Tada nei lietuviai, nei patys žydai
netikėjo, kad šaudys, kol atrinkę vokiečiai vyrus, nuvarė pirmąjį būrį
ir susaudė. Tada sujudė ir saugotojai lietuviai, ir patys žydai. Tai
buvo po 1941 VIII 15, tuo jau po Zolinės sekmadienio, nes tuo metu buvau
apie mėn. Kaune; grįžęs jau radau žmones labai sukrėtus, o kun. Petras
Rauduvė net viešai tai smerkė pamokai ose...

Visa geriausia

Jūzė A. Marink

2. ~~(57)~~ 93 94 38
a 3 Baltimore, Md.

~~(53)~~ 91

36

December 31, 1976

To whom it may concern,

In regards to your notice in the newspaper "Draugas" on December 30, 1976, I like to give the following information.

My husband and I, Vytautas and Bronė Moras, saved a Jewish family of four during Nazi occupation of Lithuania, Mr. Eljal Baikowitz, his wife Fruma, and their two boys.

At present, they are residing at the following address:

5940 Decelles Ave. Apt. 7

Montreal, 251, Quebec
Canada

Bronė Moras

119 Belmont Blvd. Apt. 203
Rockford, Ill.

61103

93

Baltimore, Md.,
1977 kovo 29 d.

37

Didžiai Gerb. Kunige !

Laikraščiuose pranešta, kad Jūs renkate žinias apie lietuvių išgelbėtus žydus.

Čia, Baltimorėje, gyvens Sibiro tremtinys Julius Mališauskas, pokerio laikotarpį ligi 1948 m. praleidęs Aukštadvary, Trakų apskr. Tame miestelyje yra buvęs kelių įstaigų tarnautoju, todėl gerai pažįsta ir Aukštadvario apylinkių gyventojus. Iš pašnekesių su juo išitinkinau, kad turi gerą atmintį.

Štai jo patiektas išgelbėtų žydų ir jų gelbėtojų sąrašas:

Pas Alfonsą Jakimavičių, Naujaslaukio kaime, slapstėsi žydas Trygubovas iš Vilniaus; pas Henriką Mališauską, Srednikų vienk., buvo žydas prof. Žyrnowski, taip pat iš Vilniaus, ir žydė su 4 metų vaiku Filinskienė, dantų gydytoja, iš Kauno.

Vokiečių okupacijos metu daugiau kaip du metu pas Albertą Tomševičių, Vigodkos kaime, slėpėsi su žmona ir vaiku inž. Abram. Šusteris.

Pas Medislovą Virgensiavičių, Akmenų kaime, slėpėsi Šapiršteinas, jo motina ir teta, kurie vėliau Zabarukvos kaime Kallukevičiaus pirtyje rasti negyvi. Esą buvę sušalę /o gal ir nusibsdavę/.

Pas Petrą Berščevičių, Aukštadvario vienk., rusų slėpėsi Michelis Mendelis. Jo dukterė, tuo laiku 12 metų amžiaus, slėpėsi pas Fovilą Jančauską, Budos vienk. Mendelytė ten išbuvo per visą vokiečiųmetį.

Pas Kubeką Jurgionių kaime slėpėsi Chaja Šusterienė. Ji vėliau, karui pasibaigus, su Micheliu Mendeliu suėjo į santuoką. Jiems gimė dukterė ir visi trys gyveno Aukštadvary dar apie 20 metų, kol 1967 m. išvyko į Palestiną.

Taigi iš viso pas ūkininkus-katalikus Aukštadvario valsčiuje išsislapstė 13 žydų:

- 9 jų buvo iš paties Aukštadvario miestelio;
- 2 iš Vilniaus;
- ir 2 iš Kauno.

Baltimorėje gyvenęs Juozas Kazakevičius pasakojo, kad Onušio miestelyje, Trakų apskr., klebonas kun. N. Švogžlys/Wilžins pas save ligi karo pabaigos išslėpė to miestelio gydytoją-žydą. Jo pavardė žino minėtas Kazakevičius. Dabar jis gyvena Losandžėlės mieste (jo adresą turi "Draugo" skaitytojų kartoteką)

Vokiečiųmetiu, bent du kartu apsilankęs pas Humanitarinių mokslų Fak-to profesorių V. Sezemeną, rosdavau jo šeimoje priglaustą jauną žydelksitę /vyresniųjų klasių gimnazistę, o gal studentę ?/. Nesiteiravau jos pavardės nei kur ji anksčiau gyvenusi.

Su lietuviškais linkėjimais !

B. Kubišis

9394 38

Kabinetas apsvarstė Vidaus Reikalų ~~min~~ Ministerijos paruošta projekta-
 apgyvendinti Kauno žydus Palemono poligone. Bet, tai buvo tik projektas-
 pasiūlymas vokiečių karo komendantui gen.Pohl.

Gerai prisimenu, kad buvo ilgai tas projektas svarstomas. Buvo įvai-
 rių nuomonių. Prisimenu, kad buvo sustota ties klausimu: koki savo turta,
 žydai gali pasiimti su savimi. Žinau, atsimenu, kad buvo iškilęs klusimas
 dėl liuksusinių daiktų, pav. pianinų. Šiaip, buvo nuomone, kad žydai turi
 su savimi pasiimti viską, nors administracinei, vietos, patalpų atžvilgiu
 tas nebuvo taip paprasta ir lengva. Projektas buvo vyriausybės aprobuo-
 tas. Tuojaus išeiktas žemesniems žydu bendruomenės atstovams.

Prisimenu kaip šiandien, kai pas mane, kaip teisingumo ministerį, at-
 vyko, į mano kabineta-istaigą, buvęs mano profesorius (pas kuri rašiau
 diplomini teisininko darba, ir geras, artimas mano uošvio Mykolo Sle-
 zevičiaus draugas - prof. adv. S. Bieliackinas, žydas. Kalbėjau su juo ne-
 oficialiai. Pasikviečiau jį atsigėsti į fotelį, nuosaliųj vietą, kaip
 aš elgiausi su garbingais ir reikšmingais mūsų tautai žmonėmis-asmenimis.
 Pasikeitus žodžiai apie esama tragiska padėti, prof. S. Bieliackinas išsi-
 ėmė iš kišenės minėta projekta, atsistojo, prieėjo prie manęs (ir aš atsig-
 tojau) ir pareiškė: " kolega Mackevičiauj (tuojaus bereikalingai pasitaisę-
 pone ministerij) jeigu tas projektas praeis ir bus vykdomas, tai Lietuva
bus laisva, turėsimė savo vyriausybe, valdžią. Jis tuo projektu buvo labai
patenkintas, nes jis gerai suprato ir žinojo nacių Vokietijos nusistaty-
ma ir elgesi su žydu mažuma.

inėtą, svarstyta min. kabinete projekta pulk. Bobelis pristatė gen.
 Pohl štabui. Pulk. Bobelis sakė, kad pirma kartą prie gen. Pohl, jo štabe, jis
 rado du ar tris SS aukštesnio rango kabininkus. Pulk. Bobelis turėjo refe-
 ruoti projekta. Jis buvo išverstas į vokiečių kalba. Jis pradėjo jį skai-
 tyti. Ir perskaičius įvadinius projekto paragrafus, vienas iš SS karinin-
 ku jį, pulk. Bobeli, pertraukė ir pareiškė: " matau, kad Jūs žydu reikala ne-
 sutvarkysite. Nes sutvarkysime." Tas projektas ir pasiliko tik popieriu-
 je. Greit atvyko vokiečių civilvervaltūngas, su Dr. von Renteln priešaky,
 ir vokiečių gestapas perėmė žydu tvarymo-gehocido šurpu reikala. Teisin-
 gumo ministerija, o vėliu vad. Teisingumo Vadyba, žydu likimo problemoje
 visai nedalyvavo, neturėjo jokiu reikalų. Žinau, kad Lietuvos savyvaldybės
 turėjo parūpinti getu žmonių maitinima. Apie tai gali daugiau pasakyti,
 paaiškinti, buvė miestų burmistras. Ir, jei iš lietuvių atsirado asmenu,
 kurie talkino šioj istorijoje gestapai, tai turiu pareikšti, kad tas nieko
 bendro neturėjo su laik. T. Vyriausybės politika ir nusistatymu. Gerai pri-
 simenu ir žinau, kaip Vid. Reikalų ministeriui buvo sunku suvaldyti spora-
 dinius, revoliucinius vienietus, atskirus asmenis, pav. Klimaičio partizanų

3.

genge, kuri visai ignoravo lietuvių administracija. Jie buvo ginkluoti ir turėjo gestapo paramą. Laik. I. Vyriausybėje, svarstant minėtą projektą, nebuvo jokio kiek ryškesnio odijumo, neapykantos, o tuo labiau užmačiu sušaukinti žydų mazumą. Ir buvo nelenkva atsispirti prieš sporadinius anti-žydiskus pasireiškimus, nes jų atstovai patiekdavo daug pavyzdžių iš žydų pasireiškimo per pirmąją okupaciją. Tie pasireiškimai buvo akivaizdūs ir žiaurūs. Aš pats buvau suimtas dviejų žydų - enkavedistų irankiu, kurie mane terorizavo, dar nemoose, kratos metu, kad rado daug tuščių saldainių dėžučių. Jų nuomone ir supratimu aš buvau liaudies priešas, išnaudojęs ir prispaudėjas. Aš esu laimingas, kad iš to nedariau ~~man~~ bendrinio išvados anje visą žydų bendruomenę. Ir taip galvoju ne aš vienas. Deja, dabar žyda ~~mano~~ tik neįjamus, sporadinius faktus, bet nenori suprasti lietuvių tautos, istorinėje plotmėje, animus. Bet, tai yra politika, konjunktūrinė pažiūra ir filosofija. Suprantu, kad yra reikalas ir tai reaguoti ir pasisakyti.

Kas atsitiko su minėtu projektu vėliau? Gen. P. Kubiliūno istaigai biuras, sugalvoja išleisti Laik. Vyriausybės ir kitu potvarkių rinkinį. Jis buvo išspausdintas, kiek prisimenu, rotaroriumi. Tuo rinkinio tarpe buvo paskelbtas ir anksčiau minėtas dėl žydų projektas, kaip priimtas įstatymas. Poševikai ant to arkluko dabar ir joja. Galia, kad mes čia neturime to projekto teksto, Poševikinė gi nuomone, įvykių ir faktų interpretacija visiems žinoma: melas, visokiariopas faktų falsifikavimas ir subversyvinė mintis-tikslas.

Daug galėčiau kalbėti apie ana, Laik. I. Vyriausybės laikotarpi, bet, gal čia ne vieta. Be to, esu prispaustas gyvenimo rūpesčiu. Svarbiausia, nesu grafonas. Esu uždaro būdo žmogus. Ypač nemėgstu kalbėti apie tuos įvykius, kur aš buvau ir pridėjau savo piršta, nes tas kitiems gali atrodyti pasiryrimu, savęs iškelimu. Juk tas - vanitus.

Dėl J. Matulionio, noriu pasakoti tik vieną pareiškimo, tiek turiu pasakyti, kad tai yra, žveičiausia "Maujienu" kūryba, nes šviesios atminties Dr. P. Origaitis, laik. Vyr. atžvilniu buvo apgailėtinai klaidingos pažiūros. (Gal ir dėl to, kad jo žmona buvo žydė...). Mielas prietelius J. Matulionis, kuri aš kaip žmogus ir lietuvi labai aukštai vertinu, bet jį pažindama daleidžiu, kad jis galėjo "filosofuoti". Bet, kas liečia Laik. I. Vyriausybę, tokių ryškių tų nuomonių, kaip "Maujienos" paskelbė - tikrai nebuvo. Jis, kaip medikas ir tuo pačiu daugiau ar mažiau psichologas, gerai žinai kaip paskirti žmones reaguoja ir akivaizdžius įvykius, kaip juos supranta ir aiškina. Daug reliatyvumo! Tačiau, aš niekam neuzmetu nei savę išpūdžiu, nei nuomonės.

Prifinkite mano ir mano monos geriausius sveiktos ir sėkmės linkėjimus Jūsų ir Gerbiamai Ponai,

Jusu

M. M. Matulionis

genge, kuri visai ignoravo lietuviu administracija. Jie buvo ginkluoti ir turejo gestapo parama. Laik. L. Vyriausybeje, svarstant mineta projekta, netuvo jokio kiek rykesnio odijumo, neapykantos, o tuo labiau uzmaciu su-
 naikinti zydu mazuma. Ir buvo nelengva atsispirti prieš sporadinius anti-
 zydiskus pasireiskimus, nes ju atstovai patiekdavo daug pavyzdziu is zydu
 pasireiskimo per pirmaja okupacija. Tie pasireiskim-i buvo akivaizdus ir
 ziaurus. As pats buvau suimtas dviejy zydu - enkavedistu irankiu, kurie ma-
 ne terorizavo, dar namuose, kratos metu, kad rado daug tusciu saldainiu de-
 zucių. Ju nuomone ir supratimu as buvau liaudies priesas, isnaudotojas ir
 prispaudefjas. As esu laimingas, kad is to nedariau ~~mm~~ bendrinu isvadu
 apie visa zydu bendruomene. Ir taip galvoju ne as vienas. Deja, dabar zyda
 mafo tik neiciamus, sporadinius faktus, bet nenori suprasti lietuviu tau-
 tos, istorineje plotmeje, animus. Bet, tai yra politika, konjunkturne paziu-
 ra ir filosofija. Suprantu, kad yra reikalas i tai reaguoti ir pasisakyti.

Kas atsitiko su minetu projektu veliau? Gen. P. Kubiliuno istaiga-
 biuras, sugalvojo isleisti Laik. Vyriausybes ir kitu potvarkių rinkini.
 Jis buvo isspausdintas, kiek prisimenu, rotaroriumi. To rinkinio tarpe bu-
 vo paskelbtas ir ansciau minetas del zydu projektas, kaip priimtas is-
 tatybas. Bolsevikai ant to arkluko dabar ir joja. Gaila, kad mes cia ne-
 turime to projekto teksto. Bolsevikiñe gi nuomone, ivykiu ir faktų inter-
 retacija visiena žinoma: melas, visokiariopas faktų falsifikavimas ir
 subversyvinė mintis-tikslas.

Daug galėčiau kalbėti apie ana, laik. L. Vyriausybes laikotarpi, bet, gal-
 cia ne vieta. Be to, esu prispauistas gyvenimo rūpesčiu. Svarbiausia, nesu gra-
 fomas, esu uzdaro budo žmogus. Ypač nemejstu kalbėti apie tuos ivykius,
 kur as buvau ir pridedaju savo piršta, nes tas kitiems gali atrodyti pasi-
 vyrimu, savės iskelimu. Juk tas vanitus!

Del J. Matulionio, noriu paskelbtu tamama pareiskimo, tiek turiu pasa-
 kyti, kad tai yra, xreiciausia "Naujienų" kūryba, nes sviesios atminties
 Dr. P. Grigaitis, laik. Vyr. atžvilgiu buvo apgailėtinai laidingos pažiuros.
 (Gal ir dėl to, kad jo žmona buvo zyde!...). Mielas prietelius J. Matulio-
 nis, kuri as kaip žmogų ir lietuvi labai aukštai vertinu, bet ji pažindama
 daleidzių, kad jis galėjo "filosofuoti". Bet, kas liečia Laik. L. Vyriausybe,
 tokių ryškių tiju nuomonni, kaip "Naujienos" paskelbė - tikrai nebuvo.
 Tats, kaip medikes ir tuo paciu daugiau ar maziau psichologas, gerai žinau,
 kaip paskiri žmonės reaguoja i akivaizdus ivykius, kaip juos supranta ir
 aiškina. Daug reliatyvumo! Tačiau, as niekam neuzmetu nei savę ispūdziu, nei
 nuomonės.

Primkite mano ir mano žmonos geriausius sveiktos ir sėkmes lin-
 kejimms Jūsų ir Gerbiamai Poniai,
 Jūsų *M. M. Matulionis*

Girdamasis Valtari,

Skaidrā Tautas plaušā ielūsti knuņņ
apie Lietuvas Sūdy lūking. Šīs knuņņ svārba
nīkās nekājōjā. Lūkiņ sēknēs ēj veltōmōņņ
kātņ veltōmōti.

Nezīmā n Tautai kas aprāšē
Pīvīskis apylnkēs Sūdy lūking. Ēiā jay ~~pat~~
sōn girdējōs stebētīnās drosās pārsdy vīnācīs
kārbus gēlējānt Sūdy. Dats vīnācītis dabar
pīvona Kanādōjē. Gēl jīs jau pārsē? Jēp
re - nēģinōpāy jīs ovrasti ir atōrtībōnā
smultrā vītīrti. Apie tēi Ēino n kiti sēnsi
apylnkēs pīvontōjāi, kūrīs ēiā Čicāgōjē pīv
rēnāš. Jīs tēs Ēinoma n apie pācīs
Pīvīskis Sūdy, bet gēl jay pārsē tē, kurie
pīvān Ēino.

Gēlma Gūtē vītīrti n veltōmōs
pīvālyņņ. Marquon pas P. Pīnšōs brāl
kaptēsī Dr. HORWITZ Olga, veltōn Fārnē
pas Fārnē. Gūtē vītīrti n jōs aprāņņņ gūtē.
Jōs adr.: ^{mais} HORWITZ OLGA, D.D.S.
122 S. MICHIGAN AVE
CHICAGO, ILL., 60605

Ēimā dān vīens nēģinōmā būdē
veltōmōs, kūrē gēlētē pārsēti. Jī dabar jay
vītīrti veltōmōjēti. Jōs adr.:

Mrs. Dna KOTOVIENE-MENDELEVICIUN
120 S. HERBERT RD. RIVERSIDE III. ILL.

Kolektyvinė kriminalinė ataskomybė, pažymėjimas

New Yorkas, 1977. I. 13 d.

(110)
-97-

Mikolas M. Mikunaitis

41

Be to, in lietuvių spaudoje šovinkliniųjų kairių
pirklėjų žurnistai yra iš Lietuvos, kurie buvęs vienas
iš kairių fabriko darbininkų.

atsitiktinai sutikau Chicagoje Naujajampolės
šylių draugijos pirmininko pavaduotoją. Jo adreso
neturėjau, bet gal pasirodys neturėti ir ką nors surasti.
Jis gerai išmano lietuviškai.

Tada pasukaboni. Gal in ^{relati} ~~paradoksalios~~ mano
informacijos, bet gal tik ir pravaro.

jeigu rašytumėt numėtis adresus, prašau
mano pavardės neminėti, nes tie reikali, visoms
jautrus - skaudūs. Kiti ir visai užmiršti nori ir
gali pulti, jeigu kas nors vil primena. Todėl
geriau be pavardžių minėjimų.

Reikali esant rašykite - mėginomis padėti.

Chicago, Ill.
1977. I. 27

Jūs viešiau

V. P. Mikunaitis

V. P. Mikunaitis

3925 W 73 St.

Chicago Ill 60629

atskyra

Kolektyvui kриминаlinė atakomybė, pagrįs-

New Yorkas, 1977. I. 13d.

-97-

Mielas Mokytojam!

42

Atkui m̄ kiek išamensj laiskas, primenan-
tj Siauly mokytojų seminarijos romantikas ir
skinantj dėmesj europinti nepažįstai puola-
muis brituvais. Pradedu nuo antrojo dalyko,
paaisdamas jį savo laiske pirmuoj.

1. Jau kelintas kartas Lietuvos okupan-
tas laikotasi priminti kai kurvems brituvams
tarsimus kaltinimus, susietus su žydų žiau-
rui tikimn naciuis vokiečių okupacijos metu.
Jei nacių okupuotoje Lietuvoje buvo nevalia
pamokinti savo paįs be vokiečių valdėis
terorimo, tai juolabiau brituvai patįs nega-
lėjo išrepsėti žydų tikimo. Taisi dejeni pa-
gal planą, pagrįstą nacių ideologija ir vyk-
domą Himmleris pagal jo draugo Streicher-
io „Stürmeryje“ jau kur kas anksciau
sūdujto metoliks. Lietuvos tauta čia me-
kuo dita. Linoma, vėnas kitas Lietuvos
kurituolis, kai kurų žydų sunkiai įskau-
dintas arba kриминаlinis politikis pri-
jmtas, galėjo perkiti ir savo negus. Betgi
dėl to nėra pagrindo kaltinti Lietuvos
tautas, kaip katalikus bažnyčia nebekal-
tina žydų tautos dėl Kristaus nužudymo.

Kolektyvinė kriminalinė atskaitomybė, pagrįsta dėsniu – akis už akį, dantis už dantį – išradimas jau yra atgyvenęs. Žinoma, žydamas ⁹³ yra sunkiau persidėsiuti prie Naujojo Testamento žymiai pažangesnį ir humaniškesnį žmogų santykiams tvarkyti dėsny, nes jie jo nepažįstata, ir kartu su krikščioniškuoju pasaulin atintis į tobulesnę teisingumą sumprata. Pokausni patirtis parodė, kad Izraelis sunkiau negu kiti Vakarų kroatai, išskyrus komunistus, paklūsta tiems teisės dėsniams, kuriuos žmonijai atnešė humanistinis liberalizmas, orkdamas apsaugoti individy. Šis žydas tautos polinki labai mokamai panaudoja lobėnškai ir bene jau ketvirta kartas, iš humanizmy protelva ir oficialiau oršumora išnėsa tariamus lietuvių-žydy vady.

Amerikos teisingumas yra pagrįstas ne vėa tik krikščioniškąja dorove, bet, be to, dar yra giliai išsivinęs ir humanistinio liberalizmo odes, radusias tinkamus verty J. A. V. konstitucijoje ankščiau negu Vakarų Europoje, jas pagimdžiusioje. Amerikos teismai nėra politinis valdymas izrankis, kaip Somaly Izjonyje ar kuriame kitame diktatorišmiame krašte, ir griežtai lankoni materialinis ir procedūrinis teisės moortetas, apsaugomano ptemosios jaunystės labai mielas ir, sa-

jancūz asmenī. Tādēļ mēkas, manau, nebūs m-
 bantās, kas nebūvo priekšp savā priestī, puse žy-
 dus rēkālē. Bolševiku sūkeltoji audielē mūrius,
 kas kad jau yra burs praestye. Amerka ne-
 turī nei muskaltelīz īdaiņmo, nei testinīs pagal-
 bus takimo satactes su Soviety Sijungā. To-
 dēl Rusojs īstargu paterktāja medīnaga, kuri
 bātū be abejo sūklestota ar padīrbta, Amerkas
 testmai nenrems, jei īskiltū byla, patys tes-
 mai vēstīs īnkriminuojamū medīnags, vīses
 aplinkybēs ir, zīnoma, lūdytojs pūdyņms. So-
 vetai hīes savo netīkus "lūdytojs" Amerkas tei-
 oingums īstargoms prīstaty, kad jū, kas rei-
 kiant, nepācīpīnīty ī netīkusmo heisardīn-
 ty. Ēm īstītkīshēs, kad nē vēno mēkuo
 dēto asmens Amerkas testingumas nepkal-
 tīs ī sovretams nepqzīns. Betgi jei rastyri
 vrens kītes tākū bīturū, kurē kēkīn vōs
 papīndu bātū tan rēkalan īsvīel- jaks tei-
 oimkas neīšres bendras formulīs jrems gel-
 bētī. Bylai īskolus, ērkveng tēks gīnti īndī-
 vidualīai, īrīpīkīnāt lengvīnāncīas aplīnkē-
 bēs, kurās jū spyrē vrenar ar kītap pēri-
 dgtī. Šī tēkūj kēkōvems patē turīs gīntīs,
 padedams savo adovkātū. Ēm nēn jākīms
 vādes māīņfīs ērkvems vōs vēkšīnāms ofi-
 cīalīai.

2. Sīaulīai - tai jau praectes romantīka,
 mano pīemosis jaunystē ļebai mīclās ir, sa-

tada noranėsiu su admon dabas m. d. ...
 kyčiau, laimingas (nežinint skudokus, ošlyges) teys-
 mis. Vieni mūsų mokytojai buvo geriausi mūsų žmo-
 nis. Petys kilz iš to patros kaimo, tempė kai-
 mnečių vankus, galima sakyti, mą auras į Gore-
 og, kiek tik pajėgdami. Sianūs Mokytojų se-
 minarijos geriausių savo mokytojų paverksle re-
 gin keturis vyrai: Jasaitis, Kurksėrius, Or-
 lauskis ir Meškauskis. Pirmieji du, patys ge-
 rai parzuošę, giliai supaėindino mū dosto-
 minoje dalyku a, be to, buvo improvizuojanėro
 lygmenis ir mūsto, kaimnečių vankams sekti-
 no. Orlauskis, nemėgęs parzuošti ir nedaug
 žinų savo mūkinimū; todėl, mano atmin-
 tyje yra tikęs geru žmogaus kilmū pavija-
 dūn. Meškauskas parodė man tikęs kelis į
 lėtuosų kūbz ir idrege jas mūbz, pakaks
 pudentis seruo prėtiminimū atrajojimū.

Geriamas kėbzė Tamstai ir Porrai Ja-
 onitėnei!

Brovius Nemickas

tačiau pranešiu, oį adresu. ...

(188) 97

76

New York, 1977. I. 26 d.

Miclas Mokejtajan!

Dėkui už laišką.

Tallat-Kelpšon, on kavinio tako Vorkatere (vady-
votois, kungje buvo karavonis ir kalėjime) siditi or-
noje kameroje, buvo tikiminko nuo šilalės Tallat-
Kelpšos sūnas. Jo tėvas, tikiminkas buvo medicinos
gydytojas ir generolo Tallat-Kelpšis brolys, jaunuolis
kalėjimo patiko dėl to, kad joje reabilitacijos oren-
toje debyrao gimnazistų oantūroje, kavo dalyvai
plėšis nuo stulpų nakties metu bėdenty pro-
pagandinimo skeltimas. Jie buvo oršokai oatkai;
Kelpšonkos 16-ko, o kėgėnkos 15 metų. Kelpšon-
ko bėdmas bėdmas. Karui prezidento ir kalėjimo
sągybai išnykus, kelimais sągybais nuo oršokis
epėndymy orai kalėjimo oršokis, kuri buvo mi-
rini, kati turj ir kalėjimo oršokis upelro pa-
kriaušije. Kelpšonkos on kavinio kuo bėdmas mi-
gins ir to girdoma per lankų perlopti; sau-
gėms oršokis ir buvo vėdėms epėndymy nu-
kirsti. Vadinami, Kelpšonkos kavinio valanda buvo la-
bai trumpas.

Ape tydy kėgėdijų Rokiškėje girdojan or
oavo brolys, ten gyrenavio, ir ar tiki ne or
daktoro Čurkano. Nepatidimoma, ar je gva kėg
paskojų ape oršokis gelbijomg. Mėgėnka pa-
tikinti, ar je takerį žinmų turi. Jei turėty,

147
tada pravišiu jis adrus. Sabai nain pras-
mū būduoti oavū mokytoju; vidiokai nepras-
mūga darbu - tušcia suncašmėjimv. 48

Tai, beods, ir viskas, kg galiojan šierkait
atsakyti. Geriaunū klabū Tamstai ir Boniai Je-
saitencū. Brvūnū Nemūckaj.

L. T. m. las 6n

Man "išskirtinai Karlo Čekovo arkližirgų sąnau-
 torijoje" (ten buvo Sovietų Sąjunga, matė ir jau rank-
 čian žengta arštinė, kuris atėjęs būtent ai parvėti
 į "rimtą" kalėjimą) teko susidurti su trimis žydais:
 Miseleničium, Begecin ir Joffe.

1. Miseleničius patėrimas pramoninys darbinys (apie
 15 d. lapas 1940 metų) pavidome kalėjimo būsiminko pa-
 vaduotojų ir pagrindinųjų politinių kalinių teroristų
 nepriklausomybės mėtė jis nei profesijos, nei įkaro ai.
 kam darbu neturėjo. Jo žmona buvo Taboragis Savelovs
 čio žydų pradėjęs mokyklos mokytoja ir gavo sov-
 malio alga ir valstias išdė. Jis patė, ^{vidaus kalėjimo su-}
 kabė ir m. kirkovėnų p. orydelavo žmones į kuceleį
 karceriu buvo patalpinti Lukošins (Lob) kaitėn/Be-
 jorinas, Stepaty Bildevės (gežo vės) sutėmė su ink-
 ty mēgimam), Toliusis, kun. Jurodas (už ražinėm
 daktinų; perkutėnų sau dūmė kash, pavės davo
 režanėnmi ir dovėndavo kaimėn Langėn)
 m kt. Miseleničius tyčėndavo ir kirkovėno, pejnok de-
 vo, šėidėnėdavo ir kirk pejėgdamas sunkiav
 politinių kalinių daly. Pav. Toliusis ir
 kirkėm nedėndavo, ^{plaudavė dakt} prėvėngtė vėstė, Toliusis
 suiro daktė, ir jis prėvėdavo (maldavėdavo), kirk
 durtė kirk krapštėkė (gabaltė medėv) dan-
 tims iškraptėti. Miseleničius atėkydavo — "ga-
 ha ponantė, gali ovs daktė iškraptėti
 oluotė vobn". Teja oluotė plaudavėme ka-
 merv ir valėdavėme lankėn istėnėš "pa-
 raskė" (indas natėraliam rerkėlamis atėktė).

A) šiuo kalbėjimo pava-
 lėmėnų)

Mūšlelečių vadovaudav naktinėms kratoms, jas bū-
 ro daroms ~~kratom~~ mašdang kas antys naktį. Mes ne-
 žinojome, ko raskoma: sumelkiai, iškreidavo lervos, ⁴⁸
 opat čimžinų, du upai "dėl davo" apne porų velandy, ⁵⁰
 o išrengti kaliniai beveik nekūrenamieji kameroje
 o išrengti kaliniai ir drebėdavo, kai kurias pri-
 žūrėtojų vėdų irkinami. Kraty metu mums ne-
 vandavo, iškyrus du atogr. Kraty, apčėn priėjusieji
 kazų dulį, inkritu vidutinio dydžio sulenkta ša-
 mū iš jo drabžinų. Dulys ne pats negalėjo auptasti,
 ir kur tas vienas atvirado, orenok gavo įaktyngą
 kancerin. Kraty kraty rado Luksorams čimžinų kum.
 Juoduko jam doranotų ir duoms padobytų rožančių.
 Luksorams fizikai nebulandė, bet ty rožančių atėmė.
 prižūrėtojų rydas vėdų ir mės "poterkiu" išjuo-
 ki. Prie paproks perėjungie ir Mūšlelečių. Jų pats
 nekūrenavo, tik vatsėrodavo po kamero, jėn žer-
 damas ir vel tiesdamas. Mat, iš kraty krata vyk-
 davo daugiam nei vėnėje kameroje, ir jam m-
 rėjori vėnų dalyvauti.

Kraty Mūšlelečių nubaude mūsų ogy ka-
 mero labai būdinga lausme - atėmė kibirą, ku-
 rimo atėmėdavome rytan vandens kamrai išsi-
 planti, paratėdamas, kad galime (beime) van-
 dens atėmėti or "paratke". Paratke, ryty išpūlus
 išmatas, nebūvo galima žėmū mētū salta van-
 demū išplanti o kameroj vėstok vėsdavū plan-
 ti kas ryty. Ir. Gečū mūmū paratke, kad mes
 vandamū labai parėjungie situacijje - jei vė-
 nus omygtų siltine, viso tuoj apikrėstume ir
 vėkėstume, kraty mūsis. Jo paskatinti, paskelbė-
 me lašo atėmėti - nepievieme ^{me} jėkio maršo. Trečią
 dieną atėjo kalėjimo rėnėimukas ir paklausė,

5
 kodol nevalgoome. Dr. Gečiči vāstikums Mārcleivičians kau-
 mis parjūngums vān oocakātai, paklaui: „dr valgykite, jī
 kītrās bēti, pīzīntas.“ Mēs atsakīme „valgyšimē“, r Mi-
 oelēnīms tuoj bēpi pīzīnīrtopī atnāti kītrīng. Tūj gā-
 vime r pūryčūs (zīmoma, pūchūtāi: ne oostj, lēt jām
 apri 11 valandj). Deja, kītrā neilgāi dīzangēmīs: m-
 tōjāus dīngs popriēt atījēs Mīdelēnīms bēpi pīzīnī-
 rītojīs vīnētī vīr kāmūs kītrīng, r mēs laupīan
 dēt oīs lausmīs nebeatēkervīme.

2. Bergēis, opek dāt katjīms adēmīvītrā oostj pa-
 kēitīng, atvīdē tuoj pō Mārcleivičians vīnē at-
 lētūngs pīzīnīrtopj vītrā. Bergēms neprotā lausomj
 bīs mētū dūvng sāv r sēimā: pēlnī pīzīmī
 dārbā (vētā kītrūvīs zīngām). Jī mātydāvan tū-
 tūngs Saurāgīs zīdē Kāno mātkos kīme krāu-
 nantj māisūs r kītrū sūnkoms pīzīmīs dēkūs
 dārbantj. Apri zī oostj galīčīan pērkējīs tīk ge-
 vā: jīs opek dē sāv oostjngībīs zōrkēngūs, atvīdē,
 tīk dēt dūvoms kāmō, tō jō eom pātējēs vī-
 ng kītrj lēbāi pāndīnantj pāngādj. Kāi sī-
 gān r nēlēgalījām vītrā vīdētī vīr kāmūs kau-
 kām, jīs sējēs kāmōvng, pōvng kātj vīstāi
 mūvātēdj, mē kēj mēs oīa tātj kāmōnāmē. Kātj
 padāvī galālj dīvīs, kūrj dr. Gečō sēimīn-
 kī pīzīmīs jām pērdētīs. Slēpēra zīdūdām
 mān dējng, pīdīvīē: „sāvālgj kōtē, kād kētrās
 mētū nomēastj.“ Kītrj kātj, dēlvāudāmās pāly-
 dōjē: sālty pīrtj (kās dīri savāntēs oostāvōs, kādē-
 jīmo pīrtj), pūvīpētīngs pīrē mōngs r pāsākē mān
 olāpēra r bāi vīngāi, kād (zīmoma) pāpīrē dē sī-
 ng. Sūspījām paklaustj, kūr jī dābāc oostēra. At-

1. T. Lantė m. kandes, atlevojus sąsajai, 52
 sekty dar supijo, kad išvažiavusi Kaunon. Žinoma,
 oia mūsų partakolijimas ir barysai, nu jis klyjo, kad
 kitar puzinietijas tokio "broliavimom" nepastebety. 57

3. Dr. Joffe atirado kerk ošlan. Tai buvo vietas
 gydytojas, kuris laikeme komunistuojanciu. Jo pakesti
 kalijimo gydytojas Proscovius. Smals buvokai ir supli-
 ks kumpas mudi mano urtkinimo trecky, ir visai
 mirtpan. Dr. Proscovius pirasi man mara ir namy,
 hes kalijimas negaljo tukio mara gaminti, kuris man
 raskalingis. Po pirmo puzinimo mano suvokto patiki-
 himo Joffe atemi ir manys dr. Proscoviaus sutek-
 tajs "privilegija". Po to sity kaitus mirsian pas
 gydytoja (paktadromom raskedavo mirsity, kad kity
 oovate gydytojas puzinty), ir Joffe manes nupisemi.
 Bovan puzintes ir apzintes, kai atirado jo para-
 duotoja (jauve ruzmke, kung kalijimo vuzimn-
 kas vadino "felčeria"). Tik ji, ne Dr. Joffe, mare
 puzine, apzintys, pirasi varsty ir kitonisko ma-
 to. Tacian ar nisko negavan, hes kalijimur ad
 ministracije vuntiko. Man nešimom, kas pa-
 duri gullidij ^{apreduim g.} kalijimo vuzimn-
 kas beraitis ^{apie savo kumijis} ~~Tarascovius~~ is šlytais ir jo para-
 duotojas, jau ~~Maivitas~~ Miselenius.

Duo dar ir keturtes žydas Vasileitkoro
 sanatorijoje - puzinietijas. Jo parades nebeetri-
 mem. Tai jaunus (apie 20 mety) Tauragis žy-
 dety. Jo labai voriai vykdydavo Miseleniaus
 iskymas, tyrodavosi ir politinys kalinys ir
 kartas žiaurkai ir on pargardziamom on
 jais upreidav. Ir dabar regh širpny varzdy
 kany jis maimele kirpo Gečiui barydg. Maimele,
 metyt, buvo hemrepublicota ar ingedus. Gečas

LETOVOS CENTRINIS VALTYBES ARCHYVAS

5

keičti, dantis sukaudęs, pilvo ausis ausis, aki ausis, 52
 ir atkūdamas, kai prisūnctojas pešte kirpe jo
 lazdę. Geič^o skruostai ir ypac pakakle, pa-
 žiaunis kraujas.

Tad tiek galin pasiekti apie žydų tautybes
 žinones, su kurių mano gyvėnis su tikria-
 nomis valandomis yra teks susidurti. Tardomų
 buvan tojų rusų - Suranovo, Sokolovo ir Ri-
 bonovo - ir orens britovo Revo - is Kylyaty
 katuso. Su žydų tautybes tardytėjus nekeko su-
 sidutę, iškyrus orens atvejis, kai buvan re-
 patijaus, ir papirindu vežamus frankim Vakre-
 tyjū. 1940m. kov 17, 18d. naktį mgaleno is
 Kauno senkaryj darty į Kauno pckary stoty apie
 20 repatrijuojančių Vakretyjū žimny. Ten atirvadę
 Jevickaus pavadustiję žydes Radickauskes (gal
 kirk kitųj okamba jo pavardi) suguldi visus ant
 žemis. Po vrtę išaukų, kirk orens apklaudinjo,
 kai kurias apatavindi, ischnan kitom seris-
 mam nepatipiniam stoty į specialy orens
 (stiprimas labai aukstas, nes toje vrtėje neturo person)
 ir į modyg įgyri. Tikintį žimny suguldi
 ant žemis 2-3 valandas.

Tai ir vrtas, ko galėsim produkt, per
 savo interktujų žimny anketyje, kuri roudasi
 Taurtos žimnyje

New Yorkam, 1977. I. 29d.

Romonis Herrickay

#99

101

54

55

53

20. laišķis 1976. III, 6

Vēlā, tā medžiaga, turējam ceturksim, šķērķim
 teigt, ka pirmas plan. mēģ. žydu tauty bēs
 žmoniu N.K.K.D. - sov. sangume būvo apie
 90 procenty. Mat, go Smičkans, Lichovs N.K.D.
 vīšmītku būvo pārkīrtas īs Rusijes žydas
 Glatkovas pīs ī endarē okup. līķmāve sangumā
 sāngjaušā īs vīķmīns - Lichovs žydy.
 Pīsīmē, ka vīķmīns Lichovs sov. sangums tarty,
 toju būvo Kauno žydas Razauskas, Pasiaņy 1900
 Razoosky, Nepk. līķmāve Kaunē pīs būvo sīvējās.
 Žymūs N.K.K.D. tarmātojai - Glatkova pācījējai
 būvo īs Lichovs žydy: G. Zīmanas, Dembo,
 Epštīnas, Levinas, Feldmanas, Komodantē,
 Slavinas, Finkelštīnas īs līķ. žydy, kuris
 sāvēdīs, nēbrīsmē. Dāv pīsīmē, ka
 īs Plungēs kīļ. du brōlāi žydy pavardē Šēras.
 Sammītī žydy Šērai, tokreījās sov. Rusijā
 karo prūdīs, īs enorganīzavo īs pātyš lēķai
 žīamān īs tūdi Rāmnis mīšketijē īs
 Tēlīs kalijimo atgābentus Līķmānīs
 kalīnīs, vōdā, apie 80 ar 90 asnēm.
 1941m. bīrēķlīmēn līķmānīs īs vīķmānīs īs Sibīrē,
 žydy pīs tī, īs vīķmānīs, īs tēmīs īs vīķmānīs
 vācīvānīs apie 95 procentlōn. Tāi vīķmānīs
 vīķmānīs rūsī, vīķmānīs, īs vīķmānīs, pācījēn.

J. Pakulis, 587 Gerald Str.
 La Salle, Que.
 Canada

VIŠOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

Vokiin okupatsijos metu t. y. Koda
Rasiniis mieste žydai buvo naikinami
Vokiin Karin strojai saugojant pasmerktus
iš kelių išgolbajun apri vias atstikina.

dos ličio mano gimimas - raingum

Rasiniis žydskerte mergautine pavardie
CHUEIDANAITE - veducius nepasirimam
turyjo smulkmonys israutuve Nepublansomybes
gije. Ši metu jos gimimi sandari rus tai
Minske ir žraolije.

Mimute šima turyjo skelotes momeis
mergute. Motina jaundamo kod kas
suraubinte mergute kedini tai luda padoue
Dumisiis šima gyantyei Veronika Žiuramskone
o š; nizikudamo gyvibe ta mergute pasiraie
i namus ir si šov šinam žimura
Ona Pčaiyte - Žiuramskone ja uiaugimo
laido i Rasiniis Gimimasi ja kuma lize
Ja ueliam O. Žiuramskine padodant
atgev teou - motinos tureta noima kuri
Renei lauo Komfiskovs. Ta mergute šio
metu jau istakejosi ka ruso gjo.
Rasiniis mieste.

lietuva
savamoria
SHimkis - p
links buvo g
stomba istim
Pas ta pati V
Parasiniis
du broliai.
Daug kas
Turyjo namus
saka rusupan
atiras Tokie
gyvele del
pontraubint
isdeginis 2/3

102

~~61~~

Detroit, Mich.

55

Viktoras Prunskis
1700 24th St. Detroit, Mich. 1014.
Ph. 802-1141

101

~~55~~

54

Lietuvos Kaimo klausomybas kovos
savamori vytytis kryziciaus kavaleriui
SHIMKIS - poverdas nepidimimui. Visa
laikas bava globojamas - mastinoma pos
stambu usimimike Vinca Vedocki.
Pos ta pata Vinca Vedocki elopesi ir
Parasimius Malino sovimimike
du broliui.

Daug xerta ir man teko suritibti
Tevy namuse minto SHIMKI kuri y
sako nusypanti ir nemomiau kod
atiras toki kuri rizikuota sou
gyvekle del Jydy, Komet Komunistam
pontraukimut Jydukei - Komjaurimiai.
is degimo 2/3 Raseimij mieste

Rev. J. Prunskis

Peinai, J.
01 Bluebird dr
motel, Ind. 46321

ody
ami
stelin
li
a
nybe
a
is
u
amstener
saisia
upimo
loje
t
kuri
sio

AVOS CENTRI

LA

102

61

Detroit, Mich. 1944

55

Vilniaus Liaudies

7705 24-th Str. Detroit, Mich. 1944.
Ph. 894-1161

Kun. Dr. J. P r u n s k i s

Lith. Am. Council 1606 West 63 -rd Str. Chicago, Ill.
60649.

Leidžiamas 2/m. priedėlio mėn. 30 d. "Diena" dėl pastarų
Mūsų apie Lietuvos Rydai likimą duodu kai kurias linijas:

1/ 1941 metų rugpjūtį Vilniuje Kudirkos gatvėje Nr. 4 but.
2 apgyvendinti P. Pasackienį, Jon broliu Alfonsu Mikėvičiumi ir sū.
Paulina Pasackienė dabar vadinasi Velich ir gyvena 1976 E.
Alexandria Av. Los Angeles, Cal. 90027. Alfonsas Mikėvičius
Vilniaus Priglasinimo policijos tarnautojas, rusų kalbą skun-
pavus suvokęs Lietuvių - išveiktas ir mirė Sibire.

Mūsų sąsivaitė P. Prockienė ir sū oscaras išsivaitė
kai pas A. Mikėvičių atėjo, slapstėsi ir prisilietė rydavo
jaunas rydas - Lietuvos policijos tarnautojas. Neįsimena jį
pamatindavo ir šieinant i kišenę kąsni idėdavo. Šieina nouž
mirėti, kad tuo metu Vilniuje su maistu buvo labai jau riesta,
todėl šieitai, kad Mikėvičiai dalinosi su rydaliu neslūtinis
duonos kiaušiu...

Galia, kad to slapstomo asmans nei pavyria, nei varde
nepamenu, oca per tiok metu išgeravo... Likusia poliucio-
nio je 1941m. A. Mikėvičius buvo perkeltas kaimo bei i Pašai-
kius, o aš buvau mobilizuotas darbo tarnybai i atstovybas hato-
liena. Gal daugiau duosime turi buto Neimyniškė - tai bei labai
sverbu - užlauskite J. Jaru jis yra išlikęs gyvas, tai jis
žinote ir daugiau geradaris.

2/ Tiktys rydai ypačai gerai geradaris Lietuvos pavardes
ir fotoapilijas ~~o~~ atpaunde L i e t u v o s J e r u s a
1 4 II jame kom. Si medžiaga bus Tauzstai labai gerai, ko-
dėl padėdu apie tai skaliacinis. Trys knygos apie rydai,
rusų kalbomis. Jei knyga liesty visą Lietuvą, - tu ypač gailis
darbe atlikti, bet gaila, kad daugumoje liosis Vilniai.

3/ Dėl viso to noriu pareikšti ir savo aserson kodėl
Lietuvoje netektoje teka didelis ir rydai. Mikėvių valstybėse,
nagal o o v E o v i n - straipani V. V. M. p. 1944 su-
naktintai buvo daug mūšantis.

Pašaiškime kodėl. Aš manau, kad meta pami dielis daly-
kas buvo, kad Lietuvos Rydai vadė savisą gyvenimą, o kiti
ne slaugo, visai tai i tiktis nuo Lietuvos. Ir tiktis Lietu-
vos rydas. Tuo netikėtai apie policija jis gailai savo tel-
ka, pami dielis gyvenis ir asociacijai "A" padis. Šitantiu-
kiančios angliuoniam - tai dėl asmans dar abejoj, kad netikėtai
M. J. ir kitiu pami dielis... Dėl toa pami dielis tiktis buvo
lebi gailai slapstyti ir vaidinti Lietuvai - tiktis, tiktis.
Jis labai padidai nuo Lietuvos, netai įtampa ir i publi-
kacijoje Lietuvos gyvenis, kodėl nickad norėsi kitiu pami dielis
rydis at. Jis butis savo gyvenis, nelykias, tiktis, tiktis, tiktis,
organizacija, tiktis tiktis ir t. t. Dar negalima, kad
1944. Jis tiktis tiktis tiktis tiktis tiktis tiktis tiktis tiktis tiktis

tuvin kalba. Jie vengė lietuvių organizacijų, vengė lietuvių draugystės, vengė mišrių vedybų, namie geriau kalbėjoai rusiškai, tik ne lietuviškai. Lietuvoje buvo užėjusi mada atlietuvinėti ne-lietuviškas, ar neryškiai lietuviškas pavardes - negirdėjau, kad nors viena žydų šeima būtų tai padariusi... Kitose Europos valstybėse jie taip susimaišė su vietiniais gyventojais, kad juos labai sunku, ar bevoiki neįmanoma išskirti - paimkim kad ir U.S.A. Todėl kitose Europos valstybėse jų negalėjo išskirti iš vietinių gyventojų.

Kuo daugiau žydai būtų susimaišę su lietuvių tauta, tuo daugiau jų būtų išlikę - jų likimas būtų sutapsęs su lietuvių tautos likimu... Visai be reikalo nebama kaltė lietuvių tautai. Istorijoje lietuviai yra įrodė geraširdiškumą. Labai ryškus pavyzdys yra anroje karo metu dalinimasis duonos kąsniu su internuctais lenkų pabėgėliais ir kariais. Nelaimėje lietuviai užmiršo, kad tie patys lenkai užgrobė mūsų sostinę vilnių ir atėjo pas mus duonos...

Lietuviai statydami į pavojų save, nešė maistą išbadėjusiems rusų belaisviams, o kiek dalinosi paskutinioju duonos kąsniu su išbadėjusiais grižtančiais namo vokiečių karo belaisviais. Gryžusieji į Vakarų Vokietiją su sąžonomis akysė prisimena lietuvių geraširdiškumą...

Selmis darbe, su pagarba

A. Povungis

A. Povilaitis
7019 S. Maplewood Ave.
Chicago, Ill. 60629

~~10-5~~ 10-5 Bel. Kun. J. Prunskui.

1977. III. 21

Siel žydy gelbėjimo Lietuvoje.

Buvusioje Prof. Pr. Matylio Motovy ligų ligoninėje Kaune Prunskio g. ve 3 (uokietų karo laikais buvo pavadinta II-ji Kauno Ligoninė) šiuo laiku dirba gydytojos Pr. Mo. Ilytis vyr. gydytojas, jis priėmė gėtė gimusių Grigorijų Terešų, jii ten gyvena iki karo pabaigos. Uikas iš ligoninės septyneris zekavėiais atėgdavo žaisti ir žostins. Kurioje ar dirbau buholteriu.

Buvo trumpai priėmėsta Bela Gervaitė, gydytojos F. Gervaitienės dukte. Delos A. Friedmanaitė ir A. Stromos jaunuolė. Ligoninės tik keli tarnauzojai žmoje, barge nun pasukudavo amie jis buvimo ligoninėje. Buvau kurtas žmie tai niekam nepasakau. Jii laty su žmoje, supantoma, susaui's načiai d. ve, ligonies personalis. Buo sutarta daugeliu pagolėu
ANDRIUS POVILAITIS

P. S. Rodas visu vienišelis šis
kuris ligoninės tarnauties, jii
sveikatis Amerikoje, A. P.

104
91
1977m.kovo men.15d.

Detroit'as,MI

58

Mielas Daktare :

Labai atsiprašau dėl užtrūkusio atsakymo. Kaip
tyčia absitiko, kad būvot ilgami laika, žina -
ziave atostogauti.

Malonu, kad rašote knyga, dėl Lietuvos žydu
priekaištų lietuviams. Paskelbiau per abidvi lie-
tuviskas radijas: kas, kur ir kada gelbejo žydus.
Be to ir pavardes žydu, kurie pirmos Sovietų oku-
pacijos metu kerkė Lietuvai ir išdavinejo lietu-
vius. Išakmiai prašdau nebeleisiant šitais siustė
Jums arba nan.

Esu išdavęs daugiau 300 simtu asmens pažymė -
jimu: p.S. Jasaitienai, Dekanui kam. Vincui Bylai,
kam. Petrai Ozlegoraitiui, Vilniaus gelezinkeliu
valdybos kasininkei, kuri atvaždavo pagrindine
spauda, ir kitiems - Radviliskin ir Joniskin. Dėl
atsargumo ir galimo sugavimo kasininke mano, o
aš jos tikros pavardės nežinojome. Vokiečių sau-

59

gūno agentai tris kartus buvo atėję teirautis dėl sugautu žydu su mūsų savivaldybės išduotais leidimais. Griežtai užgincijau, kad pažymėjimai yra fiktyvus.

Dėkoju dėl žinių apie Oną Lukauskaitę Poskiene, Kostą Noreiką, Adolfą Raulinaitį. Man labai gaila p. O. Poskienės, kuri neteko brangiausio turto - dviejų sūnų. Kostas Noreika didis patriotas, kovotojas.... Mano galvojimui, per daug buvo neatsargus kalbose, staigus, ugningo būdo tautos didvyris. Mies dėl mūsų ir Lietuvos laisvės. Miela prisiminti ir Adolfą Raulinaitį, ugingą kalbetoją ir kovotoją. Keista, kad Petras Linkus, kuris, bailus, kaip kiskis, itrauktas sarasan. Turbut, kaip savivaldybininkas - burmistras, nepagelbėjęs žydams, Žydu teigimu "naciis"

Linkejimai Jūsų Poniai ir kitiems.

Jus gerbias,

Andas Pauza
Vladas Pauza

Fonui Pr. Pauliukoniui, 95 Harrison St.,
Worcester, Mass. 01604, U S A.

Labai gerai, kad pasiėmėte toki darbą nudirbti. Visi žinome, kad buvo daug lietuvių, kurie vokiečių okupacijos metais žydams padėjo, bet kada reikia faktų, visas žinojimas greit užsibaigia. Manau, kad ir menki fakteliai gali padėti sulipdyti didelį mozaikinį žydų gelbėjimo vaizdą mūsų tautos istorijai.

Teisininkas Jonas Stiklorius Panevėžyje išgelbėjo žydą iš vokiečių kareivių kankinimo.

Nemanau, kad Vliko narys, teisininkas Jonas Stiklorius, apie savo žydo gelbėjimą kam nors pasakojo. Gal jis to visai ir nebeprisimena, bet aš puikiai prisimenu, tad apie jį čia ir rašau.

1941 m., maždaug tris savaites po vokiečių pradėto žygio į Sovietų Sąjungą, vieną dieną apie II (vienuoliktą) val., VIETINĖS RINKTINĖS APSAUGOS štabe Panevėžyje buvo susirinkę kokia dešimtis vyrų. Iš ten buvusių šiandien beatsimenu tik kelis: pulkininką Genį, pulkininką Stapulionį, kapitoną Gumbiną ir dar vieną kapitoną, bet kurio pavardės nebeįsimenu. Kažin kuris iš ten buvusių pažiūrėjęs į langą, pamatė kitoje pusėje gatvės esančiame policijos nuovados kieme, kaip du vokiečių kareiviai kankino apie 40m. amžiaus žydą. Vienas kareivių, kuris berods buvo grandinis muštravojo žydą. Jis mandavo žydui: eik, bėk, gulk, sukis.... Matė, kad žydas jau buvo gerai sušilęs bevykdydamas tas komandas. Tada grandis išakinėjo žydą: pralįsti pro apačia ten pat kieme stovėjusio ūkio vežimo, o pralindus pralįsti vežimą ir vėl pralįsti. Žydas sušilęs vykdė grandinio įsakymus, o grandis vis rėkė: greičiau, greičiau.

Štabe buvusieji sekė šį įvykį, piktinosi vokiečio elgesiu ir tarė, kad reikia daryti. Taip visiems bestebint ir besvarstant ką reikia daryti, įėjo teisininkas Jonas Stiklorius. Jis pamatęs kankinimą pasakė: "Manau, kad komandantas apie tai nieko nežino."

Tik šią paakę, Jonas Stiklorius nuėjo prie stažo paėmė telefoną ir paprašė vokiečių komandantūrą. Pačiam komandantui atsiliepus, jis vokiškai pasakė, kad esąs labai pasipiktinęs vokiečių kareivių elgesiu su civiliais gyventojais, matąs kaip dukareiviai policijos kieme kankina žydą. Taip pat pakausė jis komandantą ar tai esąs jo įsakymas. Komandantas pasakė, kad ne, ir pasakė, kad greitai pasiųsias kareivį, kad juos pašauktų į komandantūrą. Matė, kaip už kelių minučių styvo kareivis ir abu kieme buvusius kareivius pašaukė. Vokiečiai palikę žydą nuėjo, o žydas palikęs bestovis. Kažin kuris iš štabe sėdėtojų atidaręs langą suuko žydai: Ž "Dumk iš čia!" Žydas nuėjo savais keliais.

Ūkininkas Kristupas Šližys iš Laugalių kaimo,
Šilutės apskrities šelpė žydus maistu.

Antrojo Pasaulinio karo metu vokiečiai tik užėmė Lietuvą, Švėkšnos žydus atsivarė į Šilutę darbams. Žydai buvo begalo numaitinti ir vos bepastovėjo. Jų darbo pajėgumas bebuvo labai menkas.

Šilutės apskrities ūkininkus vokiškoji valdžia varė vežti karui reikalingų medžiagų. Ūkininkas Kristupas Šližys iš Laugalių kaimo buvo įpareigotas savo vežimu ir savais arkliais savaitę vežti plytas į Šilutę. Šilutėje žydai iš vežimo nešė ir krovė plytas į Šyšos upėje stovėjusį baidoką. Šližys matė, kad žydai yra labai išbadėję, tad pirmą dieną atidavė jiems savo atsivežtą maistą, o kitas dienas atvežė po didelę pintinę mažų sumuštinų ir padėjo vežime, kad žydams būtų patogų pasiimti. Vokiškoji valdžia griežtai draudė su žydais turėti bet kokių reikalų, o už bet kokią šelpimą grėsė koncentracijos stovykla. Maisto trūko ir patiems vokiečiams, tad maistu šelpti žydus buvo didelė rizika. ŠO tuo didesnis pavojus grėsė Kristupui Šližiui, nes jis buvo žinomas lietuvis.

Kaimas Laugaliai yra netoli Saugų bažnytkaimio ir Kukoraičių geležinkelio stoties. Vokiečiai kaimą vadino Laugallen. Šližio pavardę vokiečiai rašė Schliszies.

Mano čia surašyti faktai galbūt menki, bet jie yra teisingi.
Linkiu jums sėkmės šiame darbe.

Greenacre, 1969. 10.6.

~~Mano adresas:~~
~~Jurgis Reispys,~~
~~155 Mimosa Road~~

Greenacre-2190
N. S. W.
Australia.

106

107 62

Cicero, 1969 m. liepos mėn. 20 d.

Didžiai Gerbiamas Pene Daktare,

Jūsų ruošiamai knygai kiek informacijų.

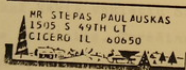
Jeigu minėsite Kauno SD kolegijai, tai kilus karui niekas politinių kalinių iš ten neišvadavo, bet mes patys išsilaužėme. Karas kilo sekmadienį, o mes išsilaužėme pirmadienį prieš piet, bet tą naktį dalį politinių kalinių NKVD evakavo, kurių daugumą prie Červenės sušaudė.

Sėdėjau Kauno SD kolegijoje Ylaktių žydėlio, studento, komjaunimo Šapiro įskustas, tačiau išėjęs į laisvę neįėjau jau jokio keršto ir net nepasiteiravau apie jo likimą. Aplamai žydams stengiausi kiek galėdamas padėti. Palangiškiai (Gebenaitis) parūpinau dokumentą, kad iš Kauno galety grįšti į Palangą pas Levus. Veliau žydus uždarius į VII fortą, pasirūpinau, kad iš ten į laisvę būtų paleisti palangiškiai broliai Kanai, kurie Palangoje turėjo gintare dirbtuvėlių, palangiškį Šapskytę ir dar keliuos man pažįstamus ir visai nepažįstamus žydėlius.

Išėjęs iš kolegijos tuojau įsijungiau į tautinę veiklą ir buvau paskirtas Kauno miesto apsaugos štabo viršiniuku, paskui Tautinio Darbo Apsaugos pirmos kuopos vadu. o vėl - demaršinkams padarius perverimą ir likvidavus laikinąją Lietuvos Vyriausybę iš kariuomenės pasiliešavau ir perėjau į policijos tarnybą.

Sveikatos, sekmes sunkiame darbe ir geriausią linkėjimą

Paulauskas

šepke 7.23.69

Cicero, 1969 m. liepos mėn. 27 d.

63

Didžiai Gerbiama Pone Daktars,

Malonu buvo gauti iš Jūsų laiškėlis, tik gaila, kad papildyti suteiktas informacijas
nė, kaip ir negaliu, nes neprisimenu. Nors šia yra ir daugiau palangiškių ir nė teiravau-
si, bet vardų taip pat niekas neprisimena.

Gebenaitės tėvas turėjo sunkvežimį, o prieš bolševikų okupaciją, jau ir ne vieną, ir
į Palangos parduotuvę, iš Klaipėdos, Kretingos atoties ir k. pristatydavo prekes.

Du broliai Kanai, gintarininkai Palangoje buvo tik vieni. Pradžioje įjėdu gintare
dirbtuvėlę turėjo Kretingos gatvėje, o paskui, kai baigė statyti, dar care laikais pradė-
tus prėgimnazijes raunus, tai persikėlė į ten - Vytaute g. - netoli k. bažnyčios. Viena
iš brolių Kanų buvau sutikęs Kaune, kaž kokiame vokiečių įstaigėje, kaip valytoją ir jis
mane kvietė atoliti prie žydų geto - žadėjo atsilyginti už jų zvyrybes išgelbėjimą, kad
užteks man ir mane vaikams visam gyvenimui, bet aš tuo kvietimu nepasinaudojau ir nuė-
jęs nebuvau. Senkai teke iš kaž kokiame New Jerke gyvenančie tautiešio patirti, kad vie-
nas iš palangiškių brolių Kanų, gyvena prie N.Y. ir turi prekybą, bet nė niekada per
nieką jų nėsu iškojęs.

Šapskytės brolis, vardo irgi neprisimenu, važinėjo šoferiu pas vieną iš Drebės fab-
rike direktorių.

Del "dar kelių man pažįstamų žydėlių", tai vieną aš pažinojau iš Konrado kaviniės,
kaip kaž kokie žydų laikraščio reporterį, kitą skelbimų rinkėją, nes aš esu dirbęs
"Varpe" b-vėje ir su jais turėjęs reikalų, bet pavardžių, gal ir iš viso nė jų neži-
nojau. Dar teiravausi ar yra VII forte Vyties Kryžiaus Kavaliėrių, savanėrių-kūrėjų
ir atsargės karininkų. Jeigu tokie atsiradavo ir galėdavo, kaip nors įrodyti, tai tekius
aš pasimdavau "darbams" ir į VII fortą, jie jai nebūdavo gražinami. Bet, tai buvo rizi-
kius, nes VII fortas buvo kaž kokie vokiečių SS pulk. ltu. žinioje, o žydų iš ten paėmi-
mas darbams buvo vykdoma be je žinios. Turėčiau pastebėti, kad iš VII forte žydus
"ėniau darbams" yne nė vienas, bet buvo ir daugiau tekių lietuvių, o iš "darbų" atgal
žydai nebehūdavo gražinami. Bet, tai vis buvo daroma slaptai, be vokiečių pareigūnų
žinios.

Gaila, kad manę pagelba, Tunstai Pone Daktars, yra labai men'ca.

Š Sekmės, zveikatos ir geriausi linkėjimai

Raulauskas

1505 5 49 01
Cicero 14 601, u

64

Kaip vokiečiai riauses kelia?

Berlyne policininkų sužeista 261

BERLYNAS. — Vokiečių spaudos žiniomis, prieš keletą dienų Vakarų Berlyne įvyko didžiausios minios muštynės su policija, kokios kada yra buvę šiame padalintame mieste. Demonstracija buvo surušta prieš Amerikos įžygiavimą į Kamdodiją.

Susirėmime dalyvavo 8,000 demonstrantų ir 5,000 policininkų, kurių 261 buvo sužeistas ir 24 sužeistieji buvo nugabenti į ligonines.

Šių sužeistų buvo tik trejetas — vienas policininkas, viena moteris ir du vienas asmuo.

Atkeminis sužeista 18 policijos arklų, kurių du tuojau turėjo būti pribaginti.

Laukinės riaušės prasidėjo prie Amerikos Namo, kurį demonstrantai pakartotinai atakavo, mėtydami brukio akmenimis ir plienines kulkas. Sumta 44 asmenys. Sužeistų demonstrantų skaičius dar nenustatytas, bet atsargiai apskaičiuojama, kad mažiausiai 300 buvo rimtai sužeista. Raudonasis Kryžius 81 atveju suteikė pirmąją pagalbą ir 20 asmenų nugabeno į ligonines.

FDA pagrindiniai šitrs maistui dedamus priedus

Amerikos Maisto ir Vaistų Administracija (FDA) iš visų maisto gamintojų pareikalavo pranešti, kokius 1968 metais leistus maisto priedus — chemikalus jie nori toliau vartoti. Tokių priedų — priemaišų gali būti nuo 1 iki 10 tūkstančių. FDA prisipažįsta, kad 1969 metais leistųjų priedų geroka dalis yra reikalinga tolimesnio patikrinimo.

"Newspapers, May 18, 1970."

tu, vadovaujamo M. Sumausko... Tokie pat gaudūs buvo LPK Pietų srities pagrindinio komiteto, vadovaujamo G. Zimano, ryšiai su Ark. Panomariovo, Vas. Černyšovo brigadų vadovybėmis... (639 psl.).

Gautomis iš Lietuvos žiniomis, Rudninkų miške raudoniems partizanams vadovavo Zimanas, bet patias operacijas, jo įsakymu, atlikdavo čekistai karininkai.

Arti Pirčiupio kaimo miške raudonieji banditai nušovė tris jaunas, priešlektuvinės apsaugos, kareivius ir 5 sužeidė, nekeštąpiminkus, kaip kas bando įrodinėti. Tuo metu Eisiškių apylinkės dvaruose atostogavo vieno Rytų fronte labai nukentėjusio SS dalinio likučiai. To dalinio vadas plk. ltn. (pavardė nežinoma) buvo sužeistas, šlubavo ir vieną ranką sunkšiai valdė. Jis, sužinojęs apie tų kareiviukų nušovimą ir sužeidimą, be jokio aiškinimo pasiuntė su keliais dideliais tankais savo dalinį kaimui atkeršyti. Eisiškių polic. rajono viršininkas saug. umatė, jog už šį raudonųjų banditų veiksmą, kaimo gyventojai bus iš kaimo išvaryti, o kaimas sudegintas, kaip buvo pasielgta su Šarkiškių kaimu.

Atvykęs į Pirčiupio bandė taurautis, ką esesininkai darysiai, bet jokio atsakymo negavęs. Niekas netikėjo, kad bus žudomi žmonės. Tiek buvo aišku, jog Pirčiupis turės nukentėti, nes SS dalinio vadas žinojo, kad to kaimo gyventojų esą raudonųjų gaujoje, o Juozas Uždavinys buvo jų ryšininku.

Is visų čia paminėtų faktų išaiškėja, kad Pirčiupio kaimui siaubingą nelaimę užtraukė Hanono (Genriko) Zimano vadovaujama raudonųjų banditų gauja. J. Mažinkas

BIZNIERIAI, KURIE GARBINASI 'NAUJENOSE', — TURI GERIAUSIA PASISEKIMĄ BIZNYJE

#107

Apie vienuoliktą valandą pasigirdo pietų pusėje dundesy ir mašinių maurojimas. Greit tarp miškės plantas ėmė spiaudyti sunkvežimius, pilnus hitlerinių kareivių... (20 psl.).

Kareiviai, automatais ginkluoti, nešė ir vykdė įsakymą, baisy mirties įsakymą... (21 psl.).

Is šių citatų matome, kad is Pirčiupio kaimo Brazaitis su sūnumi buvo raudonųjų buržuazinių banditų gaujoje; kad už 2-3 kilometrų nuo Pirčiupio is miško buvo šaudoma ir Plenta, o atsisiaudoma is plento į mišką apie pusiau devintą; kad apie vieonuoliktą valandą atvyko į kaimą kareiviai, automatais ginkluoti ir t. t.

Toliau knyguteje randame kas is Pirčiupio buvo raudonųjų banditų gaujoje, būtent: Antanas Babiličius su sūnumis Kaziu ir Stasiu, Vincas Brazaitis su sūnumi, Jonas Kavaliauskas su sūnumi Stasiu, Stasys Saulėnas, Antanas Uždavinys (74, 50, 56 ir 60 psl.), is viso 9 vyrai.

Kokią rolę turėjo raudonose bandituose žydas Hanonas — Genrikas Zimanas, aiškiai pasakė tarybų sąjungos didvyris B. Urbanavičius, knygoje "Revoliucinis judėjimas Lietuvoje". Jis, aprašydamas kautynių vietas, parašė:

Štai ir toji vieta kur buvo Kosto Kalinausko partizanų būrio bazė. Is čia išvygio su partizanais į Pabrados miškus Edvardas Taujėnas, is čia išvyko į gaujos prieso užnugarį is pradžių į Naručio, o vėliau į Rudninkų miškus partizanų brigada, kurią vadovavo Jurgis (dr. Genrikas Zimanas — LKP Pietų srities pagrindinio komiteto sekretorius... (631 psl.)

...Gastelo vardo baltarusių partizanų brigados vadovybė palaikė nuolatinį ryšį su LKP šiaurės srities pagrindiniu komite-

sigirdo
Saudo
ir t.
niška

dėnių
ks. jau
id sale
ė nes

s apy-
0 žmo-
ngeles
didelis
tancio
griečiai
neiti į
ugumą
ziems
nizavo
nesnių
tonc
madie-
š Ame-
is, Dir-
dziau-
didele

y dau-
ly apie
i. Tuo
1, kad
intieji,

sekimu;
nepar-
isigry-
aimėji-
tų toki
kaimus
avusius

#108

A. & J. RYCELIUS
5 Edgemore Terrace
Kinnelon, NJ 07405

65

Rev. J. PRUNSKIS
2606 W. 63RD ST.
CHICAGO, ILL. 60629

Jei tos informacijos žaletų būti labai
ocukamos, man atrodė, kad daugiau
būtų galima surasti lietuvių žydų
gėg. Todėl toseencis lietuvių vardu.

Pas jus vienuolyne yra kun.

Jonas Kosdauškas. Ji daugelini
žydų padėjo Vilkaviskio uždum-
pėje. Ar manau, kad jis žaletų
paotėti.

Jei būtūe lino nandingas
tolian prašan rasyti

Jusy
Jonas Ryzet

VOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

(57) Chicago 1977-5-10.

66

Didz. ģer. Res. J. Peunkis.

Rades laiksts, kad Jūs uzzīnāt kri-
 gus, pie Jūnijas gēlājiņa Karo metes,
 pie Nācīs Lietuvoje. Tai aš gerai
 zinān du atstākimus: pie Vilkavī-
 šio miesto Krieviskis kur. globojo Vilkavī-
 šio kato, pie Kybininke la pīcīcīns, vado
 nējinan. Gēlājo ir globojo Svabo-
 nai vadoj nējinan. Jūgola kaspīdēns,
 pro karo mūšian Vāktētjōj, ir jū iētki-
 jō-klaussnējo ar kas nēšino kūr randa-
 ēi Svabonai. Antros tār Alb. ir Magdēlona
 Gēlgotai Šilbalis kur. Boctminkis vālsē.
 Vēl. aps. Globojo Vilkavīšio m. Kaps
 g-vēs gēp. Kaganstienis su dūiem mērgai-
 tēm. Tāp pat liko vīro tūjs gēvōs, ēki
 pro karo. Gēlgotai lēk Lietuvoje, aš galvo-
 ju, kad Svabonai ingi bevo lēk Lietuvoje
 nē Vāktētjōj bevo lēk apsupimē.
 Aš padēpau Vilkavīšio Jūdēlīns
 Gessomui Rosentalīni bevo tēvījs
 kaccionis.

A. Radzē
 1201 So. Rockwell St.
 Chgo Ill. 60629.

ZIP CODE

109

USE RETURN

Res. J. Peunkis

111 . 1-1-25-77

①

110
Jacob Robinson
125 RIVERSIDE DRIVE
NEW YORK, N. Y. 10024
TEL. SC 4-0835

②

67

9/11/71

Adressi gebrüder u malen Dantän

Kaip santarose, suorta Tautai, seka kalyas, suora

1) Kienus Zyda Taryta soslata

Dr. Menus Anatol Fried

Gygen Jashinski

Gygen Guchman

Yul F. Fishman

Adressat Shabatzi Lilkanovicki

Peberis komendantas (fashina, seka kalyas)

Jonubis Jonnas (kilya is kaunys, suora
Lichro kandinomoni karimusi).

2) Kauno Zyda Taryta soslata:

Dr. Elmanus Elkas, pirmunus

Adressat Levas Garfunnelis, 4is - pirmunus

Adressat Jonubis Goldberger, Zyda "religantis" pirmunus

Rabini, Samuolis Isha Smoyas, suoris nektus

Karimomus Zyda, haipon shabatall. patarjus

Dr. Ephus Rabinoviciu

deyrolas Kopelmanas, patarjus inisimusi

3) Siandis Zyda Taryta soslata:

Adressat, tesbaicinis, pirmunus

Brüis Kartoras, 4is pirmunus

honus, Anders

Fayce Rubinstants

Adressat Ger. Alouski Rab, Abimancinis

(kilya miltis, dromas kilyas)

OS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

4) Kex Zydy kuu sraibnā zelure

Klomsas - 60 000 apykras (kieslis darus
rēns)

Kaun 23.160

Stalby 6.000 (apykras)

Di nans puzā tasi Tamsta. Labi dārgys, nē pēstokly māry
māy (man sgrēdā) sēdāis "Teryn Lāse" puzāis
štrāpnyg lēdāis, kē ^{šēis} lēdān oapapāys

D.Š. Gražins. Nāns lēdān oapapāys TS 1966

nr 116

2) K. Kruparica. Memvārdus, klēdān oapapāys
genēšān Komānān Kaun, TS 1957, nr 17-18

3) J. S. - u lēdān kora puzē S lēdān TS 1944 nr 23

Kes šē štrāpnyg puzē oapapāys lēdān "Kāns
Oapapāys" štrāpnyg

Der oīca, klēdān. Nān puzē vārdys klēdān oapapāys.
Cini klēdān klēdān

Etarna klēdān puzē

Waiff (klēdān klēdān klēdān)

Hetzten (Kaun ^{oīca} klēdān klēdān)

Hans Hingst (klēdān klēdān)

Di klēdān klēdān

in klēdān klēdān klēdān

44-44
klēdān klēdān
klēdān

[Handwritten signature]

P.S. Šte jomā Jerushalmi anšāis
Mrs. Sarah Jerushalmi
6, Jordan Street

RAMOT-REMEZ, HAIFA, ISRAEL

111

1-1-25-77 m

①

69

Branguji

Kaip girdit žydai priekaištauje lietuviams
kad lietuvi neslėpę juos no vokiečių: mes
laikėm dvi židaites Būchvidaites jais slydėdami
no vokiečių, o kaip o kaip mum pasiėjo berki tai
jais palikom pas sena močiute, mes židzikavom
savo gyvėbe gelbėdami židziukes, nes pas
kurios ras siėpėmus ir tie bus žaudo mi,
lįjėgam vėstis į vokiečių kad ir mus nesugaudyt,
mum gėla buvo jai pulintį jos labai buvo geres
mergaitės, mes jais palikom ^{pas} seną močiute
mes suėlem močiutei kad aitu į mus namus
givent ir jais augit; kiek mes žinom daugumą
slėpė židus, vienolynai ir kurugai.

Tad su geriausis linkėjimais

J. J. Steponaičiai

(19 Chesnut Street, Brooklyn, NY 11208)

P. S. Tos židaitės buvo atbėge iš vilnius

vienu 8-ia metu keta 5-ia m. J. S.

113

1977.16.

Didžiai gerbiama kunige Daktare!

Atsiliepdama į Jūsų prašymą per spaudą teikti žinias apie lietuvius, gebėjusius žyduis nacių laikais, siunčiu Jums kai ką, kas liečia mane ir mano vyrą.

1972.II.17 esu gavusi laišką iš Izraelio, kurio rašytojo Jurgio Savickio sūnaus Algirdo žmona man rašo, kad ją su dukrele Stutthofo kacetė nuo mirties yra išgelbėjęs mano vyras, Balys Bruoga. Savickienės adresas yra šis: Julija Savickienė

Eli Koen Ofakin
No 2415/2 Israel

Mano vyras yra daug padėjęs pažeistamiems ir nepažeistamiems žydoms kai naciai juos persekiojo. Tik dabar negalėčiau tiksliai pasakyti ką jis gelbėjo ir kaip - tokiais neramiais laikais dažnai vienas nuo kito slėpdavome savo pagrindžio darbą, nes abu buvome pasiruošę suėminui /jis kaip žinomas Lietuvoje žmogus, aš, kaip to meto gimnazijos direktorė/.

Aš pati stengiausi gelbėti pulk. Štencelio žmoną. Kai ji Vilniuje slapstėsi vienoje ghetto namų paliepeje, aš vėlai vakarais, per tamsą ir slėpdamasi nuo namų sargų, eidavau senais laiptais ir nešiodavau jai pinigais, maistą ir drabužius, kuriuos iš Kauno man

atveždavo/marijos "meikšaitės parupintus/ vokiečių karininkas Siegfried Stoessinger, komendantas Justo adjutantas /taip!/. -eja, kartą žiemos metu moteris neiškentė, iš savo slėptuvės išėjo, nuėjo į pamaldas Katedroje. Ten ją pamatė pikti žmonės, įdavė gestapui ir ji žuvo.

Teko globoti prof. Horst Engerto žmoną, žydaite iš Kovarsko. Ji pas mus nakvodavo, abu su vyru kalbinom pasitraukti į saugesnę vietą kiške, bet ji dulse, kol pagaliau, nuėjus į savo butą, buvo suinta ir nugabenta į Vilniaus ghetto.

Mums rūpinantis Jonas Čertašius buvo davęs jai darbo Lietūky, bandė sudaryti sąlygas pabėgti, bet vėl per jos neatsargumą, žuvo.

Man teko išgelbėti vieną Alytaus žydo advokato dukterį, gimnazistę, pabėgusią iš Ghetto ir ieškojusią pagalbos pas Kazį Janavičių. Šaliau gimnazijos pažymėjimą, pora savaičių globojau apgyvendintą pas vieną lietuvį / Biržišką; tada dar būsimą žentą K. Barauską/ ir kartu su Janavičius išekspeidijavau pas jo motiną į Alytų. Ten ji buvo laikomą pas vieną ūkininką ir liko gyva. Jos pavardės neprisimenu, žino Kazys Janavičius. Jo adresas:

Inž. Kazys Jonaitis
4950 N. Marina Str.
Chicago, Ill., Tel. 334-4404

Minėto inžinieriaus motina, jau mirusi, yra stačiai heroišku būdu išgelbėjusi Dorą Petrovicienę ir nevieną žydą.

Būdama Vilniuje menščių gimnazijos direktore
indavau iš Ghetto būrius nelaimingų moterų
tariamai darbuos, bet iš tikrųjų, kad jas gali-
ma būtų pamaitinti ir sušalti.

esu padėjusi ne vienam besislaptančiam, bet
dabar jų pavardžių neatsimenu.

Tikrai žinau, kad Jofija Ciurlionienė dirbo kar-
tu su vienu kuniga ir, s teikdama metrikus,
daugelį išgelbėjo. Savo namuose laike, slėpė
ir maitino vieną V.L. universiteto profesorį,
deja, jo pavardės neprisimenu. Dukrė, Danutė Zu-
boviene, galėtų smulkiau paliudyti. Jos adresas
Lemaičių g. 10, b. 1., Kaunas, Lietuva.

Gaila, kas reikalas taip pavėluotas, reikėjo
rinkti žinias tuoj atvykus į JAV ir seniai jas
paskelbti. Dabar esame liūdnoje defensyvoje.

Dar keletą žodžių apie Vt.Vt./ Vaitiekūno, alias
Ratiliaus/"reconizija" žurnalie "į laisvę".

Bet ir pikty žmonių es-ama! Ratikrinus priekaiš-
tus, iš 50 tik tris radau su pagrindu. Atsakysim
"Sejoj". J. Puzinas pataria nesijaudinti, bet
toji "kritika" pakenks VLIK-ai knygą platinti,
nors minėtas žurnalas nodary skaitomas.
Prašau priinti mano geriausiu linkejinus.

Su tikra pagarba

Prunagienė

P.S. Jūsų romaną "Galinėjimas"
aš išsiunčiau J. Savickienei laišku, rašybs
15 Izraelio. 1948.

Ištrauka iš K. L. Litienės laiško iš
Lietuvos:

"...Man teko keletą metų studijuoti meną
Kuaņo meno mokykloje kartu su Algirdu Savicku
pas dailininką Vienožinskį.

1938 m. Algirdas vedė žydų tautybės mer-
gaitę Juliją, o 1943.11.20 sužvėrėję vokiečiai
jį nužudė: pešove šuburą, jį paralizavo ir po
kelių parų jis mirė./ peršove ghetto ant
Neries kranto Vilijampolėje už kapinių/...
Julija su dukryte Rina išvežė į Dievų
mišką. Ten jų laukė badas ir krematoriumas.
Už dukrelės ^{gyvybės} išgelbėjimą jį dėkinga Jūsų vyrui
Baliui Sruogai. Jis dalinosi paskutiniu kas-
niu su ja. Grįžus į Lietuvą begina užaugo
gražuolė ir studijavo mediciną. Būdama IV kur-
se susirgo vėžiu ir mirė."

Pastaba: čia kalbama apie rašytojo
Jurgio Savickio sūnų ir jo šeimą.

1948.
Kauka, Savickas -

71 33

107

AVDČKS

RYA

483

7 am 100 Lituan

#113
 Karis Jonaitis (Dr. Simonas Jonaitis
 iš Alytaus miesto)
 laiškas V. Smugienii. 42

Dile Gokšickaitė, advokato Gokšicko
 duklė. B. buvo Alytaus miesto tary-
 bos narys, su šeima buvo Vilniaus gėlo.

Dile, likviduojant gėlo, pasislėpė,
 palaukusi iki vakaro alejos pas mus.

Po poros dienų, Jums padėjant,
 slapstėsi pas Bar.^x Jūs suderėt

dokumentus, savaitės bėgyje išsui-
 tėm į Alytų. Kuri laikas buvo pas

llaus, ^{Simonas Jonaitis} parkiau buvo išvežta į
 kamis žuvinto ežerą apylinkėse

(užimau, pas ks) ten sulaukė
 antros mūsų okupacijos. Šiais me-

tais iš Lietuvos atvyko į Izraelį,
 gyvena Haifa. Jos tėvų, motinos

ir brolio likimo nežinau.

Abelį Gabajus, gydytojas iš
 Alytaus. Su šeima slapstėsi Variaus
 apylinkėse pas ūkininką, žmogus

nevaus sukritus persikraustė į
 Vilniaus gėlo. Su raitus parėmė

šeima Vilniuje (pavardeis neatrimu)

žmona mirė gėlo, jis patis prieš gėlo
 likvidacijos pabrėmė į kamis ir

Karis Barauskas, buvo gyveno vienas Žuvinto ežerą ^{anais}
 1945 metais

73

išliko gyvas. Kas jam padėjo, nežinau,
su juo apie tai nekalbėjau. Tarkaus
gėdovau pinigų ir maisto iš Doros.
(Dr. Petrovo žmonė)

Chaja Kaplanaitė, studentė iš
Alytaus, slapstėsi Daugų apylinkėse,
išliko gyva, šiuo metu gyvena Haifoje,
Izraelyje. Kas jai padėjo, nežinau.
Dr. J. Degerys, Cleavelande galėtų
suteikt daugiau žinių. Be jo
jūs minėjo ir kitus, kurie slapstėsi
apie Daugus.

Prisimenu, klauva minėjo, buvo
nukentėjęs, ūkininkas už žydų slapstę-
mus. Gal kas tuo metu gyveno Aly-
tųje žinotis, Burmistan tuo laiku,
rodos, buvo p. Blatulisinis, vedęs
J. Kresnickaitis, iš Čikagos. Gal jūs
ką žinotų.

Tuo tarpu Fick, kalbėsiu su savo
draugais, ką sužinotų, pranešiu.
Su galimais liukšij, man Jums
ir šeimai

Jūns Kapp.

1970. X. 18

Vanda Janavičienė išgelbėjo Dorą Petrovieneį.

Dr. Petrovo žmona Dora buvo žydė. Draugavo su Janavičiais Alytuje. Kai vokiečiai atėjo, surašė visus žydus Akytuje. Iš vieno pažįstamo vyruko, kuris tarnavo gestapo, Janavičienė sužinojo, kad gestapo raštinėje tarp kitų yra ir Petrovieneis byla. Kartą nakį su tuo vyruku nuėjo į gestapo raštinę ir išvogė visą Petrovieneis bylą. Ją pačią slapstė kartu su savo ištikima tarnaitė. Dr. Sina Janavičius buvo jau rusų suintas ir išvežtas, Vanda išvaryta iš savo namų, Petrovų klinika nacionalizuota ir vokiečių perinta. Abudu Janavičių sūnus buvo kitur, Stasys Vilniuje. Janavičienėi vokiečiai leido prižiūrėti savo namus, bet didesnę jų dalį patys užėmė. Nepaisant to, Petrovieneis ten buvo slapstoma. Kartą nbi su Janavičiene atvažiavo pas mus į Vilnių, bet ten buvo nesaugu, nes mes turėjom kiemsargį, kuri kaip tarnavo lenkų saugum, tai pasukū šnipinėjo mūsų saugumai, bolševikams ir vokiečiams. Petrovieneis išsisaugojo, kai rusai vėl atėjo, gyveno kažkur kukliai. Janavičienė, su sūnumis atsidūrusi JAV, siuntinėjo savo draugei siuntinius ir vaistus, bet prieš kokius 10 metų Petrovieneis mārė vežiu Lietuvoje.

Janavičienė niekad nepasakojo sūnums per kokius pavojus ji savo draugę gelbėjo. Man pasakojo, kartais ir aš kiek padėjau, bet jau smulkmenų nebeatsimenu.

Prof. Horst Engerto žmonos likimas.

Lietu. Un-to vokiečių literatūros profesorius Horst Engert, persikyręs su savo žmona vokiete nacionalsocialiste, Lietuvoje vedė savo studentę žydaitę iš Kovarsko. Jiedu labai gražiai sugyvenė, dažnai lankėsi pas mus Kaune ir pasukū Vilniuje. Ji gerai mokėjo lietuvių kalbą, padėjo profesoriumi joje tobulintis.

Kaip tik vokiečiai užėmė Lietuvą, atvyko Engerto dukterė ir buvo kažkokia aukšta pareigūnė nacių įstaigoje Kaune. Savo, sesers ir motinos vardu reikalavo, kad profesorius persiskirtų su savo antrąja žmona. Grašino įduot gestapui. Abu su vyru rašinom profesorių išsiūsi ti žmona kuoskubiausiai į keletą jam pasiūlytų vietų provincijoje, bet jis nesiryžo su ja skirtis, netikėjo, kad dukterė gali jį įduoti. Beveik prievartą keletą kartų prikalbėjom profesorių palikti pas mus ją nakvoti. Abudu buvo nentsargūs ir vieną nakį Engertienė buvo gestapo suinta. Kurį laiką ji dirbo Vilniuje Lietūky, profesorius ją lankydamo, nešė maistą, drabužius. Bet pagaliau ji dingo. profesorius desperavo, visur važinėjo, ieškojo jos, vylėsi, kas ji žuva. Paaiškėjo, kad dukterė paskubino jos sunakinimą.

Būdama Vilniuje Kun. Birutės gimnazijos direktorė, stangiausi kiek
galėdama apsaugoti savo mokines žydeites, bet jų daug neturėjom ir
jų pavardžių neatsimenu. Nueidavau į Vilniaus Ghetto, nunešdavau
ten maisto ir kt. Kartą buvau liudininkė kaip Vilniaus miesto komi-
saro Hingsto adjutantas Maurer~~s~~ atėjęs į Ghetto, žiauriai nušė
nelaiminguosius, tur būt, siunčiamus sušaudyti. Buvo klaidios
scenos...

Pavgko man kartą pasiimti iš ghetto būrį moterų po pretekstu
gimnazijos pataipas valyti. Pašėrėn jas, grįžtančioms po darbo į
ghetto sudarėm progos kai kurioms pabėgti, bet jų pavardžių neži-
nau: kas ir kiek pinigų išdalinau - nebeatsimenu.

Gyvendama Vokietijoje, Bonn mieste, apie 1947 ar 1948 metus
gavau laišką iš Australijos su pridėta nuotrauka. Joje pažinau
savo buvusį Kauno III Gimnazijos mokinį Šiukšteliškį / rodos, jo
tėvas buvo advokatas/. Laiškas buvo pasirašytas kita pavarde su
paaiškinimu, kad dėl suprantamų priežasčių jis turi dabar kitą
pavardę. Prašė duot jam pažymėjimą, kad jis tikrai buvo bugęs
Kauno III gimnazija, bet prašė įrašyti jo naują pavardę. Gerai
atsimindama šį savo mokinį, atsimindama, kad jis gerai baigė gim-
naziją, jo prašymą išpildžiau. Po kiek lako gavau laišką su padėka
ir nuotrauką kartu su jo sužieautinė. Toliau apie jo likimą negir-
dėjau.

3

Mergelavičius pas

77

Štencelienė.

76

Pulkininkas Brunonas Štencelis, gimęs 1892.V.27 Gudžiūnų vlsč. Kėdainių aps., po pirmojo karo grįžo į Lietuvą iš Rusijos ir įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Buvo Kauno, Raseinių komendantu, vėliau vadovavo aukštiesiems Karininkų kursams. 1929 m. turėjo aukštas pareigas vidaus reikalų ministerijoje ir kai kuriose praeikybos ir pramonės benarovėse. Buvo gerai žinomas Lietuvoje, pasituris, turėjo avariuką apie Kuršėnus, vedęs žydų tautybės žmoną, Šiaulių advokato Cimkausko dukterį. 1941 m. bolševikų suimtas ir išvežtas į Vorkutą. Vokiečiams užėjus, jo žmona ir duktė buvo likusios Kaune. Kai prasidėjo žydų persekiojimas, jos slapstėsi pas pažįstamus, pagaliau, rodos, 1944 m. žiemą atsidūrė Vilkauje. Jas globojo vokiečių karininkas, komendantas Justo adjutantas Siegfried Stoessinger, kurs buvo vedęs Brunono Štencelio seserį. Aš jį pažinojau nuo 1910 metų. Jis parūpino Štencelienei kambariuką-salkutę viename iš didelių, senų Vilniaus namų ir palaikė su ja ryšius per Mariją Nemeikšaitę ir mane: Nemeikšaitė atveždavo į Vilnių jo iduotus pinigus, maistą, daiktus, o aš vakarais eidavau tamsiais mediniais laiptais į paliepę, patyliškai tarp sukratų visokių senų baldų pasiekdavau Štencelienes slėptuvę ir pasakius sutartą slaptažodį perduodavau jai atneštus daiktus ir kurių laiką pas ją palikdavau. Pasikalbėdavom, aš stengiausi ją guosti kaip galėdama. Bet ji, praleisdama dienas ir naktis visai viena amžinoje baimėje, buvo labai nervinga ir nerami. Kartą ją lankydamas susitikau su jos dukra Irena. Ji kažkur kitur slapstėsi.

Vieną šaltą žiemos vakarą, ~~xxxxxxxxxx~~ aš pas ją užėjau, o ji man pareiškė: "Sekmadienį

"~~xxxxxxxx~~ (taip gražiai saulė švietė, aš neiškenčiau, išėjau į miestą, nuėjau į katedrą pamaldų metu".

Musigandusi dėl jos neatsargumo, paaukiau, kad ji be galo rizikavo ir paklausiau, ar kas iš pažįstamų jos nematė. Ji man atsakė, kad taip, susitiko su advokatu Mergelavičium ir jo žmona. Jie ją pasikvietė pas save, ji pas juos ir pernaktavojusi.

Prašiau, maldavau jos, kad ji daugiau iš savo slėptuvės niekur neišeitų, kol mes su Stoessingeriu ją kitur nepatalpinsime. Bet Mergelavičius jau žinojo jos slėptuvę.

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

Netrūkus, gal po poros dienų, susitikau su Margelavičium pas Krėvius, su kuriais gyvenom vienoose namuose Tauro g. Nr. 21. Ten girdėjau, kaip Margelavičius pasakojo apie susitikimą su Štenceliene. "arščiudamasis jis kartojo, kad abu su žmona prisispyrė klausė jos: "Gdie vaši dengi, gde vaše zoloto?" Bet ji nepasakė! Taip ji mums atsilygino už mano paslaugą, už riziką, kad priėmė ją pas save nakvoti! Pamanykit, kai ją palydėjau į jos paliepę, davė man buteliuką benediktino! ir viskas!" Tų jo žodžių niekad nepašiu...

Neišsidaviau niekam, kad Štenceliene lankiau. bet labai greit po to atvykęs į Vilnių Stoessinger susijaudinęs man pranešė, kad vokiečiai surado Štenceliene ir ją išvedė. Daugiau jos niekas iš pažįstamų nematė. Nebuvo jokios abejonės, kad ji išdavė Margelavičium.

Bet Štencelytę Stoessinger išgelbėjo: įtaisė Rygoje Rozenbergo raštinėje, iš ten mergaitėi pavyko išvykti į Šveicariją, kur buvo banke deponuoti Štencelių pinigai. Vėliau ji pasiekė Kanadą, ten ištekėjo ir gyvena Montrealy. Rodos, ji savo kilmę slepia, todėl jos vyro pavardės nenorėčiau pasakyti.

Vanda Guogėnė

1971. II. 15
 Chicago.

72-114

78

Didžiai Gerbiamas Kunige-Daktare

Į žydų klausimu reikalingą žinių rinkimą, aš norėčiau duoti vieną pasiūlymą. Jei visi pradės tokias žinias rinkti, tai pasidarys arba duplikatas arba nieko. Arba vieną žydą pradės klausinėti keli, arba nei vienas. Ar ne geriau būtų tokį žinių rinkimą pavesti kokiai nors organizacijai, pav. L. Bendruomenei, Balfui, Tarybai ar kam kitam. Jau spaudoje pasirodė, kad Dr. Valaitis ar kas kitas jau išleido kaž kokią žydų reikalų brošiūrą, tai turbūt menkos vertės. Reikia išleisti gerą, pilną įrodymų, veikalą.

Žydų gelbėjimui lietuviai padėjo labai daug! Kiek tik aš vienas atsimeinu:

1. Ponai Urbai iš Brockton, Mass. išgelbėjo mažą žyduką Lietuvoje ir jį užaugino iki 7 metų. Jį atgabeno į Vokietiją ir laikė kaip savo sūnų, nes jie buvo bevaikiai. Esant Hanau stovykloje, Vokietijoje, jo motina iš Vilmiaus ir teta iš Prancūzijos per tarptautinį Raudonąjį Kryžį jį surado ir su UNRA pagelba jį iš Urbų atėmė ir išgabeno /su sąšaromis/ į Izraelį. Jo į Ameriką net neįleido aplankyti savo užaugintojus, o taip pat neįleido rusai jo mamai iš Vilniaus aplankyti savo sūnaus į Izraelį. Kas iš jo paims parodymus?

2. Kedonių kaime, Alytaus apskr. gyveno Icka Donskis. Jis turėjo 7 ha žemės ir pats ją apdirbo. Užėjus vokiečiams, kaimynai patarė kraustyti kur nors į "raistus" ir slėptis. Jis su savo motina, žmona ir trimis vaikais išsikraustė į Pikuškių pelkes ir ten išbuvo iki karo pabaigos. Jam Kedonių kaimas, kartu ir mano a. a. tėvas pristatinėdavo maistą /aišku veltui/. Pikuškių kaimo pelkėse jis

pasistatė kaž kokią lūšnelę ir ten su visa šeima gyvena. I tas pelkes galėjo įeiti tik tas, kas gerai žinojo kelius - vietos gyventojai. Po kero gavau iš brolio laišką, kad Icka iš "raistų" grįžo į laisvę. Kur jis dabar gyvena, nežinau. Buvo geras, su ruda barzda žydas.

3. Kun. dr. Stakauskas /pažinojau, su barzda/ vokiečių okupacijos metu Vilniuje buvo Valstybinio archyvo direktorius ir išgelbėjo 17 žydų, kuriuos jis laikė kaip darbininkus lenkus. Kaip spauda rašė, užėjus rusams kun. Stakauskas buvo suimtas ir nubaustas už tai, kam laikė paslėptus žydus, o žydai nužudyti. Kiek čia tiesos - nežinia.

4. Vilniaus žydai vokiečių okupacijos metu atbėgo į Panevėžį slapstytis. Vietos lietuviai jam patarė, kad jis vadintųsi lenkas. Jį globojo. Jis ten taisė laikrodžius. Į Vokietiją išvyko kaip lietuvis, nes išmoko gerai lietuviškai, gyvena lietuvių stovykloje. Dabar jis gyvena Bostone ir dirba Horn Co., kaip laikrodžių specialistas. Jis verkdamas pasakojo, kiek jam lietuviai padėjo!

5. Randolph, Mass. gyvena Gordonas iš Panevėžio ir turi medžiagų krautuvėlę. Jis baigęs Vytauto Didžiojo Universiteto Teisės skyrių ir Lietuvos karo mokyklą. Jo šeima vokiečių likviduota. Kaip jis išliko gyvas - neteko išsikalbėti.

6. Kauno rabino dukterė/pavardės nežinau/, dabar gyvena Izraelyje ir ji, pagal jos tėvo pasakojimą, nežinanti tokio krašto kaip Lietuva, kur žydų mokyklas ir mokytojus, o taip pat rabinus išlaikytų valdžia! Ji ištekėjusi už Vilniaus rabino sūnaus Eli Roni, kuris studijavo Bostone MIT. Kai mes susitikome Bostone, apsikabinome, o jie abu verkė.

Tai tik dalis, ką aš viens žinau, o kiek yra daugiau! Visas žinias surinkti nėra lengva, bet jas reikia rinkti, nes bus per vėlu. Tik kas nors turi būti įpareigotas ar įgaliotas tokias žinias rinkti. Pačių žydų parodymai gal ir nereikalingi, nes jie varžysis, bet jei kas nors jų klaus - jie pasakys. Be to, surinkti jų adresus nebus lengva.

Reiškiu pagarbą

Sm. Vaclavas Seimutis

Gork. Kun. Pranski,

(81)

Atsveplamas ir Jėsu praejimų kas liečia Lietuvo žydų galvijonų, prisimimau šalt šėvškes apylinkėje gyvenusių menų žydų šeimas apie kurias tikimų nerio pastatyti:

Sakius apskr., Pažirėlis etc. Sakius parapijose ord. Nuvėškėje gyvenė nu senų larkis ir valma. ma. Apkūis seina, tikres pavardės nežinau. Šeimas. Sudare: tėvu, Sūnus su žmona ir dukta Rocher. Larkis amžius tarp 20-25m.

Grasidijus Karui, adėjus vokieciaus, maždaug pedrieje Saraius, pro savo tėvškes namo langus pamaciau vėtikeliu varant žydų vėra.

tarp 30-40 žmonių - vien tik
 cūry. Labiau pavirškiai, kad
 tai buvo žydai iš Rūdių
 miestelis, Paicėlių vals.
 Jūs sies aris prjunge ir
 Naivkos apkei - ten ir sėmė.
 Kiti dabar su žinjom kad
 sū vėrė nurare ž. Sakius ir
 ten sėmė, deagau nusi-
 mas, labiau nor Sakius m.,
 subsklidant - su sause.

Jūnija labai pritrūke
 vėtos gyventojus, niekas nebūke jo
 kad ir kviatė tarpelys su
 žydais. Labiau sū, žinoma
 pavirke tikuris sėmė -
 tū meteris.

Jūs laska gyventojus sūve
 terištejei, karp atstogautis
 mokytojas. Despreišeis
 epimtis moteris atli gė.
 pas mane vėkdamos pūse

pataimē kō, daryti joms,
 kad išingus vėrus, kėmė.
 Tva pėmė rėskulė kėmėsi ir s
 parap klebono kar. J. Flypėst.
 Sėstais, sė klėkėmė mėstareim.
 pėskėmėmė telefomė s sėkėm
 apkr. saugamė vėdėmė, bėtėm
 kėmė, pė kėmėmė, pėstrėkėm.
 grėzo. pėv. sėv. pėvėgė.
 Jis mėdėmė ut sėkė, kėl tair
 sėlykėr grė-grėmėi vėkėmė
 rėnkėsi ir jėd mėkėmė, gėl pėdėtė.

Jis pataimė mėmė pėdėjtė jėm
 pėvėgėmė sė sėvėkėmė, kėm
 dėmėmė, sėlėt apylėkėm
 bėtėm pėvėmė, pėvėmė,
 kad s sėlykė, sėmė pė gėmėm
 gėmėm sėjė apylėkėm. tair
 lėtėm kėm pėpėlėm,
 lėpėlė, rė kėmėmė ut t.

Jurasus rėnkė pėvėmė sėjė

meterys. Pranymas sau parusens
 hure pasius stas.

Kleboras kar. J. Filypas, ten
 nutare kriepis; veltkariskre
 lysteape pranydamas. prindelis
 minklas meterys; kalalikes
 tikyba. Nors tas pranymas
 attrukte kiek ilgiau, bet kerti-
 mas hure gautas. Kar. Kleboras
 oreny. diony, kintitini. Po to
 kiekineis sek mudiony kiskoro-
 nas matydavo tass dydu kelmes
 meterys karinyeipsi oksidiantis

Taip taseis kelis menesius.
 Garsode, kas tas partanges
 nieko nepatogę. Dienę anksty
 rytes atauziava cekvėiai
 Se sunkse žimie, žiariai s
 endy tras meterys in nuvėziari
 Sakis link. Taip pas barye
 šios seimės likimas.

F.S. Furimons 2inomis
kan. klab. J. Flypartis 8metics
atkontijsz Silere, griz 205
Lietantz in aptigydeno Raa ne

See pagaska
Joseph Sutkus
6425 So. California Ave
Chicago, Ill. 60624
Tel: 925-1987

85

JOE SUTKUS
6425 SO. CALIFORNIA AVE.
CHICAGO, ILL. 60629

Rev. J. Greenakis
Lithuanian American Council
2606 W. 63rd St.
Chicago, Ill 60629

Dr. Domui Jasaičini

116

~~94~~

86

Vokiečių okupacijos metais. Vitmano dukterė.

Vieną rytą paslėpimo namuose Barytė Pielietienė ir apėdė skubiai atėmė. Tono sesuo gyveno Žaliakalny, o ar šarvalitumas. Nuėjus radau namą ir Barytę poikoje. Su jais buvo draugystė Zydaitė, dukrelė Vitmano, Brobės fabriko buchalteris, su kuriuo sesuo dirbo kaip kasininkė ir gyveno tame pačiame name prie Brobės, nekurių laikų.

Vitmanams prašant paslėpti jų dukrelę, namuose parsivedė ją pas save. Kita rytą Vitmanai ir jų dviejų metų sūnelis buvo išvežti į gėtą, kur žuvo.

Ką dar yti slėpti mergaitę nepalėjome. Tai būtų n r daug rizikinga. Aš nutariau kreiptis į mokyklas, kurioje dirbau, kapelionė. Baimindamai kalbėjau su kapelionu kita rytą. Jis sutiko padėti. Kol paruoš matrikus ir suras mergaitės vietą, reikės ją pas mus slėpti.

Vakare pasiėmiau mergaitę pas save, o rytą vėl suvedžiau pas seserį, žinodama, kad už tai ne tik man, bet motinai, seseriai ir mudviejų vyrams presia kalėjimas, o gal ir mirtis.

Po kelių dienų kapelionas atnešė matrikus - Danutė Vitkauskaitė, 9 metų, ir liepė nuvesti 'Danutę' į vienuolių ušlaitinę prieglaudą senamiestyje.

Pubėgau į Žaliakalnį, paėmiau Zydaitę. Sutartu ženklu pabeldžiau į vienuolyno duris. Vienuolė mus įsilaido. Po trumpo pasikalbėjimo, palikau Danutę su vienuolėmis.

Po kelių dienų aplankiau vienuolyną. Atvesta Danutė atrodė gerai. Nane panačiusi apkabino graudžiai kukčiodama, verkėdama aš ir budinti vienuolė.

Frontui artėjant, vienuolėms prieglaudos vaikus perkėlė į pašaislį. Po karo sužinojau, kad Vitmanų dukrelė, Danutė Vitkauskaitė, nežuvo ir gyvena Kaune.

Adina Frankinaitė - Segol

Tonia neramiois dienomis sutikau gatvėje jauną Zydaitę Adiną Frankinaitę, su kuria kartu studijavau. Ji atrodė palierusi, apšepusi, su seltenu žvaigžde ant nugaros. Iš gėto išvesta į darbą, nerijė su kitais, bet pasiliko parke nakvoti. Gėtė likusi motina, vydytoja Frankinienė, ir Adinos jaunas vyras Segol.

87

Nuo tos dienos Adina atėidavo pas mus nakvoti, o butu su vyru
ieškojome būdo jai padėti.

Daug vyras išrūpino Adinai pagal svetimų vardų, kaip tarnaitai.
Adina išvažiavo į provinciją pas studijų laikų draugą, bet su-
grįžo pagalbos neravusi. Ir vėl pas mus nakvojo, o kartais nu-
eidavo į betą pas motiną ir vyrą.

Atėjus birželiiui, mes pasiruošėme bėgti į vyrą tėviškę, į
kaimą. Adinai atėidavome savo buto raktus. Ta diena kai mes iš-
važiavome, Adina, jos motina ir vyras apsigyveno mūsų bute, kur
išbuvo per vakiečių bėgimą, ir antrą rusų okupaciją, iki išemig-
ravo visi trys į Izraelį. Pasukėmėmės žinomia gyvena Benat-Gan,
Izrael.

20. 2. 1977.

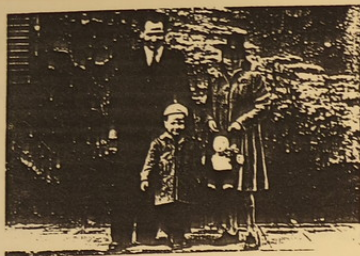
Sydney

Ava Gaudarčienė

524 Farrerplace Rd.

Avalon Beach, 2117

Australia.

"DEDE MATAS IR TETA TAMARA"
"CALDI IMMANUELI
& TALESTINA."

DR. IPPAS
SUVO "MALINOTE" EVA
TO KANDU GRINBERG
STVYKO
JUCIETIJA
ISVYKO & PABRA
MIA 2000 ATO-14.
IMMANUEL
GRINBERG
S. RAPEIKA
VEDES
DR. Z. GRINBERG
(IZRAELI)

MUO-ONUKA OARVTA 1946 M. ISVYKSTANT
E GRINBERG EN SIMUN I ISRAELI
(PALESTINA)

Tas laikus ar on šeimā gyvenan Kaune ir monarcho
 Leivovis alyoj Goldvaserio namo rūši - is briejis moči kankė-
 ribij. Eydai baidlapstodami mo vokiecis presto is apiepidimij
 ypac baidami naktimis biti savo butuose pėskėdavo prie-
 slaudos pas emons (rusisėins). Ir taip is viskuodamas, klame
 savo motame olepo butube keliatq naktis is namojau pati-
 Goldvaseri su šėing is jo gimnaut? (pavėsi, vėimau). Kėtis kėims
 limė pas bėliam, vėimau.

Na, dar vėimas mano Eydėtas Eydams padėti:

Š. Šcaulius, būnauk man Apontis V. kas, atyngdo is Kauno
 šerd. J. Nemėisėa su seserim M. Nemėisėite ir apstipio
 pas mus. Jos Atsklas buvo, kad ar kaip Apsser. V. kas is ducėian
 pas ^{kitu vėis is pėmė} Stencelis dukrai, kuri debar sandos Pygg'is negėbit-
 nist; Kauno diel persėnėpimo Eydė (Stencelis emons buvo Eydė).
 Labai vis ikuodamas is to padarėim, is murgate atoyms is
 Kauno pas paristėmus lėturėius. Jos lėvėms vėimau.

Be to, šėis antėki: kad Š. Josėisėis name - dore globojams
 motėrij - B. Tos mano, Eydė atėolėim, postangos is vėizėa padėti.
 jėims, neskėim dar is mufelėus, o tik kaip humanizėmas -
 emogus emogėi.

Suntikėdams su Gewecke is jo poltėms Bėub, neskėta
 tēkėdavo jus is vėeltas klausėmas ^{parikalbėti is Eydė klau -}
 emais. Jums tas butis mējdomy, jėim pasėnėcėim kaip
 Šcauliskėim vokiecis parėigėim, atėirėjot Eydė tantos mesterėim

#120

~~172~~ 21. 11. 1971. 6. 4. 60

94

Mielas Domai,

1971.2.7

Tegu tavo galas. Neduodi žmogui, ir taip ja pribaištam, šventos ramybės. Nebaiskentes rasau, kad stipriai nusiviltumi ir manęs daugiau nebebederiotumi: lauki ko nors gero, o gausi pes... Rasau kaip ir galva ateina. Savo pat sudorėjęs, gal ir galėsi pasinaudoti.

Petuchauskienės
Taigi apie tos M. ~~Patikauškinė~~ išgelbėjimą.

Pasaky, tu, kuriais metais tai buvo? Turbut, tikrai 1942 m. vasarą atostogavau savo tėviskej Sasaicių kaime, Sedos valsčiuje. Tėviskes šeimininkai buvo mano sesuo Eugenija ir jos vyras Juozas Kazlauskas. Vieną gražių sauletų dieną kieme pasirodė moteriškė, kurios ~~pasirašymas: pasirašymas~~ nepažinojau. Ji pasisako atžvilsiu su Petuchauskiene, kuri čia pat netoli a pasilikusi. Žinoma, tuoj paprašiau ją atsivesti ir pradėjome šnekėtis.

Pasikejo, kad ta moteriškė yra Stasė Ruzgienė iš Vilniaus. Jiglobojant žydus. Jos pagalbos prašiusi ir Masa Petuchauskiene.

Kaip žinai, jos vyras Samuelis Petuchauskas ilgus metus buvo Siaulių vice-burmistras. Buvo jis mano pavaduotojas. Jis priklausė ~~socialistų-sionistų partijai~~ socialistų-sionistų partijai, buvo išmintingas, sąžiningas, Lietuvai lojalus vyras, malonus bendradarbis. Komunistams atėjus ir komunalinio ūkio komisaru paskyrus siaulietį V. Knyvą, sis Petuchauski, kaip gerą savivaldybinišką pasikvieta finansų departamento direktorium į Kauną, o vėliau komisariatui persikėlus į Vilnių, ten išvyko ir Petuchauskas. Vokišiams atėjus, jis buvo žydų atstovybės narys ir vienas iš pirmųjų susaudytas. Petuchauskiene su sumumi Marku ar Marijusu (Nebeatsimenu tikrai. Gal žydiskai buvo krikštytas Marku, o lietuviškai vadino Maeljumu. Galima pasitenkinti, rasant tik vieną M. raidelį gyvenę šeta. Ji kalbėjo gražiai lietuviškai ir išvaizda da nebuvo labai žydiska. Ji juoplaukė, bet tokiu juk yra ir lietuvaiciu. Todėl jai maišytis tarp lietuvių nebuvo sunku. Sumane pabėgti. K. Kalendra, tuo metu Vilniaus apskr. viršininkas, smksčiau buvęs Siaulių viršininku ir Petuchauskius gerai pažinojęs, išdovė jai pasą Marijos Petuchauskienės vardu. ~~Marko~~ Kilo

ties.

Plėtinys 6.4.69

95

klausimas, kur dabar dotis, kame gyventi. Mutare vykti į ~~Siaulius~~ ~~Siaulius~~
 Siaulius, kur ilgai abu dirbo ~~ixgyvux~~ (Pasku Petuchauskiene yra siuliete) .
 Kaip ji susirado Ruzgione, nežinau, bet ji su Ruzgione ir sunumi ir atbildejo
 į ~~siuliete~~ ~~siuliete~~ atejo į mano namus, bet ten nieko nerado, tik suziņoje, kad as atos-
 togauju Zemaitijoje. Gavusi tikslu adresu, ten atvažiavo. Prase, ar negaletu cia
 pagyventi?

As jos padeti gerai supratau ir, aisku, buvau pasirošes visa padaryti, kad ji
 nepatektu vel į vokiociu nagus. As kreipiaus į seseri, prasydamas leisti Petu-
 chauskienei su sunumi pasilikti Sasaiciuose . Ji be svyravimu sutiko. Petuchausk
 ne su sunumi pasiliko mano teviskoje, o Ruzgione patenkinta grizo į Vilniū.

Sesers ukis nemozas, dirbo keli darbininkai, dažnai atsilankydavo
 kaimynai, todėl jame svetimam zmogui sunku buvo islikti n pastebetam. Del Pe-
 tuchauskienes nebuvo bedos, nes, ji, kaip sakiau, nebuvo panasi į zyde, ~~100~~
 lietuviskai gerai kalbejo. Sesuo visiems sakydavo, kad tai gimnascio zmona ,
 kurios vyras zuves. Bet sunku buvo su jos sunumi susidoroti. Vaikas 9-II metu,
 zydiskos isvaizdos, o jau kalba kalba Tuoj supras, kad cia ne lietuviukas
 Vaikuiiskas idomu, jis visur lizdavo, su darbininkais kabedavosi .

Po kurio laiko aplinkiniiais keliais iki sesers atejo zinia, ka apie ji
 kalba bernai. Sako, tas rupuziukas yra zydukas. Seimininkai meluoja, sakydami, kad
 jis ir jo motina ju gimnasciai. Pranesime vokieciams.

Tai suziņojusi, sesuo susirupino. Juk zinia, kas uz toi grese abiem salim.
 Sesuo surado žmones, mazazemius ka kur Plunges linkui prie misko gyvenancius.
 Jie sutiko Petuchauskiene priinti. Kuri laika ten pagyvenus, ta pati nelaimė
 -- pjojus. Grizo vel į Sasaicius. Netrukus prasidejo karas. Cia Petuchauskiene
 su sunumi isbuvo, kol ta vistove pateko į rusu rankas. Veliau isvažiavo į
 Vilniū. Sunus issimokelino, dabar ~~is~~ dažnai raso teatro klausimais . Motina
 taip pat tebera gyva.

Aplamai, labai retai kas uz gerą geru atsimoka, pamireta ir padekoti. M. Petu-
 chauskas tuo pozituriu sudaro isimtį. Kurids cia metais jis atsilanke į Sasa-
 icius ir mano seseriai savo ir motinos vardu padekojo uz ju isgelbejimo nuo mir-
 ties.

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

6.4.62

96

Kiek Tu cia is tos "istorijos " galési pasinaudoti, nežinau. Leidžiunaudoti taip kaip ismanai, arba visai i krepši nuresti.

Sia proga pridesiu, ka zinau apie kitus tos apylinkes zydu gelbetojus.

Dominikonu vienuolyne issigelbejo Sedos daktaras Samulei Saukotas, Pas stambu, ukininka Juozą Kerpauskį isigelbejo per 10 zydu: Paktorių seima is Alsėdziu, dr. ir žmona Blata is Tėlsiu, dr. Kaplanas ir kt. Movienu zydu laike ir ukininkos J. Striaupis, Kerpauskio kaimynas.

Belgiu. Dabar jau busiu laisvas, istrukes is tokiu kietu ranku.

Jei as buciau ~~israizytas~~ ~~buti~~ toks kietas kaip Tu, tai lipciau ant galvos ir kaulyciau parasyti, ar jau laikas varyti i uzpecki Alta ir viska sukonzentruoti Bendruomenes rankose. Man ~~atrodė~~ atrodo, kad ne. Kad is to nau dos nebū, dar daugiau kivioreiu bus. Beje, foto turiu. Atsiminsiu.

Abiem linkiu visokių laimiu

Buciuoju

Juozas
J. Sonda

126)

2. 14. 1977

99

98

hupelijo smiraducte, kasal goli bati kas noro
toas dagnus - i naru nestre kas ju debae, nio
rau - hrai tar bat rim.

Penai unaru fudame Rypore muciaa
buri, naidly karpje koring - aka u Alpinde deptio
kay lary vokacialis usafa B ijo penary bul. Pa
gale repicidulo maie p noduar dehuamur i naru,
pro tea nety i apponau usi pite nuzamite i nuda,
nuar nio, huiu smiraduct ke te amoi qe p qyrag
i kas us apponau to hual carriane unyag ke
nuzgar pitar stebales dero, naidly naid - o p
dunio huy, nuzeripen (Turu) et p nuzg vuz, nio nuzg
ka tg, zoly - ju tarerip nuzerip, nuzgla nuzerip, nio
jeyu ju nuz, nuzerip nedrasko nuzerip, nuzerip,
nuzerip on t. vuz ail nuzerip (nuzerip!!)

Tu unyag goli bati tar beary!!
Tui 2-4 nety i eted kusa dnyag,
prastia tovelas atrusucte pas muz bet ju kg.
manuyt lyp nuzte. Tebelis tar bet nuzai nuzerip
ju lyp nuzte gelayje nuzerip u Alpinde dnyag
juv nuzte kelayje bet to atrusucte. Topyare
manuz kas nuzai puzeripia, nuzerip nuzerip.
i dnyag, nuzerip nuzerip dnyag ju lyp ju
te nuzerip, nuzerip nuzerip nuzerip nuzerip
aka u Alpinde pas dnyag; Rony, nuzerip, nuzerip, nuzerip
puzerip - aka u nuzerip

126

2. 14. 1977
Chicago.

99

Gerbramos Fone Daktare!

Rades iekavotye Tarstis Pameinmg. Kan gali s. tekti
zinis apie lotavus, kurie globoja is slepe zydus. Kiek an
zinau, kad ikininkas Svankus Antanas gyvenantis Stungiskm.
Zagariis valsio. Siauliy apsk. Slepe tm zydus is Zagariis
mieste parvade Lisas (Tapkus) Ir an tiems zydams padijau
suausti ty ukiminkis, kuris sutiko juos slepti. An patis is
slepti mekaip negalijau, nes sava ukyje turėjau kelty
sandinys, vienas raus belaisvi is beto vieng zydų Lurau
priemes ukio darbus. Ir s. Svankus tuos zydus slepe ant
duvato siauduose. Ir naktimis jiems nesidaro valgyti.
Ir taip praejo kelty mėnesis viskas tataloje. Bet vieng
kanti, s. Svankus bukle isvykes kelty dieng is noburo namose.
Tai zydams pritrako maisto. Vieng nakti isisdrasing zydai
mulejo nuo tarlo is miujis prie gyvenimo namo pradėjo
belsti is duris. O tuos laiku namose buvo samdytes bernas
is Tarnate (vadinas augibine) kai bernas atidare duris
Zai zydai parukalare valgyti is sake, kad Svankus taip yra
is sake. Bernas sekio jin net perigandis pamutes
gin klutus zydus. O Zagariis mieste zydai vakiecu buvo jan
susaudyli. Jin ty zydų klause is kai jus atvirudote.
Zydai jam atsake, kad isimiko atije. Dmikas buvo

uz 1/2 kilometra kaip žydai paratę ir apsiprausę išėjo. Tai
 bernas per langą žiūrėjo kur jie eina. Ir jis matė, kad
 žydai užlipę ant lauko ir jis suprato, kad gyvens ant lauko.
 Ir be to dar keletą ^{kurse} sakėsi matęs žydus ant lauko.

Bernas tą visą rytą kaip jis sakėsi pasakė klemu Dantai.
 Kuris žinojo iki už kokio 1/2 km. nuo Štarkaus ūkio.
 O K. Danta dirbo šiauliuose agronomo apskrityje rastišoje.
 Ir matė, kad Danta pranešė lokiešiams, kad tokių vietų
 yra šlapiami žydai. Tas buvo 1942 m. apie suaušo mėnesį
 vienas sekmedionis, ir šiaulis mieste sumušė abejiaro
 pas Štarkų ūkį, 3 ginkluoti lokiečiai ir vienas ginkluotas
 lietuvis parodė Dubauskas. Pasitiks ukirinkis Štarkų
 kieme pradėjo reikauti ir reikauti parodyti kur yra
 šaro šlapiami žydai. Ir pradėjo štarkus gynesį kaip jį
 sakė, kad jokius žydų neturi. Tai Dubauskas kelis kartus
 smogė štarkui, gelvą ir pirdoleto ir labai sukrūvo ir
 reikalavo, kad atiduotu žydų aukš, bet laimė, kad štarkas
 jo neturėjo. O žydai būdami ant lauko, suprantama,
 ir gūds kieme traukėsi, per Juntą galą nulipę panibido
 biogti miško link. O lokiečiai ir Dubauskas partelėjo
 begončius per langą pradėjo juos šaudyti ir visus 3 žydus
 mišione. Ir už tą gal būt ir štarkų suaušo lietoje.

Dar šiek tiek šimui apie Lietuvos žydus

101

Man pasiekus Ameriką, ir pradėjus susimatinti su
lietuvių, ir tėtis garsu laisvę, kuriame rašė.
Kad Zagari miesto Kanauninkas Jardauskas
(tar yra kunigas) Paslėpęs išsacypoję Zagari žydų
parvardę Štulis ir dar proų žydų, kurių parvardėis
meminijo. Man kiek žinant, kaip Vokietiai okupavo
Lietuvą ir pradėjo iš žydų atimti turtą, tai tas
minimas Štulis dingo vienas dangu ir niekas apie
jo dingimą nežinojo. Ir Zagarije buvo turtingiausių
žydų. Tuoju dendpūnų, vilnių karšimuo, Vokietimo mėsūnus.
Valandotų miltų malūnų ir elektros jėgams. Ir savo
elektros jėgams Zagari miestui duotavo elektros,
Tėtis rašė, kaip antro sykį, sugrįžė Rusai. Tai tas
žydų Štulis ir kiti tie žydai su lietuviais komunistais
pirmomis dienomis pradėjo sąadyti ir karli lietuvius.
Ir kaip tėtis rašė pirmas aulis ir buvo ukiminkas Rostkas
ir Zadekis Km. ir kuzis Stigianijus sermo vorkys
ukiminkas Laitūnas ir Stungis Km. ir dar dangjari kitų.
Kad apie tų žydų išsacypojimą jau pačiai sukęs
Kanauninkas Jardauskas. Nes mano tėtis su Kanauninku
Jardausku ir jo seserine lėta gerai supyrė. Ir vieną
pas kitoj dožna sveičarosi, Kanauninkas Jardauskas

Bet laimė viena buvo, kad tuo laiku pas ji
 buvo atėjęs jo giminingas ~~Keturakis~~ Keturakis.
 iš gražaičių km. Kuris pamažame kare Ustrijėje buvo
 buvęs Vokietų karo belaisvė. Ir palūstęs iš belaisvės buvo
 vėdes, to vokiečių ūkininko dukterį pas kurį dirbo kaip
 belaisvis. Ir su žmona vokiečiai buvo sugrįžę į dievą.
 Ir gyveno kartu lietuvoje ir tenoji turėjo dukteris, žmona
 su dukterimis repretujaro, tokieji, o jis buvo parbūtes
 dieturėje ir sąre laiki vokiečių kalbos ir laimoi kalbėjo
 vokiškai. Tai ji pasitino vokiečiams: matote žmogus
 gyveno prie mitek ir jeiga iš mitek ateina žydai ginkluoti
 ir priėmė valgyti, jeiga neduos tai gali ji pati nušūdyti.
 O kad jie buvo ant fuorto ten, ir pats sturkis to nežinojo
 Tuomet vokiečiai, sake sturkis susidėti žydy karonus
 ir roges nuverti ant žydy kapinių ir kersti duobės ir
 palaidoti. O ji pati už darė žagais merta dobtoklyje.
 Bet K. Keturakis susitaro su vokiečiais, kad už laimius ir
 sviestą sturkis palie. Ta pat dienis Keturakis atvažiavo
 pas mus ir papasakojo visą įvyki ir kad reiki laimius
 švieskus ir pirkimus ir kalėjimo. Kaip nebesi jut jo
 mums buvo kaip artimas žmogus, nes ji vedė darome
 Dėdę. Mes į dovaine keturi palie laimius, nežinau kiek

Kick turis Keturakis, o Keturakis susidejes laimius
 i rozes isskubijo i Zagaris miesteli per kokreias.
 Erijes a Izal papasakojo visg reikale, kad sruokus litz
 dieng bus palistas. Palistas is dabotkli sruokus
 atyuko pas mus, u man pasaki, matai koike jis turp
 mane vadindars, per savo galus ko smercio negaoc.
 Mes aprilabins ji is draugismo su aocaromis draugemis
 kad liko jis sveikas u gyvat. Ta visg gyls gidejo
 visas Zagaris ralsius, kad likinindas Antanas sruokus
 slipe iydu. Das is dabar Amerikaje yra gyvas lieldimatis
 kurie ta visg reikale gidejo. Ta visg parosire uleisipras
 stungis km. siauliu apst.

P.S. Prasiau Tamstos visg mano pronesimo
 patarsyb savo mozinre, gal minetnas lietuviu
 parandes i braukti o gal jos palikti, kaip Tamstos
 geniau Kick Linau k Danta yra lites lietuvije
 o Dubauskas kil gidejau gyvens Amerikaje.
 Bostone. o Antanas sruokus yra mizes lietuvije
 o k. Keturakis likimo noisau.

1 107

man aplėdiant hietus, buvo viš 70 metų amžiaus.
 Je jie abu nuėmė tėtį ir karnauimtkis, ypa mės.
 Ai naujai suėstli tės tėtis rogytį man laisž
 ir juns pasiūst, nebėradau tės bič esu samarkines
 nes daupiau kaip eloidisim tės buvo rogyta.
 Rerikui pagarbos Škripkus.

V. Skripkus

V. Škripkus

1/ #127
Papildomas pastabas, ryšium su mano žy
da gilbėjimui 1941 m.

1. eld. dr. E. Levitanienė Stas. Tamulaitis
 atėjo dirbti kaip virėja ir kambarinė. Niekad ir
 nekas nebuvo ^{suaugusiama} ~~suaugusiama~~ diekli ir pokus ar i klu
 nus - turtus. Ji buvo gėra, nuolatini darbininkė
 Apsimete esanti taip sen bobeli-sėmininkė,
 oit to rekomendavosi eiti su drauge su vitomis
 bobelėmis ir baugytė, nesidomasi didžiulės senos
 maldaknygės. Katalikų pamaldas labai gerbi savo
 širdyje, nebute kokios kėdėnaitė.

2. Dr. E. Levitanienės vyras, išdom
 Kauno advokatas N. Levitan'as (liber pūlan-
 ku ir moterdu intuviskoms rikaloms), aš pats,
 Stasas Tamulaitis, rekomendavau ir prašėte
 prašiau Kaunynės diaristikos Kaspera
 vičiūnės, kad jinei priimtų į savo draugis
 žyds advokatas Levitan'as. Kasperavičiūnė
 manai: jūnėmi šis Levitan'as ir padarė ji sker

164

104

ADUDAČAS

1

DVI A

483

11697 C

108

34
3

AUGUST 19, 1971

dzimē, kas būtu labi patenkāts, adv. Levitan

106

3) Sācis dz. E. Levitan'ins ^(diaboliski) ar savotūti
 je globojē ir idarbināu jaunā zygis, apē
 23-25 m. amāns, kuris pavadē ir vads
 pamisān, bet apē jē būvins pēz manē.
 manē ukylē 1941-44 m., galētē pēlindē jē
 manē kaimynai, jyvēns U.S.A. ir lietuvolē.
 Kaps - Ši jaunā zygis, man pristatē ideālistas ir
 sēlētē - vinnuolē, zygis gēlētē jās kun. Bronis Puzostys, sēlētē
 zētis.

Kaps
sēlētē -
vinnuolē,

4) Savo ukylē ar globojē 1941-44
 m. ir vads lietuvē, kuris gaudē naciēs,
 bet nepigavo. Šis lietuvis, kuris pavadē
 pamisān, ēstus manē ukylē ukvedzēn
 mē 1941 g. 1944 m. rādēns. Apē
 tēi zīns vāsi manē ~~ku~~ bevs. Kaimynai, jē
 vns arba Pmenkojē arba sev. lietuvolē
 ar šis dms, bet ar garantē jās savo
 garbis zēdēn.

LITUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHIVAS

187
-oto-coby

foto-coby

foto-coby

usivie-
pirni-
prie
t nau-
dieniji-
kpin-
a me-
o apy-
es ties
bu a
vapius
sima
s.
iaudos
s jaut-
tadien
ros sto
a pra-

su su-
tadien
tovy
rengia-
filijų
Bost-
loronto

S^o deli-
valgy
k šioje

it
9629
1533
am pa-
tiekalo
ISAN'S
i Saltų
APPE-
SIMUL
PYRA-

la VISOS

IŠ ARTIIRT

I. A. VALSTYDESE

— Dėl St. Tamuličio ir adv. — med. dr. Levitanų, dviejų Kauno žygių, susitikimo po 27 metų šių vasarą Skokie (Chicago priemiest.) buvo plačiai užsiminta Chicago's lenky dienr. "Dziennik Związkowy", o amerik. Chicago's dienr. "Life Newspaper". August 19. įsidėjo ilgesnį reportažą: "Išlikėliai iš nacių susitinka su karu metu globėjū". Reportažą parašė Žydė žurn. Freda Aron. Įdėta ir didelė visos Levitonų šeimos fotografija.

Dėl šio reportažo čia yra toks

× Igras Daniels, Lakeside, Mich., įvertindamas mūsų spaudos partangas, parėmė "Draugą" 10 dol. auka. Nuoširdžiai dėkojame.

× Aldona Antanaitytė ir Vaidevūtis Zemaitis, bus sutuokti Marquette Parko švė. P. M. Glimmo bažnyčioje rugėjo 15 d. 2 v. p. p. Moterystės sakramentą palaimins kan. V. Zakarauskus, šv. Mišių metu giedos sol. St. Baras. Vakare vaišės Inn Motion salėje, 5320 So. Kedzie Ave.

× Dr. Vladas Ramanauskas,

patikslinimas: 1) Naciai okupu- trąklė vo Lietuvą ne 1943 m.; kaip ke- lykyk sumini žurn. Freda Aron, c 1941 m., taigi med. dr. Ada Levitan ir dar vienas jaunas žydas, neva selezietis, išbuvo S. T-čio ūkyje ne 1-nerias, o be- maž 3-jus metus. 2) Kauno adv. Naušų Levitano ir Kauno med. dr. Ados Levitanienės sūnus, dabartinis med. prof. dr. R. Le- vitan, karu metu buvęs 19 metų jaunuolis, išliko gyvas ne S. T-čio ūkyje (Z. Pancmunė), kaip susidaro įspūdis iš dėto foto ir iš žurn. Fredos Aron reportažo, o išliko gyvas, dirbdamas pas kelis šiaulių apskr. ūkininkus, su pakeista lietu. pavarde. Kaip jis pats nuolat pabrėžia, jį pristatė tiems šiaulių ūkinin- kams jėzuitas kun. Smilgevi- čius, kuriam ir šlandin prof. dr. R. Levitan yra amžinai dėkin- gas.

— Prof. dr. Fellous Palechins kas, Long Beach, Calif., State College profesorius, savo mokyklos siunčiamas išvyko su šeimą dviem metams į Austriją ir Suomiją profesoriautį Linz ir Helsiuki universitetuose, kur skaitys paskaitas iš biznio sri- ties.

— "Lietu-

ting
with
vitan
in Chi
and al
cle un
protec
large

correct
ania no
stated,
and one
in S. Ta

wife Dr
Levitan
farm of
tion fr
journal
thuanian
farm-wo
anian na

emphasiz
lithuanian
Father R
for ever

Eng
led

THURSDAY WAS IN THE CHICAGO AREA. IN SKOKIE FOR THE BAR MITZVAH OF THEIR GRAND-

...was only one Tamu-
latis, but not the one they
were seeking. However, the

There
ful peo
STAN

amble for life'

Survivors of Nazi holocaust reunite with wartime protector

Translation from Lithuanian into English

Photo-copy

107

As for Mr. St. Tamulaitis this summer meeting in Skokie (the suburb of City of Chicago, Ill), with the attorney at law Levitan and his wife Dr. Levitan M.D., both Jews from Kaunas, printed in details in Chicago Polish daily newspaper "Dzienik Zwiatzkowy" and also in Chicago daily "Life Newspaper" long article under title "Survivors from Nazi Yoch meet their protector" written by Jew journalist Freda Aron with large photo of the family of Levitans.

For that commentary article there are a corrections as follow: 1. German Nazi occupied Lithuania not in the year 1943, as journalist Freda Aron stated, but in the year 1941, therefore Dr. Ada Levitan and one young Jew, as if Selazian, has been protected in S. Tamulaitis farm not one year, but almost three.

2. The son of attorney Levitan and his wife Dr. Ada Levitan M.D., Professor of Medicine Dr. R. Levitan, at that time 19 years old, survived not in the farm of St. Tamulaitis, as somebody could form a conception from the photo and from the article printed by journalist Freda Aron in said paper, but in several Lithuanians farms in District of Siauliai as ordinary farm-worker with the name changed to sound like Lithuanian name.

Prof. Dr. R. Levitan in every occasions is emphasizing that he was introduced for protection to Lithuanian farmers of District of Siauliai, by Jesuit Father Rev. Smilgevicus, to whom he is very thankful for ever.

This translation from Lithuanian in to English is true and correct to the of my knowledge and belief.

This 4th day of November, A.D. 1971

Meow A. Amick
Notary Public

la - visos
R T
kupa- traukli
ip ke- pyje i
Aron, jaunin
r. Ada mo; t
jaunas na; jas
nuvo S. tra -
o be- idu
o adv. pa; irai
o med. su; dit
sūnus, ta; tiki
R. Le- adre; su
9 metų ve; ūau,
e S. T. šio a
). kaip Apy; ir
foto ir St. W
ortazo, Pres
s pas; antj
inkus, aylin
varde, Konku
žia, ji paskel
ikiim- Visi k
ilgevi- niai g.
of. dr. nami
ėkin- laikrai
elms mihas
State tēstas
mo-
o su
trija
iz ir
kur
sri-

ALSTYBES ARCHYVAS

LIFE NEWSPAPERS, THURSDAY, AUGUST 19, 1971

108

'A gamble for life'

Survivors of Nazi holocaust reunite with wartime protector.

By FRED A ARON

NACHUM Levitan, 70, and his wife Ada, 66, of Tel Aviv, Israel, were reunited with Stanley Tamulaitis, 61, of Chicago for an evening at the Skokie home of Dr. and Mrs. Ruven Levitan, 4325 Grove.

"It felt like the return of a big dear relative," said Tamulaitis in his broken English. But his joy was tempered with a remorse that has plagued him for more than a quarter of a century.

"How stupid I was, how stupid I was, I could have saved much more!" he cries.

ON DEC. 18, 1941, attorney Nachum Levitan and his wife, a gynecologist, were living in Kaunas, Lithuania, with their family when the Germans arrived.

The Jews of the town were quickly killed, herded into ghettos or taken away for extermination. The Levitan family dispersed, as safety could only be found in individual hiding places.

Stanley Tamulaitis, a non-Jew school teacher who owned a 125-acre farm with his sister Jadryga, hid Dr. Ada, supplied her with false identification papers and had her working as a maid. Drawn into the family, she even attended church with the family.

HER husband became a shepherd on a farm about 9 miles away from the Tamulaitis farm.

They remained so hidden throughout the occupation, and when the war ended the Levitan family went to Israel.

They had heard that their old friend and protector Tamulaitis was in the Chicago area. In Skokie for the Bar Mitzvah of their grand-

ISRAELI RESIDENTS Mr. and Mrs. Nachum Levitan, seated left, come to Skokie for their grandson's Bar Mitzvah. They are seen with their daughter-in-law, Mrs. Ruven Levitan, 4325 Grove, seated right, and, standing from left, their son, Dr. Ruven Levitan, and grandsons Daniel and Edwin. While here the Levitans were reunited with Stanley Tamulaitis, who helped save their lives when the Germans occupied Lithuania in 1941.

son Edwin, they did not think of Tamulaitis until five weeks had gone by visiting their son, daughter-in-law and grandchildren, Daniel 19, Edwin, 13 and Arnold, 9.

THE WEEK before the older LEVITANS were to return home to Israel, someone thought to look in the phone book.

There was only one Tamulaitis, but not the one they were seeking. However, the

lified family member led to Stanley, who arrived in Skokie with arms full of presents, overjoyed to see the Levitans.

"We felt we should be the ones to shower gifts on him in our gratitude," said the Levitans, "but in his goodness, he even asked, if we needed money, he would give us what we needed. There are still such wonderful people in the world.

STANLEY Tamulaitis,

who taught Latin in his hometown in Lithuania and is a day laborer in Chicago, cannot rid himself of regret that he didn't save more Jews.

"But it was a great gamble you took saving us, your life was in danger also if you had been found out," the Levitans told him.

"Maybe, but I gambled, so it could have been for more," he answered.

189 128

Mielas Suerai,

Tėnui už židoni o rautu ir pusėtinai reišta, laisvą, kadangi
 neu žurnalistas ar bent roves rašėra, tai uingini galėruu
 išsamiai atpausyti š Tavo išreklas mintis. Firmučiavusiai apsis
 Dr. J. Kiaučūnas jį pažįstai gerai, reišo iš Sareis apskrities
 Paltėrelių vals. Perskaitęs laisraščio „Straigo“ iškarpus
 suridoriau savo nuomonę, kad tas dr. Straipsnis para-
 žytas pagal žydy reikalavimą. Žydy teroristų organizacija
 pagrindyje veikia visam pasauli, visose valstybėse ir priuar-
 tauja žmoni. Kadangi Kiaučūnas rūpinis yra vedęs žydaits
 ir yra Aušroje (redes) Stambaus žydy banko direktorius
 tai žydamis jo parvade atvirade gerai žinoma. Tai bent
 man atrodo, kad čia yra išpriurartarimas, reikalavimas,
 ten būrai parašyk ir kiek. Pati korespondencija gana sunkai
 parašyta, aiškiai remtasi gaudais, juk žydy sąudymie netik
 Kiaučūnas nedalyrauo ir nematė, bet išsrejus komendantų
 kareivius minas nematė. Kiaučūnas aiškiai pasako, kad po-
 pirmąjį rūnų nei valandai nepatįs atijo rokitųs karavnis ir
 paklaus ar tu žydas. Tai na ar tas rokitis buvo lietuvis jopū-
 ruotas tik porėngs aieng likviduoti žydas, tai rokitis poli-
 nis ministatymas prieš žydas nurjti nebebūtis. Žydoi visur buvo
 likviduojami nur tik rokitis ranea riki, ar tai buvo lietuva
 lennija, austrija, cerija int.š. Tai prieko čia, kad lietuviui
 likvidauo žydas, juk lietuva buvo okupuota ir gyveno pa-
 gal rokitis grėšapo reikoms grėšitę Auarog. Jei kalbiti
 apie kud. Naumiest; kaip rokitis elgėsi su žydaits ir juos
 likvidauo tai buvo kaip. Karui praidėjus berėlio 22 d. pirmo-
 ji žėngi š miestų jau iš anosto numatyta ir parėngta karo

LEIUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

komendantūra 150 kariūių su komendantu, rotmistrų kapitonas ir
 iš žengimo valandos mieste dėti karės. - Su žemi žirus buru-
 sius žigdomoje komiteto pareigūnus (A. y. miesto v. ka) ir senąsias
 dieng kalauzimos mišne susaūdi kadangi Tiruntos gėstapas kad
 Nauminio qyt. dauguma paimeje ir žinose kas buvo miesto burmis-
 trar. Apriklauzomysūti metu. Sabar jis p. Šeirgaila buvo argemini-
 zomas, gėstapas jį pristatė karė komendantui, komendantas kaip
 įspū buruiziam burmistruvi įrasti suorganizuoti miesto v. ka žais pat
 pagrindais kaip buvo. Bigs dūisų kūrų dienu miesto v. ka jau buvo
 suorganizuota rinktorius dai raštūninkis ir vertėjis monas vorkiškai
 Kadangi Šeirgaila kalbėjo francūziškai ir komendantas nežys iš
 karė krašto gerai kalbėjo francūziškai, tai juodiam vertėjo nera-
 kėjo. Firmučiausiai pagal komendantu parodymą viri žydai
 kūrėjo prisiriūti geliong dorydo žuairgėš, žinog prie krutimio
 kėla, pri mugarė ir mivalna buvo eiti išlygatau, kūrėjo ei-
 ti gatves parraičiu, tokia kuarka buvo žacota maždaug sava-
 kės burų. Tuo pat laikotarpiu gėstapas surinko iš miesto ir žydy
 ir biturūis tarpė, šis solina ar apolymolūna komunistų ir kai
 juos narė saūdyti ž žydy ropus, gėstapas buvo civiliai apirungę,
 susaūdi komendantūras. Žydai vyrai nuo 16 metų amžiaus iki 60 metų
 kandiama žuo žual žyto kūrėjo susirinkti prie komendantūros,
 kariūiai juos vartydavo si velis kairyti ar prie reidy darbus ir išlaireg-
 davo iki žual po pietų, ir tokia kuarka kėisi opii karants laiko,
 žinog dieng gėstapas įrasti susirinkti, opii žual, Saulius burūi.
 itayro gėstapas viršinimūas Bengoris su karė padėjėjis Franču ir
 atimėdi miesto žydy apirung, is karole Saulius ž gatves per 3-4m
 ir įrasti ringti žyros žydyus ir pristatyti ž komendantūrug. Nuo kom-
 ndantūros paime kariūiai karosi ž žydy ropus ir len

LIUVOS CENTRINIS VALSŲ BIBLIOTEKOS ARCHYVAS

3.

111

paruošotore duobese, kurias iškasi belaisruiai, suraundi. Prie
 egruvenijos iš miesto gyventojis vienas nebūna prileistas, tik
 girdėjo žinias. Sauliai atvedę visi komendantūros būro sugra-
 žinti adgal, o kad žydų nepai nau miesto būro mairdacey
 už 500 motų, žūriai girdėjosi ir visi apėjo, kad laudo žydus.
 Vilnas nuo šio patylius kalbėjo, kad apviečiai suraunde žydus ir
 gandas tik po trys dieny pasirei. Tareis, apovetiles mieste. Šo
 Kud. Naumiercio būro iškaiestas, nežymiai, vienas pareigūmas
 i apovetis, kad prainformuots kaip ir kas atsitineo. Pasidije
 dalyvavo komendantas, likuris, apovetiles ir kas ir polie nadas
 visi labai nustebe, nusigando, toniu netiretsu žyruie.
 Kud. Naumieris polie nuorada suriorganizaruo vienk veliau kaip
 mieste kaladyba, tačiaci poliejia pareigu baveik netureja, nes
 maxlimis patuliuo komendantura, žūrieto uštemdyms ir pri-
 žūrieto, kad dekadriamu laiku vienas nuvairioctols. Tirauntos
 gėstapui frinklaure du apovetias Tareis ir Vilno žūrieto ir buos
 du apovetius je kvarki o daugiausiai šeno Kud. Naumierciui.
 Vilniau likuris žūrieturinus civilferuaktungui, Tirauntos gėsta-
 pas i Kud. Naumieris rudyfis nenoredavo žūrieti ir tarp ju veidoro
 gines. Koi po pusanthro minuo ar daugiau būro linai duosiami
 žūrieti žydai t. y. moteris ir vaikai, atkyro speciali rudyfis re-
 manda is Kauno ar is kur ketur ir ar ju, tarpe būro likuris
 vienas nepatirino. Tirauntos gėstapiminciai la dieny rgi būro
 civiliai perurengis ir stebijo, kad vienas is žydu nepasistiplys.
 Šo Srosmunas is pas ji gyvenanti dantiste, būro palikti pagal
 gėstapo patarungms, ir juodu gana itgui gyveno. Kaip ir
 kada gėstapas juodu pasirime vienas nemoti ir nežinoja
 kur išeiti is na, su juodim padare.

~~12~~

~~130~~

131

117

5.

113

Ji atalyti klausimas kas buvo žydas lituanų, tai buvo
 didelis sava garbius, lituanus remiantis iki pamirsimi-
 me. tipas. J lituanų reikla nuskus nesidėjo, joniai
 lituanųkai organizacijai nei kultūriniai, nei ekonominiai
 nepriklauė. Žydas turėdavo lietuvių sąjūdį per turgy tarp
 meimūnus, vėmū, jie rėmė nusipirkti nesėmus produktus, šienū,
 gaminius. Pamatė vėmū jie rėmė dainė, pušigū prie vėi-
 mo firma ištraukia smilgū ar šiuandė, įreanda j dantū,
 o pamatė dera dainė. Reikė jū pūmū, nes jam reikal-
 inga, šiuandū jū vėmū, šiuandė lituanų pasinaudodamū, šū
 lituanų vėmūmū. Panasius parvėrdėis galėčiau priimkti
 ir daugiau, bet manau, kad šie žydu darbai ir pačiom
 yra matyti ir žinomi. Šat praėjusiu vėmūmūmū. Kadangi
 žydas Vėnslorū leidėsi j senū istorijū ir šū vėmū šrod-
 ū, kad lituanai ir remiamūis laimū pro prieš žydu nusis-
 talū. Šad aš kaip fantū šū garbūri galū priimkti. Tai j
 šareis miestū atkūdiarū oprigūmū Dr. Vinsas Kudirna.
 Šareis miestū žydui, smagogū padari savimūmū ir nu-
 šarū Dr. Kudirnai neišnuomūoti butū nes lituanis šartarū
 numavūis žydui dantarū pelnū. (Kudirna oprigūmū klebonū
 klebūjū) Kudirna ravo rėšūre šareis miestū parvadimū
 žydujū, vėmūmū ne lituanai prieš žydu nusis-
 talū, bet žydui
 prieš lituanus. Vėnslorū mimi kam. Pranaikū, kad jū Berlio
 bylū opralimū žydu, nun. Pranaikū Rusijū Caro parigūmū būvū
 parvūstas kaip et operatū, būvū ir reikū šautybybū ekspertū, jie vėi
 šrodū, parvūmū, šalmūdu, kad žydu šūreai naudėjū vėnslorūmū
 kraujū j mūmū. Vėnslorū šū ir šūmka per šū Pranaikū prie
 vėmū lituanū šūmū, kad lituanai vėmū laimū, š. y. ir praėjū

LIUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS
 LVA

14

104

INDAČAS

1

DVA

483

117976

1179

~~12~~

~~130~~

131

117

6.

114

LETTUOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHIVS

LCVA

№ 1

buvo susistatę prieš žydus. Oš čia ir byla klausimas todėl
 minimas tik kun Pranaitis, juk ne jis ašinas toj pasaulinio mas-
 to tarpplaukine bylo dalyrauo. To byla auki vienas pasaulis,
 liudinimę parodymus, esą perky pristatę, kalnudo vertimus, Broky,
 poro kaltinamąjį kalbą ir advokatų kalbą, tai buvo pasauli-
 ūpi senracija. Ji teismas oprealimo žyda, beilz, berniuko nužudy-
 mu, krauju is jo noterisumu ir panaudota manai. Apie šys sarakis
 adgal per netvirta Telerizijos steb, kai duoda communię, žydas pasarakę rad-
 žydas buvuri forcia žyda, senita kuri naudose kriminacionų straips. Tai
 era, nori žyda ir vias žydija, negalima toseu reismu kaltinti ir
 era, is Lietuvos vely žyda ir gyvung dabar Ameriko bus patikrinti
 ar nera minimos rindes palimony. Ka, tai reišnia, tai yra begimas
 žydytams už akis, nemigins atidomyt žydai nužiginėjams kaltinimys.
 Seza žinome, kad bolševikus karuomenę 80% poltkus buvo žydai, je geriau
 riai žinome apie Lietuvos sužadęjus Cereme, Sibirus, Panaręž, Prareni-
 sikius ir ritar, je labai gerai žino ir apie Kastyng 15000 sužadęjus lomes.
 Apie tas bairias žudynias, kurios be žydy dalyravimo nepijo, žydai
 tyli, nesvarka, kad jie buvo rusų bolševikus uniformo, bet jūburo
 žydai, ir jie žude žinomes be parigailėjimo. Mes li bairias kalti-
 nam žydas už 350 000 Sibiro rone, lageriuose nužudytus li bairius.
 Atjeje laikas tikrai visur pasarakę žydai atsiminti saru-
 numimas komunikatines rancas nuo Lietuvos ir Lietuvos.

Užlanta mumo kiti žydy pastumdėlais, je žydas iri šiol
 galveje, kad Lietuvos nerugeba saru ir Lietuvos rimales apginti,
 žydas labai apsarine. Darau preclaidę, kad netoli ta drama
 kai žydas bus gufamas airų ir isivirur. Tad matai Priešeliau priras-
 iau daug, bet tik užuominoms, je raris roneis naudingo pranaudo-
 set.

Meištkis.

J. Tamulis
 7031 So. Maplewood Ave.
 Chicago, Ill. 60629

~~133~~ 130

115

Pirma karta rusams užejus as gyvemu.
 Siauciuose lytauto gat geoci naujome
 bet rodos 22 m anteoja puseja buvo Varslau
 uska manai. Tancimo Siauciniukos buvo
 laboles. Netolai paryvemus tai manai rusai
 msaavino u valdytojas buvo zydas
 glazeris. As ten turejau du kambariu
 u viituvę, bet vienas kambaris buvo pe-
 einomas tai mažai dveri moudas, o
 mano siaucime susidėjo is keturiu asme-
 nu, as mano vykas sumus u vyro ti uce
 kadangi ten dcer buvo vienas kamb-
 aris laisves tai mano siaucime sugruo
 i mažą kambari nžuridit kad mano
 vykas siogo tuo metu pleuzite, o j dioles ni
 i kile savo tarma giedrimu, Višiom
 glazari is vėči i sibirę u kuoce ji vėči tai
 jis man vorku pe moscovo, as pe maniau
 u geoci tau už mano pacygtai spriauca
 buvo labai pikta, to paties Siaucime hitame
 naone gyvemo taipgi zydas u hi-bastai jis
 bure banko tarmautojas o hi-bastime buvo
 mokytoja u turejo du priis mokyklinio
 amžiaus vaikus murguti buvo vardu
 maja o berniukas si mca, užejus Volkieciau
 Atejo laikus kad zydas negalejo eiti z
 tuogu pikt maista. Man labai pagaito
 tu mcaze geoci u vaiku u as mepaim m-
 mataut is liantive z ju buta u pasisiel-
 mupikt jeoms maista. Viscci pe me os vie.

Kad glazeris budarnas rydas skūnauči
 mairne. Bet pagalvojū kad del glazerio blo,
 go buvo negali būt kalti. Kū bastai. Je
 tokū budu susitariau kad jė atidarytu
 lainga ū mīkam nematavot as pajimda
 mū lainga pinigus su pastelū ko jū m
 vaik ū mīpikus maista paici doraau arit
 to patis lainga kybartai gyveno pī mome
 aukste ū prie jū lainga buvo sulmīs is
 kuzio as vaude mī imde vau ū jū lainga
 buvo apauges alvyu medāiū tai mīka
 ū negali jo pastebēt. As maista susidid
 areu 2 kibira ligtai simu vaude mī.
 Vėliau pas kybartus atvaizero dvi sī aiū
 is kauno, ū kibartimē paprasē as as jū
 negali pīimt kuzem laikū. As dūmū
 mībejojau ū pīemiau ū is sī vīst
 valgyt leidau, pas mane ne buvo daug
 vietos, todėl toso gulēt ant grindū.
 Let is buvo apie dvi sī mītes. Jū paravolū
 mīmū nes mīpāimajau. Vėliau as
 juos maicū kalbaūt su daktaru kambeu
 ū poto isējo is manis. As vīsa tai
 dariau is gailisēcio Lomgū. Bejo kīa
 vā mōkscio ū is kōicē areimo.
 Prasau jai timka sīs mano parodima
 tai pūnau dōkite nes noricū au nos
 nebūop padēt apsigūnt netaisingā
 kalte pī mēsta mano faulēi esū
 lietūvi ū jūcū ne pareiopa ka žimū pasce
 kūt vīsa ai. Sumgū mī Albinca 26 Endrūm Rd.
 Toronto, Ont.

1239

M8 RH-

~~12~~ ~~130~~
Gerbianiņi! 131 M7

Būvo prašoma par laikrāsti „Draugas” franšīzi, kas galbejo, ņūo nācīs, šyduš līelumašy kīer aš abimīnu galbejy, sercīnīgš asmenīgš: 1) māno vīolīš bladaš, vācīcīcīš gyen. kaime pīe Plīngēš augīno, vīkšylyš, šydaīš vārdu „kone” 3 mēly amš Be los vīcīnē antrš mōrgaīš šyds, kurš pas pī būvo nīca kaīp karnāīkē. „karnīš” mānīnā šydi gyenā abīchīnāš pas līlū. dan lā- ag, kaīp karnāīkē. Abīchīnā klebonāš, kurīngāš Tāškūnōš (radloš yā bū. lēīkr, „Draugas” vedak- lāruš Amerīkā) apkrīkšyšy kīlīnā dīcīnīš šydy jāimīno vīcīlāīno pō kaīmīnā pas kāl- līnūš vīcīnīnīkūš. Pas lē pātš klebonāš būvo slēpī- mā šydy rābīno dīnānā, kurš apīmīnā šydy- mānī, pātš īmācānō, sāvō nōcī, šydy gēlā. Mān lē nīgš pāzākōjō māno sēvō šl vīcīcī- hylē, kurš karnācō pas klebonāš Tāšnōng.

Abīcīnānā kaime vīcīnīnīkāš Adomāš Andrāš- kē slēpī dūš šydaīlēš, kurīnāš pas pī būvo, kaīp pabēgēlīš ņūo kārō. pas radlošy, būvo īš Tārnūš.

Māno vīolīcī mān pāzākōjō, kad dācīnāī- vīcīdānō jāimīnā šydukāī ē šydukāīlēš, kurī ēš- nōjō sāvō vīolīnā ē lēsery, gyen pō kaīmīnā pas līl. vīcīnīnīkūš.

LETUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS
LCVA

118
 Pembroke geyuna Leanas Naikas ryzlas, ku-
 ris, priēs parq, meky, abugro iš Lielmas fēis vrgi m-
 augo Lielmasē pas lielmas. Jo gimin, Nainat-
 de po karo abucāno s Pembroke pas leas, No-
 iha (dabar yra mires) Naikale ušcigo Lelmasē
 pas lielmas. fi dabar geyuna Chicagojē yra
 ušrijuri uš liet ušmencius, pas adeno nēsmen.

Plungje par sū fanō albencius kustan-
 diuiai mīnuiai kuingas sake pcamoksls oš pa-
 care. „Lai būna pcamoksls las kuris aude ry-
 clus ne lietai fēis oš la makina, kuri lapius
 pagindē”

Lichiai pas gerkias Marciulis-

Pembroke, 493 E ether
 St. 197m Janis 18d.

Stanley Viciulis
 493 Ether St
 Pembroke, Ont.
 Canada K8A 3E6

164

104

ABUDAČAS

1

DVI A

483

1169 7

123 9

Ištrauka iš dienoraščio

D'NE VITT 124

12

133

~~52~~

119

Eliško Valniečio *Eric's Campbell Chicago 200001 Tel. 775-2126*

Pasirašymai apie žydus Lietuvoje Vokietijai laiškas apie 1941 m.
Kudirkos Naumiestyje tarp kitų gyveno žydų šeima pavardė Gelik,
tevos varinėdavo pas ukmečius sėberkinėje javų apylinkės ir k. mės

1/2 vadindavom jakockis. Vokietiams užeius Lietuvai tiegi ir vyrausis
sėmū Vokietiai susaudo, po kiek laiko motina su trimis vaikais
vėdavė, gėta Naumiestyje prie sėsufės vėdavim kaimo buvo gėta

Vokietiai gėta suagoti buvo pastatė Lietuvos partizanams, vėcia dūmū
vėcias iš partizanų pav. Starinskas pasakė visi jakockei sėmū
nėsidūkiūs per sėsufę bėkit kur žinot, bene pirmūti kad būvo dau

vėcias sėmus žū vyrausis (apie kurį parašymū žinau) jis po tie ir
brolio susaudymū, nerūnau bene rekomendū pėra, iš k. Naumiescē
atsirado apie žūngūdaičius sakū apš. pas ukmečius kur ir išbuvo

kol Rūnai sugyvo (Petras) nors visi žinėjė kad jakockei sėmus
Ta Gėko sėmū motina, dukli farmacist, ir da mėsūnėmū 7, 8 metų

išsislapsti pas kaimū ukmečius, kiek būvo gėcia teos da berriaku
pėrimū Kun. Skeltyš ir Vytenus ar juos apkrūstijė mėsūnū, vėdysau
klausti Petro kucmet mus vėplėnkė Čikagoje 1963 m.

Paryžiaus Rūlėta ukmečius kūrū sėpū ir rūkavė sėre vygyki-ir visus žinūd
U. Valaitis Raugūly, k. Būbūlū vėl, Gudaitis Raugūly, k. Būbūlū, jakockis Čikagoje

Tumosa Valū, k. Žūngūdaičių vėl, Sadauskas Gardolū, k. Žūngūdaičių vėl,
Stanaitis Pėičiskū, k. Žūngūdaičių, Jempon Pėičiskū, k. Žūngūdaičių, Valaitis Rūmeniškū, k. Žūngūdaičių,
Kūn Skėlėcė tūvėki ir kt. kūrū mėsūnū.

Kucmet atsirado nus manū mėsūteji sėmū rūngūnū žūngūdaičių
pėlūjū būvo gerai patikėmas pėlū. B. Dubauskas fakoltėjū sėbi
didelis ūkis sėmūmū da būnūkai visi kolcā ir tūhai pėra ūkū, jis

patėrė apgyvendinti mėsūnūmū vėtoje. Doka Liet. ukmečius
tepi sėmū būkė mėsūnūkijūta, žinios ypa tūnos. 1963 m. mėsūnū
Petras Gėlik su ekstensija atėmūnū ir Čikagoje, ir vėplėnkė mėsūnū.

1069 7 1

1239

Atvoraščiо

1945.VIII.12d.

120

mus susitikti ir padikėti dėl jo šeimos ir jo išsilavinimo.
 Pirmausiajai jis kreipėsi pas ją kaip mes žinome jo adresą, ir
 telefonu ir kuo gero dirbimo Lukšiu Klebeno, jokiai tavės broli,
 sako jis klebenas daug pasiliekumo padarė, mirta Petras Galk
 yra Lukšiu sarkoso pirmamokėlis mažiausiausias, tarybėje turi gana
 aukštą tarnybą, jis atvykęs į Čikagą pasikabina tūlį formą jokiai
 mūrui botel (tik nepaminu koki) sutarė laiką, atsisimenu datos
 buvo apie 1963m. rudenyje apie 10 val vak.

sutartu laiku nuvykome bet ji miradena, sargius saki išvyko, Vilijū
 už kelidėkos mirusia, atsidarė elvatorius ir įėjo gerai arsidėgiam
 mirta Petras, jis mus visus pavėro vardais rėdine, pirmi jo
 žodžiai buvo visimuis ir manai Friksai atvariauru padikėti kad
 išsaugojot mano šeima ir manai, nieko negyri, suprata kad mes
 vidių rinkom, saki dabar jau geriau mačiau žmogus stundriasi
 tai mačiau išvėrimu į Sibira, tavo brolių gyvena pri kybartų,
 manai dika jis ir daugelis net standūs tikimūnūs sekavė
 išvėrė, Uklausiui kaip komunistų partijis formavime - saki
 taktijei namuose tai susaunė (partizamai) suvėrtorius parratės
 teta atusaki tarnybos

Uklausti at galimo vėradė, Lietuva atsaki jei filitės gari vėradė
 jei nepilėtis noravimk, uklaustas parisiaki kad yra vėradė
 žmogus Vyskupa staugimica broliu viakro, koki tikėjimica
 praktikai ja manysim klausit -

Ante. Ku.

Pasivėmė per daug mirinau kokiu rekordiniu, reiki
 gal. Lataus - tikimica - Dėvėnibe ar visu koku net mirinica

1-8-77

F. d. Vatauti
 6700, Cam. Bell Ave.
 Chicago, Ill. 60637

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

Ištrauka iš dienoraščio

Milano, Italija, 1945.VIII.12d.

... kad pabėgėliu sto-

77 Calandria 13 or
Terentus 121

9. Docteur

Gavau Jusu, Louis'io, ir kiek galėsiu atsakyti
 Jusu klausimus. Mano pavardė yra Luigjė m
 kibastų vardas, aš nežinau. Tik vaikus mes gavim
 Mają o broliukas Sima, jie buvo prieš mokykli
 nio amžius. Kibastai buvo ten seni gyventoi
 a aš nauji ir aš nebuvau joms artima. Tik dėl to
 aš pasidariau joms artimesnis, dėl tu mažu
 vaikus galėsiu, todėl aš ir vaikus vardu žinau
 Ir tu kurie pas kibastus buvo atvažiavę 2 siuolius
 ir aš buvau juos priėmęs 2 savaites b. atligim
 taip pat pavardėm nežinau, tik mačiau kad su
 12 kambium pasikalbėjo ir kita diena iš maža
 isėjo ir daugiau aš nežinau nie tu kurie
 pas mane gyveno 2 savaites su kibastu sėkėm.
 tuojau pojos paklaust nepažįstamo žylo su
 nežino kibastu kad sėkė kad gitoja, aš darčiau
 duonos kad paduotu vaikams ir toliam nežin
 glazaris tiek aš žinojau buvo butu valgytojai
 dietuvos laikus nežinojau mes aš negyvenam
 Siuoliuso. Š Siuolius atvažiavau iš Lat vios.
 Piekulės, ten dietuvos laiku turėjo but vienas
 dietuvos geležinkelio tarantofajus, bet aš ams
 užėjus pamekino ir perkeli į Siuolius. Va bo li
 ir namu siuoliusikas buvo policijoje pareigun
 Vytauto gatvė na buvusi ir Pagyėm ir Venslauste
 o vėliu Vytauto. Prieš Venslauste mannis kuo
 buvo namis vaudome plytu sugyvoji pakara

LIU
125
CENTRINIS VALTYBES ARCHYVAS

124

124

ADVAČAS

1

DVA

483

111971

1239

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

gręta to namo u vabolia namas. Kad, kai
 žyda išsikrausti iš Vabolia namo tada atjė
 gyvent da dukimas u ins Ratautais. de dukim
 na siemliose. Gellaiimo nepazinėjau tik
 maciau vandono teroro pasodojė pažabot
 ji nukankino talsiuose, jis buvo talsiu
 moksiu inspektoriu, pazinojau tik
 geleziu miene. Jumis pazinojau kaip
 gęra elaktares. Jus turejote rangimo
 kabinita u mano suam, tikiuote plau
 cius.

J. Kamada as atvaizivau 1969 geguži Ta.
 u nebegizeu i dietuva. Kadangi mano
 vyras sibile mize, tad kamadaja apsivede
 u suio metu mano pavasdi Vingervicu
 Prasiau jai kas tinka pamcu daktite
 del misu, tivinis ap ginimo.

Su pagarba.

Vingerviciene
 36 Endjoun Rd.
 Toronto, Ont.

T.S. atsiprasau koke dlate as Jumis raiciu
 pirma, laiska nepazinojau. Jus padesite
 koke u manau turetu but gęra.
 Prasiau jai kas, ocar butu meisike rasukite
 visuomet padesiu jai tinka mano pagalba.
 aciu.

BYLOS BAIGIAMASIS ĮRAŠAS

164
185
104 DVDAŠAC 1 DVIA 483
1669 7 C
157
125 '09
123

Ištrauka iš dienoraščio

Milano, Italiija, 1945.VIII.12d.

Sekmadienis. Vakar Jonas sužinojo, kad bėgėlių stovykloje Milane, via Unione 5, yra Lietuvos piliečių. Vakarė aš nuėjau jų pamatyti. Prie įėjimo sužinojau, kad tai izraelitų stovykla. Viduj, eidamas laiptais išgirdau vyriškį kalbantį su vaiku lietuviškai. Užkalbirau ir susipažinome. Pažadėjo kitą dieną užėiti pas mus ir papasakoti apie dabartinę Lietuvą.

Šiandien šis ponas atėjo. Tai yra med. gydytojas Dolnickis, gyvenęs Kaune, Kraševskio g-vėje. Turėjęs ten namus. Vokiečių okupacijos metu buvęs Viliampolės Ghetto ir 1943m. iš ten bėgęs. Savo vaiką priglaudęs pas katalikus Kraševskio g-vėje prie Šv. Antano bažnyčios. Labai simpatiškaai atsiliepia apie tos bažnyčios kleboną knn. Želvį, kuris daug padėjęs žydams sunkiais laikais. Pats gydytojas su žmona slapstėsi Žemaitijoje. Į Kauną atvyko Raudonajai Armijai užėmus Žemaitiją.

Kauno miesto centras yra mažai nukentėjęs nuo karo veiksmy. Viliampolėje, buv. Ghetto rajone, viskas sunaikinta. Jis radęs savo namus sveikus, o svarbiausia - gyvą sūnų.

Važiuoja į Palestiną. Iš Kauno išvažiavo prieš 2 mėnesius. Lietuvoje bado nėra. Vilniaus miestas daugiau nukentėjęs nuo karo. Miesto centre apie trečdalis pastatų yra sugriauta... /Kaune/ Mieste yra likę apie 1500 žydų. Gydytojas neradęs nei vieno buvusio pažįstamo lietuviu inteligento.

Krašte jaučiamas didelis gyventojų nepasitenkinimas Sovietų valdžia. Ūkininkai laukia rusų-anglų karo, ar kito stebuklo, kuris išgelbės juos nuo bolševizmo. Tai vienoje, tai kitoje vietoje pasireiškia nepriklausomybės kovotojų-partizanų veikla. Didesnę partizanų grupę Sovietų kariuomenė likvidavo Žemaitijoje, Raseinių rajone. Buvo sunaikinti ištisi kaimai su visais gyventojais.

Raud. armijoje veikė lietuviškas dalinys... Septyni lietuviai yra Tarybų Sąjungos didvyriai, iš jų - keturi žydų tautybės.... Tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje bujoja šovinizmas. Todėl esą žydai iš Kauno traukiasi. Gal liks gyventi Vilniuje. Žydai, esantieji Vokietijoje, būvę koncentracijos stovyklose, į Sov. Sąjungą važiuoti nerori.

J. Vilčinskas, Londonas, 1977.

BYLOS BAIGIAMASĮ PRAŠAS

104

ADVAŽAS

1

DVI A

483

1069 7 C

1307

[Handwritten signature]

125 '89

[Handwritten initials]

5, Holmside Rd.,
London, SW12 8RJ, England.
1977m. sausio 29d.

124

Mielas Daktare,

Paskaitęs "Keleivysje"/1977.I.25/, kad Tamsta renki medžiagą apie lietuvius, kurie gelbėjo žydus, prie šio prisiunčiu istrauką iš savo dienoraščio, kur yra toks atvejis aprašytas.

Vieną žydų tautybės berniuką išgelbėjo mano pusbrolis Motiejus Janušauskas, gyvenęs Kaune, Jonavos g-vėje. Tą vaiką buvo paėmęs iš Viliampolės geto ir kaip "savo sūnų" išvežęs 1944m. į Vokietiją. Po karo Vokietijoje atsirado to vaiko tėvai, ir savo vaiką atsiėmė. Smulkiau galėtų Tamstai aprašyti pats M.Janušauskas. Jo adresas yra toks:

M.Janušauskas, 1, Blueberry Road, O'HALLORAN HILL,
S.A. 5158, Australia.

Su geriausiais linkėjimais Tamstai ir Poniai,-

Jūsų

[Handwritten signature]
J.Vilčinskas.

164

DUVAČIAC

BVI A

483

111.9 7 C

137.

(136)

125 '29

Jonas Vaičekonis
1350 Park St.
Eldgin, Illinois, 60120.

Eldgin, Ill.inois,
1969 m. birželio 13 d.

Auksolai, Gebėrimas daktare,

Perskaitytes Drauge apie jūsų rengiamą išleisti knygę, noričiau ir aš vienas tokius Lietuvos žydų gelbėjimo faktus žinoti sutvirtinti. Pavardė tu žydas ir tikros datos yra man prisimirusios, bet gal žinoma bus galima tai išaiškinti iš mano aprašymų. Negalėčiau tikrai pasakyti, ar tai buvo 1942 ar 1943 metais, kada mano sesuo parsivežė į mūsų ūkį maždaug 4 metų berniuką iš Šiaulių, kuris buvo slapta išvestas iš Šiaulių geto. Tuo metu jo motina dar lebe buvo geto, tėvas jau buvo nužudytas. Tai turėjo būti vieno Šiaulių advokato (o gal daktaro) šeima, pavardė Abramavičius ar Rabinavičius. Aš tikrai negalėčiau pasakyti, kad aš tiksliai paravardį prisimenu. Bet jei tai buvo advokato ar daktaro pavardė, jūs beabejojėte šeimą pažinę. Berniukas vadinos Beniuku. Jis berniukas esu matęs savo akimis, parvažiuoju į kaimą atostogų. Jo motina buvo davusi mano seseriai jį giminiui adresu užsienyje. Aš tuo adresu turėjau su savimi šakietinį iki 1944 metų rudens, kada, tikėdamasis Gestapo krotos, jį su naikinau. Atsimenu tik, kad adresas buvo Londone.

New York, Tel Aviv u. tērds Šveicarijā. Koks to bērnišķo lētīmas, man nēra zinoms. Mans sesus, kurš jē īs šraulū parsivežē, šebogyena dīstioj. Vēnāme lārīke būvau apri tai uēdīnīngs, bet jē nīcks neassaki. Būtu īdoma sūimoti, ar jē motīna jē īs mano sēimro tīkis alstīme. Sesis man rābē, kad kai grīzo rusas jūos īs tīkis īšvārē. Gal tāda jē motīna jē alstīme.

Kaimynnis būvo sākoms, kad oesuo jē parsivežē kaip benamī rusīks, kurīs Līetuvā tādē būvo uēplēds. Tēvai ned klauvs Vidukl's klebon, kš danytē su to vaito religijs, gal jē rezētē krīstīgtē. Bet klebonas patarsī to nedarytē, nes jē motīna galētē su tū nesūtītē.

Ts bērnišķs perdavi mano seserīn vīnā īs jōs draugis, kurī gyveno šraulīnos. Mūsū tīkis būvo Grauzis kaime, Vidukl's velsēnē, Raseimis apstīk.

Kadangi laistkuse nīcks nesīnori klauvtē, būly īdonu īmote sīos īstorijōs fīnālas, jē tas bērnišķs ī jē motīna īs lētko gyvi. O gal pācīam fīnālē ī mano sēimro nārīn pāstīgelē egoīstīkāl ar kaip kītāp. Nors man tal ī būly sūnsu pātīkētē, pāīsdant jē pāzīuras ī īmugū. Jē jūmo kas nors apri tal būly īmoma, parāsyktē man. As pati nesīemīnā teīrautē, kad kas nors nepāgalvātē, norīnē padīktos ar garbēs, nors tal īr ne mano nūspēlnē.

Su pagārbe Jōnas Vāīčēkonis.

Mano sesis pēvārde šraur Vāīčēkonis.

1/27
139

Brockton,
10. III. 75.

D. Tria Gerbianoji.

Siuo pranim,

Kat Sp. Urbicene (Brockton, Mass.

86 Alden Str., 02402) vokieciu,
skupacijos metu nrauzina viena
lyde, kuri dabar gyvena Teraduje.

Kita siema tuc pat laiku pri-
glaudi viena juona zydiakt
u tuc buda issaugyjos jos
egybde, jos siemos antas i
sk. ides Tria, G. Vintar, 11/16.

Ham. lton Str., Montreal, Que #18 30P.
Canada, 11/38. Meru T. to zin,
Poacheroville, Que. #48 162, Canada.
Trenas, u tu druzj antas, yru t. kus;
ar gal tikri m abudu.

4 Balthic Hse
Brockton, MA
02402

J. Valicinas

140 (108)
East Chicago, Indiana.
1969 m. spalio 24.

G. T.

Su lengvą širdimį pasižadėjau paršpinti dominius apie žydus ,
pogrindyje išgyvenusius, vokiečių okupacijos metu, žemaičių kalva-
rijos apylinkiese. Deja su pažadais labai, labai pasivelinau. Atsip
prašau. Bet sykiu noriu bent kiek ir pasiteisinti. Juozas Striaupis,
stambus Sarnelės kaimo ūkininkas, artimas klebonijos žmogus, nuošir-
dus vietos ūkininkų Smulkaus Kredito Draugijos narys ir keletą me-
tų buvęs jos' aktyvus Tarybos narys. Man toje kredito draugijoje te-
ko tarnauti 17 metų iki antrosios bolševikų okupacijos ir iš jos pa-
sitraukiau į vakarus. Man jis iš arčiau gerai pažįstamas, esu daug
kartų pas jį ūkėje buvęs svečiuopse. Žinojau, kad turi pogrindyje žy-
diško kraujo žmonių, bet skaičiau nežinojau. Karta žiemos metu, vie-
ną sekmadienį suskamba įstaigoje teleponas, ragelyje pasigirsta ne-
pažįstamas moters balsas, kuris įsakytinai pasakė: "Nueik pas Striau-
pis ir pasakyk, kad antradienį atvažiuosime." Nors buvo labai šaltas
oras ir keliai užpustyti, negaisdamas nuėjau ir pasakiau, kad antra-
dienyje atvažiuos man nežinomų svečių. Po kurio laiko paaiškėjo, kad
buvo iš Alsėdžių novados policijos pranešimas. Antradienio rytui iš-
aušus savininkai iš namų pasitraukė, o apie pietus atvažiavo 2 poli-
cininkai, padarė "nuodugnę" kratą, pasiteiravo tarnautojų, bet žydų "ne-
surado". Po šios "kratos" kaime apyrno įtarymai. Žiuriek "Ir be gin-
klo kariai" 94-99 pusl. Jei neturi šios knygutės, aš galiu Tamstai
prisiųsti. Man prisiuntė p. Striaupis.

Pirmuosiose laiškuosė kalbėjo, kad tik jo vieno dėka yra 23 žy-
diško krajo išgelbėti žmonės, niekas jam nepadėjo ir niekas netarpi-
nikavo. Jis vienas sliepė, viena maitino ir vienas ruošė slieptuvės.
Pasiskaičius šitą S. Binkienės brošiūrą, peršasi mintys, kad J. Striau-
pis darė "stebuklus". Nuo jo ūkio iki Telšių yra apie 30 kilometrų.
Jis vienas be tarpininkų, nakties metu, Telšiuose, gatvėje susitiko
dr. Kaplaną, kame užsimezgė pažintis ir vienas be jokios pašalinės
paramos iš getos išvedė ne vieną kitą, bet kelioliką nežinomų ir ne-
pažįstamų žmonių. Aš nesivaržydamas, bet įkyriai jo teiravaus ir pra-
šiau, kad parašytų kas jam talkininkavo ir kieno prašomas tą darbą
atlikti. Į tokius mano laiškus man nebeatsakė ir tarp modoms nutruko
ryšiai. Iš spaudos sužinojęs, kad Tamsta ruošiasi surinkti žinias apie

1. 164
254
Chia
Ph.

žydų gelbėtojus ir paskelbti pasauliui kaip žydai buvo vokiečių okupacijos metu buvo gelbėjami. Vel pradėjau susirašinėti ir man pasisekė ji įtikinti. Striaupis savo paskutiniame laiske jau pralkalbejo, kad gelbėjimo darbas buvo organizuotai, apgalvotai daromas. Šis jo pastarasis laiškas atidengia visas jo išgalvotas paslapčias.

Šis tas ir apie J. Kerpauską. Jis J. Striaupio artimas kaimynas, taip pat stambus ūkininkas ir senesnio amžiaus žmogus. Ūkininkauja be samdinių, jo sodyba prie nuosavo didelio miško. Ūkininkauja be samdinių ir turi gausią šeimą /8/ Žmogus 1905 m. baigęs Palangos progimnaziją ir apie dvėjus metus mokinęs Kaune, tėvui susirgus grižęs į tėviškę ir čia pradėjęs ūkininkauti. Kilus pasauliniui karui, atsidūręs karo lauke ir apie 7 metus išbuvęs belaisvėje Austrijoje Sugryžęs į tėvynę, negaišdamas vedęs. Jo sodyba senesnių laikų stiliaus, priminanti žilos senovės laikus. Pas jį per visą vokiečių okupaciją pogrindyje išbuvo 16 žydiškos kilmės žmonių ir per tą laiką būta 2 gimdymai. Pirmas gimdymas buvęs netrukus po įsikūrymą, o antrasis jau po metų. Atrodo, kad žydų gyvenimas yra buvęs pakenčiamas, kad ryžosi gimdyti, nežiūrint į esamas aplinkybes. Buvo aktyvus bendromeninkas, draugė su klebonu kun. P. Pukiu suorganizavo Ūkininkų smulkaus kredito draugijos bankelį ir pirmininkavo apie 10 metų, buvo ir pieninės valdybos nariu - kasininkas, o be to, aktyvus savi- valdybininkas, kame reiskiesi savo taktiką ir darbštumą. Buvo ir tebera tikinčiųjų tarpe ir nesidangsti visokiomis priedangomis. Okupantai apdovinojo kokių tai medaliu, kaip gausios šeimos tėvą ir sykiu žmoną. Vis dėl to, teko ir jį šeimai 7,5 metų pagyventi Sibiro taigos. Gryžęs iš ano krasto, pripažintas pensininku ir gauna pensijos katras po 12 rublių, ir leista gyventi savo buvosios sodybos ribuose.

Autore S. Binkienė: "Ir be ginklo Kariai" atrodo, kad ji, ar dėl neapsižiūrėjimo, ar dėl kitokių priežasčių padaugino J. Straupį "pa puošti" su visokių nuopelnų pažymiais. Savo rašinyje apie žydų globėjus, o apie J.K. tik prabėgomis teprisiminama. J. Striaupis liko namuose be kelionės į rytus ir dabar jis turi nuosavą namą, Telsiuose ir savyne turi iširuosę gėlininkystę ir iš to amato, verčiasi visai padoriai.

Kitoje vietoje p. S. Binkienė kalvariški Juožą Kazlauskį vadinama harožumi. Jis yra Jackaus Sondos - Sondeckio švogerys /ji ir gi jis yra buvęs baustas už įvairės neteisybės laikais sisavinimo vietos pieninės pinigų virš 22 tūkstančių litų. Apie J.K. atsilygindamas p. V. Fabarčiui - pienininkui už buvimo kaimo ko nukankytas.

Jei būtų reikalinga, aš galėčiau duoti reikiamų žinių apie pieninką V. Fabarčių, jo žmona gyvena Čikagoje, o sūnus Algis randasi Višiktone, kame jis darbojasi kaip statybininkas - inžinierius. Gal atsisiras dar kokių nors neiškumų, ar sunkumų dėl anų pogrindžio buvusių gyventojų, galėčiau pagal savo išgalės pasirūpinti ar padirbiėti.

Viso geriausio

J. Telamonis

BYLOS BAIGIAMASIS ĮRAŠAS

104 1000486 1 DVI A 483
1969. 7. 6.

164
L.S. 11 d. 45 pl.
Chicago, Ill. 60632
Ph. 927-4919

130

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS
SUPREME COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF LITHUANIA

73

1611 CONNECTICUT AVENUE, N.W.
SUITE 2, WASHINGTON, D.C. 20009
202/667-1980

Šiungimau vakarėcis apšokė orijis šydīs beas
slėpīamuo iki 1944. k. 3d. (iki mūsos is lėkūto
išvykimo) pas Žestlingis is Emilija Tallat - Ket
praito Novozovėrenis Binkūmy. Krasūs val
Kasimū ap. i dombito Maste is Tauragis
dubtė, kėla mo kėris su vaiky is kelodas
kėrtis. Šas buolėuo absaunėiamas is pa
apui praėpus absiėmamas Kėlainu
kėrbano.

E. Zilbienė.

164

LUBDAČAS

DVI A

483

1969. 7. 6.

144
 Hidžai geriamas Kun. Daktare,

1977m. Vasario 13d.

131

Tamtos laiška žydu gelbėjimo reikalą gavau. Malonu susižinojus
 jog apie tai pagaliau susižupinta. Geja, esame pavėlavę. Mūsų
 neksnis, praėjus dideli klaidė, neapdairumas. Sumatytą
 brošiūrą bus vertingas ginklas ginti lietuvių tautą.

Gavus Tamtos laiška parasčiau vėnu - kitu kad gaus
 daugiau žinių apie išgelbetas žydas, tačiau nepavyko. Mmo-
 nes iš mirs, iš vasarijės.

Man ir a. a. mano vyrui prof. J. Likiškui teko prisidėti
 prie žydu gelbėjimo. Mums parisekė išgelbėti dvi mergaites,
 kurias su dideli rizika ir vargiais atravesimais: Ameriko-
 kiaužinome, įauklejome, parstatėme ant kojų. Jos yra duk-
 rintos ir susilėpę su mūsų šeima.

Apie tai niekam nežinėjome, padėkos iš nieko nelaukiami
 ir garbės nenuėjome. Vienas, kitas artimas bičiulis žinjo
 apie adoptuotas mėsaites ir jų kiems. Net atraziavus iš krašto
 priėję kiti atsargiau saugumo sumetimais, nes turėjome nema-
 lonu mū iš žydu ortodoksų grupės ir kita.

1. Viena mergaitė buvo Rita Frankaitė 6m. pus-žydė
 kapitono Jono Franko dukrelė, gyveno Šiauliuose. Kapito-
 nas buvo areštuotas užejus rusams, išvertas su kitais kairi-
 ninkais ir dingęs be žinių. Motina, ligoni gulėjo patale su
 multiple sklerozė. Šiuo geras ir draus lietuviams nebuvu iš-
 verta į geto su maža mergyte, gyveno slapta pasiaukoji-
 sio tieklus tarmaitės prižiūroje ir lietuvių sėlypiama.
2. Antra mergaitė Lelė Rosenfeldaitė 12m. pilna krau-
 ja žydaite. Tu mergaitės motina buvo seseris Šapi-
 reitės. Prie Šiaulius, dvarelyje gyveno gausi žinoma
 Sapirus žydu šeima, vertes dar žininkyste.

164

132

Sapiens būvo lojalus ketuvs pilieciai + daktarai, keisirikainit.
 Kiek zinau, beneik visi iszudyti, vienas kitas vaikas
 isisigelbejo, herods gyvena Izraelyje.
 Mergaites turi teta, motinos seseri Izgentinuje. Mes ja susieskojime
 in Turijoje korespondenciniu rysius. Pasirode kadama senu
 ortodoksu zydus pasizius i krikscionis, mums daug nemolun-
 my pidare. Nutraukiami rysius. Praeitais metais po 25m. pertrau-
 ko padejo ieskoti mums ir mergaiacis per liet-konkula N. Yorke.
 Traujiname rysius. Jirai parikaita nes in jio seima is'iko suis-
 vras dukte is'ikejo mi krikscioniu.

Pridedu joms adresai Tauntau. As pati su ja nenorui susi-
 rasyneti, mergaites susirasyneta, jirai raso letuvsokai.
 tbi mergaites yra man brangios, kaip tikros dukros. Muzs saity-
 kiai anti mi vikosirdus As ju motina ir ju vakavus senelis.
 In mane mybi ir qurtia.

Rita Frankaitė baigė kolegija Amherst, is'ikejo uz antroz
 kantas lietuvio Andrius Covalesky. dabina didelis seima 10
 vaiku, labai religingi, pusaky siai, fanatikai katolikai.

Lelė - dabar Lucy, baigė St. Marys Nursing School
 Waterburyje is'ikejo uz Richard Bowen, turi Gvarkui.
 Jirai katolike bet dabar perejo i Epi's kupalus, taipgi
 labai religinga seima, vaikai krikciai auk kojoji.

Atmaziavę : Amerika gyvenome pas M. T. Vileiši,
 kurio seima mus ir musu ksilaites globojo keletis metus.
 Nezinau ar as rias zinuos darian, kas Tauntau rei-
 kejo. Jeigu reiketu popredymu, prasiau rusyti.

Mus Gerbiantis

R. Savira Libickienė
 2145 Pierce St.
 Hollywood, Fla. 33020

10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

144

1.58

1969. 7. 6.

4.20.71
New York

149-176

133

Miles Daktare,

Na, matai. Kiek kartų savo itinindėjau, kad reikia liežu-
vi laikyti aplinkai esant tarp dantų, kad jis per daug
nesitelsalnotų, nes iš to nieko gero neišeina. Bet va, pra-
ciant pasoddy ir neišlaikiau, o dabar jau Tu ir kabiniesi:
reikš apie žydų gelbėjimą. O kas aš tau apie juos galiu
parašyti? Net jų pirmųjų vardų nežinau. Žinau, kad jie
du broliai, Solskiai, turėjo ūkį Drobulinėj / prie plent-
to, nuo Darliavos penktam kilometre, Prienu link/. Jie
vertėsi ne tik žemės ūkiu, bet ir bizniu:čia aplinkinių
kaimų ūkininkai pirkdavo žemės ūkio trašas, čia dažniau-
sia perduodavo ir savo ūkio perteklių: paukščius, gyvulius,
javus. Niekas nesiskundė, kad, va, Apėikas/jų tėvas buvo
verdu Abelis, tai visa šeima ūkininkai taip ir vadina-
vo "apėikais". Naž kodėl ne Abeliais. Matyt taip žmonėms
geriau įstarti./ pasinaudamas savo padėtimi, per mažai
moke už žemės ūkio produktus, ar per brangiai lupa už žė-
mės ūkio trašas. Atvirksčiai, teko apie juos girdėti tik
gerų atsiliepimų.

A.A. mano tėvelis paskojo, tokį atsitikimą. Naž kada, sen-
niai, dar baudžiavos laikais, dar šių dviejų brolių diedu-
kas liepes savo berna išplakti už tai, kad jis pravažiuo-
sint kunigui nemusėmes kepurės. Senis Apėikas pats pri-
žiūrėjo nubaudimo vykdymą, no kiekvieno smūgio pridėdamas:
Apėikas kaspadorius, - klausyk. Joselis - akamonas, - klau-
syk. O kunigas už mus visus vyresnis. Nes visi turime jo
klausyt.

Taigi, dabar apie tuos du broliukus, kuriems lemta buvo
mirti žydeis. Iš Viliampolės geto daug žydų buvo pabėgę
ir slapstėsi kaimuose ir miškuose. Matyt nuėjutė savo li-
king. Du broliai, Solskiai, rado prieglaudą pas mano bro-
lį Juozą. Kadangi savo ūkyje juos laikyti buvo per daug
pevojinga, tai Juozas įrengė jiems žemlianką savo miške.
Aip per 1942 metų vasarą jiedu niekieno netrukdomi ir gy-
veno toj žemliankoj. Bet rudenioj per dažniau reikėjo užei-
ti į ūkį: ar tai sušlapusius drabužius išdžiiovinti, ar
ka šilta pavalgyti.

1942 metų rudenį, vokiečiai pastebėjo geto gyventojų trū-
kumą ir suruošė medžioklę Pajiesių kaimuose ir miškuose.
Abu broliai Solskiai buvo pašauti miške, bet jiems, su-
žeistiems, vis dėl to pavyko nuo vokiečių pasislėpti.
Kaizdos buvo gana rimtos: vienas pašautas į petį, kitas
į klubą. Šimtai sužeistiems, žemlianka nekokia prieglau-
da. Dėvėna, Balta... Kūr kaip Kaizdų nei išplauti, nei
binkamai jų apžiūrėti. No poros dienų, kėžioklei pradėjus,
Juozas, pasiruošęs maisto atsarga, nakties metu nuslinko
į priaurėti. Bėdo alkamus, šlepius, drugio krečiamaus...
Matyt, kad jie abu sužeisti, nieko nelaukdamas grįžo na-
mo, nesitinkė arklius ir parsiėžė į savo namus. Jie jau
buvo šip nusilpę, kad pasėti negalėjo. Terrisdamas jų
žeizdes, pamatė, kad be gydytojo pagalbos jiems gresia

164
158
149
134
neišvengiama mirtis. Todėl sekančią dieną išvyko daktaro. Daktarui sakė, kad žmona staiga susirgo ir jaučiasi labai blogai, tik prie namų pasikė tiesą. Daktaras reikalą su-
prato. Davė reikalingą pagalbą ir sutiko dar porą kartų apsilankyti, nes ligonių padėtis buvo labai rimta.

Ligonius lankyti namuose buvo labai pavojinga, bet gra-
žinti juo žemliankon, tai lygiai, kaip juos nužudyti.
Juozas pasirinko tą pavojingąjį kelią. Iškasė kluone šie-
ne jiems buveinę. Įėjimą užmaskavo to paties šieno grįž-
te. Taip, kad nežinančiam įėjimą surasti neįmanoma.
Tais tie du broliukai Solskiai dienos metu būnėjo Šiene.
Kur jiems buvo ir šilta, ir sausa, o naktiniai juos atsi-
vesdavo į grįžia, kur peržiūrėdavo žaizdas, pavalgydavo
ir per naktį patogiai pasisilsėdavo.

Ne, tai bene ir visa istorija, bent kiek man ji yra ži-
noma. Daktaras teko parvežti bent tris kartus. Koks to-
leenis Solskių likimas, man nėra žinoma. Tiek tegaliu
tvirtinti, kad jų vokiečiai nepagavo.

Šneiderių šeima. Nėsu tikras dėl pavardės, bet tai buvo
Vilniaus gatvėj, Kaune, gana pasitubintis aukšakalis.
Tėvai jauni. Gėtė uždaryti su naujagimiu sūnum. Pajutę
pavojų, stengėsi bent sūnų gelbėti.

Mano sesuo Ona ištekėjo už Ignoto Žegunio. Jiedu gyveno
Dėgimų kaime, prie Šilavoto girios. Šeimos neturėjo.
Ignoto sesuo buvo nutekėjus į Kauno miestą ir gyveno
Jonavos gatvėj, netoli Vilimpolės tilto. Šneideriai per
ją planavo gelbėti sūnų, ji pasakė jų norą Ignotui, kurs
ir sutiko rizikuoti. 1942 metų, prieš kalėdas, berniu-
kas buvo išneštas iš geto čemodane, užmarintas pas Igno-
to seserį, o iš ten Ignotas nakties metu be čemodaną įsi-
metė į roges ir parsivežė namo. Berniukas buvo apie du
metu amžiaus. Vaikas greitai priprato, bet kalbėjo visai
žydišku akcentu. Kaimynai tuoj pradėjo kalbėti, kad, ana
ve, žegunis ištaisė žyduką. Nors jis gynėsi, kad vaikas
paimtas iš prieglaudo, bet įtikinti buvo sunku. 1943 metų
vasara paėmė Dvareckių dukrą, kad per vasarą su juo žais-
tų ir vaikas išmokyti geriau lietuviškai.

Ignas Žegunis buvo užmuštas jo buvusio grytelninko, komu-
nisto 1945 metais. Jo žmona Ona, dabar gyvena pas jos ir
mano broli Antaną, Utenoje. Koks likimas to berniuko,
nežinau. Tiek galiu pasakyti, kad jo vokiečiai nesunaiki-
no.

Jei būtini tikri vardai tų Izraelio genties vaikų, galė-
čiau bendyti užklaust mano sesę ir broli, jeigu jie teik-
tų atsakyti.

Bok svikas ir duok mano geriausius linkėjimus Poniai.

151 158
135

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINTO KOMITETAS
SUPREME COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF LITHUANIA

Didž. Gerojamas Daktare,

grąžinu Jums Jūsų kuomet tai man 161 CONNECTICUT AVENUE, N.W.
vyrui Stasiui Zymantui rašytus laiškus. Kaip ir maždaug 1977 vasario 7 d. SUITE 2, WASHINGTON, D.C. 20009
mūsų pirmieji tremties laišakai yra šilti, nuosirdūs ir mieli. 202/667-1980

Greit jau bus 4 metai kai Stasys apleido mus ir tikrai neturiu kam Jūsų mielus laiškus saugoti bei perduoti. Gal jie Jums prireiks kai kuriems įvykiams ir datoms prisiminti. As jaučiu Jūsų seimai didelio dėkingumo, kai sunkiais man gyvenimo metais prigaudėt Raud. Kryžiuje Tuecingene ir globojote. Perduokite geriausias mano linkėjimus poniai Sofijai. Tikiuosi, kad ateiją sveikatos gerai uosar laiko.

Laikrasciuose pasakciau, kad renkate medžiaga apie lietuvų išgelbėtus žydus. Nezinau ar Stasys rasė Jums apie žydaitę, kurią jo mama iš Kauno getho ir su dukterimi augino iki 1946 metų Kaune. Dr. Zacharinas buvo paprašęs Stasio mamą pasiimti mergaitę, kurią užmigdytą padavė jai per getho tvorą. Buvo tai Kauno siūvėjo Vilencuko Dovydo aukte, kuriai sudarė krikšto metrikas Dalia Petrauskaitė, vėliau pakeitė į Dalia Jablonskytę / pagal Stasio sesers Jadzės Jablonskienės pavardę. Buvo 2 metų ir pradžioje kalbojo tikrai žydiškai, bet Jadzė ją išmokė lietuviškai. Mano Stasys neprotiskai tą vaiką mylėjo ir buvo tai dėdė Stasys. Stebuklingu būdu abu tos mergaitės tėvai išliko gyvi. Tėvas išėjo iš Dachau KZ, o motina - Stutthofu KZ. Motina buvo pakreuta ant laivo ir išvežta iš Stutthofu. Pasakojo siauolingus išgyvenimus, kaip nusilpusius metė iš to laivo. Tokiu būdu buvo išmesta ir dr. Zacharino žmona. Tuojau jie pas mus Auverzourge prisitatė ir ieskojo mergaitės. Kai išgirdo, kad su Stasio mama ir seserim pasiliko Lietuvoje, motina tuojau nuvežiavo į Lietuvą ir išsivežė ją į Vokietiją. Būtą atsivežusi ir Stasio mamą, bet Jadzė jau buvo kalėjime sūdaryta / mirė ten 1948 gruodžio 22 d. / . Faktinai jina dėl tos mergaitės ir pasiliko Lietuvoje tikėjimasi, kad tėvai išeis gyvi iš Kauno getno, nežinodama, kas jie buvo išvežti į Vokietiją. Vokietijoje jie gyveno žydų lažeryje St. Otilien prie Muencneno, kur as juos aplankiau. Mergaitė buvo jau 7 metų ir kalbojo apie "motelę" / Stasio mamą. Mergaitė kalbojo tik lietuviškai ir dėl jos jie neemigravo į Izraelį, bet išvyko į Norvegiją, kur iki šiol tebe gyvena Oslo mieste. Mergaitė pasilaikė Dalios vardą ir lietuviškai tik vieną žodį tebeprisimena "motelė".

✓ Marija Šakevičienė

158

136

Su Vilencūkais laiks nuo laiko apsikeičiame laiskais.
 Dalia yra ištekėjusi jau už norvego, geltonplaukio ir
 mėlynakio. Jos pavardė- Dalia Wilentschuk- Jackbo.
 Vilencūką šeima visi išliko gyvi. Dalis gyvena Lietuvoje ir
 iki galo globojo Stasio mamą ir po mirties norėjo jai
 ir antkapį pastatyti.
 Jie visi labai bijojo dėl savo likusių Lietuvoje giminių
 ir aš turėčiau jų atsiklausti ar jie norėtų, kad jų
 pavardė kur būtų įtraukta.
 To žydo studento, kuris pas mus mūsų ošte Vilniuje gyvena
 nežinau nei vardo nei pavardės ir nežinau koks jo likimas,
 nes jis išvyko pas motiną į Varšuvą, o Varšuvoje, tai kaip
 žinote...
 Vis tai seni dalykai dabar grįžta iš praeities.

Tai tiek tuo tarpu,

*Šauniai darau
 Marija Ž.*

Marija Žymantas
 1120 S. Magnolia Ave
 Los Angeles Cal. 90006

P.S. mano laiško kitiems gal neskaltykite ...

153 (160)

1.5. 1975.

157

Malonius pone Audėnai!

Musėbėzė garas sū, rasti, kriaušė. Keturojau
 kreslo juos kam nars rasti bet daru bičiulin
 dr. P. Lukšėvičiūnas ir sono st. Kęsgailos raginama
 ir su prasidama skandėmus uėmetimus lietuvių tam
 tai dil žydų likimo rėdėnos duoti juos perskaity-
 ti ir kuo ranc laimėngai jei tas krisletas pagal betu lie-
 oja paranti.

Tamara, profesorius Lazersono duoti 14 ir 15 metu
 varoma is gėtro Vilija napolėje darban i gėmas
 fabriku, pakelyje pabėgėsi neryko pas prof. Pr. Ma-
 žyli. Kadangi pas juos laikyti butas ligoninėje, ja lie-
 serolany pėruojinga, tai pėmėme mas valu glėbėn
 i Paramaciu, tiki, Salociu, valbe, Birzė, apsarotyje,
 Pasasitėmus parūpritas Elemenči, Sabiekautes uardė.
 Su muomis nėsibėge nars ir raginome, likėdama
 surasti dar gėpus tėvus. Dija, jis naruolo gėpus.
 Pries kelis metus, jei su sėima pėruko i valimoti i
 Izraeli, is ruti muoms rėtkarėmėis parašo.

Ko uerta taji jos lėisima knyga nėsime, pgrėst.
 Pasinaudodama vėru vaimio Pranc lepeno muomone,
 patarėmė sėima intersti angly kalba ar Izraelyje
 ar Amerikoje ir tik tuomet lietuviški.

Svas fotokopijas sėmėmė tik jėtu, zėmėni nėsėko-
 dama kokios nars vėisėmos. Jei jėmė lėitė, izo dės
 reikalas, galėma nėsėti agronomus (tik ne dvarinim-)

ENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

1469. 7. 6.

~~104~~

158

kus, kćer Tamara (ruš.) V. iz P. uva iz P. (rus.) Efferth.
 iz Pakamašim, škic. Pagal sutartį su L. L. obli is
 teroje Pakamašim, škic. skaitis kultūrinis - škic. 158
 Prasaui atleisti ir įisui brangaus lai-
 ko bruc dyma, ir įis gerbranti
 V. Sireityte Efferthi

370 Marie Victoria Blvd.
 Bancher ville, Que.
 Canada, J4B 1W2

#154

20

139

zv. Fedaras
190 Garrison Ave.,
Winnipeg, Man.
Canada

23/2T5

Dr. Domai Jasaičiui
New York, NY / USA

Gerb. Daktare,
Perelto karo metu pas mus-mūsų ūkyje buvo išsaugota, nuo vokiečių sunaikinimo, žydų tautybės moteris.

Išsaugota: Žydėkaitė, kuri pas mus buvo vadinama Maryte. Jos tikro vardo ir pavardės neatsimenu ir, gal būt, niekada ne-klausėms jos, nes jeigu vokiečiai būtų pravedę tarimą - juo mažiau žinojome apie ją, tuo geriau.

Amžius: Galėjo būti apė 50-55 metų.

Kilimo: Gal iš Kybartų, Virsalio ar Vilkaviškio miestų. Nieka-da manęs anksčiau neovus matyta.

Ūkininkas: mano mama Magdelena ir tėtė Vaitiekas Fedaravičiai.

Vietovė: Trilaukio kaimas, Rajejonio valsčius, Vilkaviškio apsk.

Laikas: Nuo 1941 metų rugpjūčio mėn. iki 1944 m. taradenio.

Sąlygos:

Man, svarestai Fedaravičiui, sugrįžus rudenį į gimna-ziją, Kybartuose, 1941-2 mokslų metams, buvau užklaustas vienos merginos (Popkaltės -airousios bankė Kybartuose) ar mano tėvai, gyvenantys ūkyje, būtų priimti žydų tautybės moterį, kad iš-saugoti nuo vokiečių sunaikinimo.

Sekantį kartą, kai mūsų tarmas atvežė man maisto produktų ir išskaitus apatinius rūbus, aš tą žydėkaitę išsiunčiau kartu-į mano tėviškę, Trilaukio kaime. Nuo to laiko ji buvo mūsų šeimoje. Padėdavo dirbti viruvės ir, kartais, ūkio darus.

Ji gerai kalbėjo žydų, vokiečių, rusų ir, beveik be akcento, lietuvių kalbomis. Tarp kitko, ji laikė mane jos išgelbėtoju.

Kada parvažiuodavau į tėviškę šventėms ar atostogoms, ji visada atengėsi man būti gera. Ypatinai atsimenu, kai ji išvardavo man, skanios sriubos, kurią kiti vadinavo žydiška; mat jose būdavo pridėta labai daug cibulijų ir kitų prieskonių. Vasaros atostogų metu ji dažnai užstodavo mane, kai tėtis, už, ką nors, ant manęs bardavosi.

Ji, Marytė, niekar neišidavė. ~~XXXXXXXX~~ Ji buvo labai maloni moteris. Vėliau, kai vokiečių okupacinė valdžia išdalinė

ūkininkams rusų karo belaisvius, kad padėtų apdirbti žemę, ji su šiais belaisviais, ingi draugiškai sugyveno. Vienam iš jų, Ivan Dultrovic Anfalow, susirgus ji buvo nuoširai slaugė ir jį pagydė, (rodos jis sirgo pleuritu).

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

1469. 7. C. 483

140

LITUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS
LCAVA

su d
Žist
vaka
kalb
nedat
to, r
supra
vaiko
Koc
tamos,
buvau
to dir
ir vis:
mano pe
siu kur
vaiku p
ropinti
Ji sa
kymo, j
ištrauks
tokią tv
klysta.
Kai v
bet vis
kėjo jau
šiau jos
tali buti
lėšė di

Priartėjus frontai ir mums išbėgant iš Lietuvos, ji važiuo kartu su mamis. Naudojome ūkišką vežimą ir du arklius. Moterys važiuavo vežime, vyrai dviračiais. Mano tėtis nevažiavo - davo toli, bet vis laikydavosi arčiau fronto; ten buvo didesnė saimutė ir vokiečiai nepaėmė nei vieno iš mūsų šeimos apkasą kasti. Niekas nesidomavo nei Žydelkaitė Marytė, nors jos fizinomija atrodė žydiška ir ji netarėjo jokių dokumentų. Taip ji išsilaikė su mūsų šeima iki Būtovo (netoli Preussisches Friedland) miestelio. Ten, spalio mėn. 19 a. ji susipažino su viena semte ir pasiiko pas ją. (1944 m.)
Kaip vėliau tūko sužinoti, bolševikams užėmus tų Vokietijos krašta, ji, Marytė, buvo grąžinta į Lietuvą ir pristatyta dirbti, berods, tekstilės fabrike (Kaune?). Gal, kad ji nebuvo pratus prie tokio darbo, o gal atsitiko šiaip nelaimė, bet mašina nutraukė jai ranką. Firmo, į pagalbą tada (1946-7?) buvo prasta ir lėta. Jai nubėgo daug kraujo ir ji mirė.

Tai tiek. Galia, kad tiek mažai faktų turiu. Bet tais laikais buvo kitokių rūpesčių ir niekas nesitikėjo, kad reikės duoti apyskaita, net apie savo gerus darbus.

Daug sėkmės linkintis Jums

P.S.

Kartą pridedu foto-nutrauką daryta 1943 metų vasarą mūsų ūkio kieme. Ją panaudojus, prašau grąžinti atgal. Nutraukoje stovi iš kairės: mūsų artimiausias kaimynas J. Grinčelaitis (jau miręs), Žydelkaitė Marytė, rusas-belaisvis, antras rusas belaisvis - Ivan Dmitrievič.

Sėdi mano tėvai.

Ant žolės gali mano puseserė Onutė Gerulytė (dabar. adresas: O. Dargiene, 210 Devon St. Kearny N.J.) ir aš.

Taip pat padarysiau paslūsti raštišką liudijimą vieno ar kito tų žmonių, kurie apie tai žinėjo ir dar švi y.a. *Prilaužė šiuo mėn 1977*

Edvardas (Jedermannis)

104

158

111

Apie 1943 m. Kalėdas aplankė mane Kaune rašytoja Sofija Ciurlionienė su didele bėda - prašė padėti išgelbėti iš Kauno žydų geto jos vienos pažįstamos žydų intelektualų šeimos vos kelių metų vaiką. Atsirado ji jau vakaro priėjimoje, prašė net šviesą užgesinti kambaryje, kuriame vyko pokalbis. Viešnia nebuvo linkusi pasakoti smulkmenų, todėl ir mano atminty nedaug jų teuzsiliko. Pasakius vaiko tėvų pavardę, daug klausinėjimo atkrieto, nes toji pavardė man buvo žinoma, nors šeima asmeniškai nepažįstama. Aš supratau, kad vaiko tėvai buvo ~~W~~ gete ir norėtų išgelbėti savo vienintelio vaiko gyvybę.

Kodėl ji su tokiu prašymu pas mane atsirado? Mūdi buvom seniai pažįstamos, bet tik labai retai gatvėje tesusitikdavom. Kai ji mane aplankė, aš buvau Darbo ir socialinės apsaugos vadyboje socialinės apsaugos departamentu direktorė. Mano žinioje buvo visos Lietuvos vaikų ir senukų prieglaudų ir visi kiti socialinės apsaugos reikalai. Ji atėjo, kaip vėliau paaiškėjo, mano pagalbos ieškoti su viltimi, kad aš jos norimą išgelbėti vaiką galėsiu kur nors saugiai paslėpti kuriame nors Lietuvos užkampyje esancioje vaikų prieglaudoje. Visa kita ne problema - bus galima viskuo vėliau pasirūpinti.

Ji savo bylą grynai iškalbingai. Juo labiau ji ieškojo mano teigiamo atsakymo, juo didesnis rūpestis mane spaudė - bet kaipgi aš tą vaiką iš geto ištraukčiau? Iki šito įvykio buvau įsitikinusi, kad ten smogikai yra užvedę tokią tvarką, kurios nė pats velnias negali sumaišyti. Pasirodė, kad mano klęsta.

Kai viešnia išsėmė savo argumentus, surinktus mane savo pusėn palenkti, bet vis dar nieko nesakė kaip tas vaikas mano žinioje turi atsirasti, reikėjo jau man pradėti kalbėti. Pradėjau nuo to, kad jau suplanavau kaip galėčiau jos prašymą patenkinti, tik visa bėda, kad nežinau kaip vaikas iš geto gali būti išimtas. Rimtis nuslėnko nuo S. Ciurlionienės veido, lūpas pradėjęs didelis šypsnyš. Dabar jau ji pasakė, kad tas darbas kitų dirbamas,

ieje

161

142 ²

kad mano pagalba prašoma tik dviem problemom sutvarkyti: surasti saugią vietą Kaune iš geto išgabentam vaikui laikinai paslėpti ir nuolatinę gyvenvietę jam surasti. Išryškėjo ir tai, kad eina kalba ne apie vieną vaiką, bet kad tas darbas organizuojamas plačiau.

Per vieną savaitę suradau Kaune saugią vietą ir patikimus žmones iš geto išgabentiems vaikams priglausti, aplankiau už Kauno ribų esančius višus vaikų namus, kuriuos tvarkė seserys vienuolės, nes pasauliečiams su šeimomis nedrįsau tos naštos siūlyti. Visuose tos operacijos etapuose paslaptis buvo išlaikyta, iki mano pasitraukimo iš Lietuvos niekas nebuvo už tą veiklą nukentėjęs. Saugumo ^usumatimais jokia statistika nesidomėta, todėl ir aš jos nežinau. Nežinau nė budo, kaip vaikai iš geto būdavo išgaunami, bet prileistina, kad turėta bendradarbių su getu reikaldė turinčių vokiečių tarpe.

1971 m. rugpjūtis
10 d.

DVI 483
1969. 7. 6.

161

161 Keletas faktų apie tambrinius partizanus - žudikus. 145

Kauno gydytojo Finkelšteino vėrus Leo Finkelšteinas priklausė Komunistinio jaunimo sąjungai (Komsomolui, Komsomolius) veikusiai nelegaliai Lietuvos nepriklausomybės metais.

1940 m. Leo Finkelšteinas buvo apie 18 metų vos brizelis isd. įžengė sovietų armija ir okupavo Kauną, kompartijos lyderis Smeckas išėjo iš K.S.D. klubo, atsisakė Valstybės Saugumo Departamento direktoriaus vėdo, tuoj jis pradėjo tekėti anšius Komunistus fašistikus ir komjunosolius vadindamas juos pirmiausiai Sovietų Lietuvos čekistais, S. S. klaidus vyriausybės departamentas greit pavirto NKVD filialu.

Leo F. šia įstojo vėrus pirmųjų, kaip laboratorinis (lit. Smeckaus žmonės Mirės Bordlonaitės rekomendacija) (ji žydė, tuo metu de facto vadovavo Lietuvos Komsomolui).

Jis pasirodė budelio darbu - Saugydavo čekistų nuveiktus lietuvis. Apie savo naktines žudikas ne vėrus tik ką qvėri savo žmonai Esterai Boferytei, kuri šai papasakojo Valerijai Valskūnienei, kai jos abi 1943 atrodinė Udmurtijoje, Kėbrosuose, evakuotų iš Lietuvos vaikų namuose.

Leo F. sakydavo Esterai Boferytei: "Ji rėl signalas Saugydavau tuo faszistais, tuo lietuvis ... net ranka dabar drebai. Šūvis į pakaušį ir vėrus vėra. Vėl šūvis ir kito vėra ... Tujinas per pars".

Saugydavo jis žmonės Kaune, Saugumo Departamento užsiėmose Laimed Plejas - Vytauto gatvės saugydavų (Vytauto prospektas dabar vadinamas Lenino prospektu) 90

164 Že, ten žmogus čekistai ir klojo laimomis, kodėl kuku (2)
atėjo: nuo akmeinės raiš, nesugriežto pasio budelio.
Žmogus kraujas buvo neplaukiamas, vandeniu ir žarnų,
kuris antkaičiu buvo stūtas automobilių plovimui.

Leo F. buvo didelis euru žiastas - žuikikas ir 144
vissuomet savanorškai verždavosi. Taudyti žmogus.
Vos karo metu jis buvo čekistas, fornavo Raud. Armijoje
ir 1950m. grįžo į Lietuvą, jau demobilizuotas. Grįžo iš
Rytų Vokietijos ir Berlyno, kur, kaip jis pats gyvėsi, svar-
biai ir pakaušį pajaudėjo netekusio vokiečių. 3 komunistų partijės
buvo priimtas prieš pat karą.

Lietuvos labai gėlojo žmogus ir Bordonati.
Būna budelis nutarę pastovinti žurnalitui, Finkelsteing
režisajose "Spartaco" žurnalo redaktorius, kur jis pridėjo
Kernitro spąpyvandenius, rašė bespalvius spaudoje.
"Spartaco" Leo F. parašo dirbti "Sporto" savaitrašty.

Porokatinu metu jis emi labai girtuokliauti - gal graujė
sąjūmė. 1970m. jis pasikūrė savo brata, Vilniuje, žmogus
priemestypė.

Jo žmogus Estera Boperytė po karo daugelį metų
priziruėjo Vilniaus Universiteto bibliotekos specialų fondą,
kuriam po rakto daugomis nepriklausomus Lietuva laikais
išleista knygos, ir taip pat spausdiniai spausdinti emi-
grautys ir taip toliau.

Leo F. brolis Julius Finkelsteinas dirba Sovietų
"Elboje" Vilniuje.

Lietuvos valstybės saugumo komitete (suštieciau
saugumo ministerijoje) nuo pat pirmųjų jo suformavimo
dienų 1940m. ligi Berijos sušaudymo kvoty valdybos
vėrininku dirbo Kaušio žydas poguindininkas komunist

Rozovskis (vėliau jis save vadovė Rozauška). Jis (3)
organizavo kalinius kankinimus, mušimus, žudymus
dal ligi feismo. Dr pats savo žemkomis mušdavo
kalinius. Po Berijos kracho šis berijietis buvo
alleiklas iš saugumo ir paskirtas Lietuvos TSR
Valstybinių archyvu vėrininku. Fabar jis garbiugas
personalinis pensininkas, nes padėjo kurti Tarptau-
kietuvą.

LITHUANIAN CENTRAL ARCHIVES

1969. 7. 6.

164

161

14P

איגוד יוצאי ליטא בישראל
ASSOCIATION OF THE LITHUANIAN JEWS IN ISRAEL

תל-אביב, שד' דוד המלך 1, פינת מבן גבירול 70
TEL-ARVIV, 1, David Hamelech Blvd. • פינוט מבן גבירול 70
TEL. 268812 טל

מסמכים לא יחויבו
"ס

THE March 2, 1977 יום

Dr. Donas Jasaitis
220 N. Seventh Ave.
Mount Vernon N.Y. 10550
U. S. A.

Dear Dr. Donas Jasaitis,

We received your letter of February 14, 1977.

I would advise you to apply to "Yad Vashem" P.O.B. 84, Jerusalem, Israel. They have lists and biographies of Lithuanian people who helped and saved Jewish people during the Nazi occupation.

"Yad Vashem" is also planting trees in memory of the victims of the holocaust, *and people who helped the Jews.*

Yours sincerely,

J. Oleiski
J. Oleiski
Chairman
Association of Lithuanian Jews
In Israel

3/10

Dear Sir

Mr J. Oleiski informed me that you have lists and biographies of Lithuanian people who helped and saved Jewish people during the Nazi occupation 1941-44.

I am writing a study on this subject and wanted to put down the names, biographies of these people. I would be thankful for your cooperation.
Sincerely yours

#164

483

1469. 7. G.

Brooklynas, 1969.VII.2

162 ~~151~~

149

Ištrauka iš rušinio Felicijos Bortkevičienės monografijai apie jos ir kelių kitų prisidėjimą prie žydų gelbėjimo, kuomet jie vokiečių okupacijos metu buvo naikinami Lietuvoje.

"Vokiečiai savo okupacijos metu /1941-1944/ Lietuvos gyventoją taip pat nesigailėjo. Buvo daug areštų, buvo sūnaudymų, Pirciupio ir kiti ištisi kaimai, neskaitant pavienių žmonių, uvo vežami darbams į Vokietiją, buvo tremiami į koncentracijos stovyklas ir kt. Be šių bendro pobūdžio veiksmy vokiečiai ištisai naikino žydus ir cigonus. Tai buvo taip pat liūdnos ir dargi siaubingos dienos.

F.Bortkevičienė ir šiame laikotarpyje buvo aktyvi pagrindininkė ir nuolatinė žmonių gelbėtoja. Ji daug kam padėjo iš arešto išsisukti, o ne kartą ir sūimtam būti paleistam. O 1944m. konkrečiai susiduriau, kad ji išsijungusi gelbėjo nuo mirties žydus, o ypač jų mažus vaikus.

1944m. pradžioje į mano namus pas mano žmoną atėjo iš Kauno žydų geto jos gimnazijos darugė iš Marijampolės Bernštainaitė-Nemenčikienė ir prašė padėti jos du vaikus, nes juto busiant juos greit nužudytus. Kartu prašė gelbėti ir jos sesers Lidvinauskienės gelbėti vieną mažą dukrelelę. Jos vyras Isakas Nemenčikas buvo išvežtas į Vokietiją darbams, kuri ir aš pats gerai pažinojau. Ponia O.Audėnienė apsiėmė daryti viską prašomiems vaikams gelbėti. Tik deja į savo butą priimti negalėjome, nes jame gyvenome dvi šeimos.

Netoliese gyveno malonus kaimynai Stasė ir Juozas Geniušai. J. Geniušas buvo žinomas pedagogas, o jų sūnus Kymas Lietuvoje tapo vyriausias operos dirigentas. Jie sutiko visas tris mergaites kelion dienom priimti pas save. Bet kas toliau? Vienintelis saugus kelias vedė pas Bortkevičienę. Moterys greitai susitarė, nes F.Bortkevičienė jau nemažą būrį vaikučių buvo jau per savo rankas praleidusi. Ji jų gaudavo iš veikėjų granxinės, kurioje buvo prof.dr.Pranas Mažylis, dr.Emilija Blūdžiatė, mokytoja Petronėlė Lastienė ir gal kiti.

Aš dirbau Lietūkyje ir "tarnybos" reikalams pasisekė suorganizuoti sunkvėžimį į Suvalkija. Bortkevičienės patikėtiems palydovams vykstant visos trys mergaitės buvo nugabentos prie Kazlų Rūdos pas ūkininką, Lapinską, kuris jas visas išsaugojo. Apie šiuos ir kitus žydų gelbėtojus Dr.Philip Friedman, Lenkijos žydų rabinas ~~xx rxxx~~ savo knygoje: "Their Brothers Keepers" 1971 1957m. New Yorke išleistoje 138psl. plačiai aprašė!"

Isaak Newman /Nemenčikas/ gyvena 294 Moran St., Waterbury Conn., 06704

Juozas Audėnas

V. Žemaitis, Čikaga.

163

Čikaga, 1970, I-31

Dr. Donui Jasaičiui, Mount Vernon

Mieļas Donai!

Nuoširdīgai sveiklņu Ponā ir Tavā su Naujais 1970 Metais, linkēdamas daug sveikatos, laimēs, džiaugsmo ir pasisekimo darbuose. Dēkoju tau už sveikinimą. Turėjau Tavo senąjį adresą, kuriuo nesiryžai siųsti laišką, vakar gavau iš M.Gudelio dabartinį.

Kur tai skaičiau, kad Pats rašai ir renki duomenis apie Lietuvos Žydus. Man teko skaityti str.: Dr. Julius Szygowski - "The Jewish Nations finds haven in Poland", Kalendarz 1968 ir 1969 pusl. 93, kur autorius aprašo Žydų padėtį Rzeczpospolitoj, žinoma daugiau Lietuvoje nes Lenkijoje, atrodo, jiems buvo daugiau "Hell" negu "Haven". Tą kalendorių man paskolino Jonas Balnauškas - Čikagoje.

apie Lietuvos Žydus falke Antrojo Pas. Karo galėtu, man rodos, duoti šiek tiek duomenų dr. Juozas Zuorickas, kiek prisimenu-jo gera

157

119

Slanciūste
pažįstama, buvo ištėkėjusi už vieno vyruko Vilkavskyje ir jie buvo
areštuoti (Vilkaviškyje) Gestapo už žydų prieglaudą ir paslėpimą.
Be to ir tie Pats nuo Kypartų žydų yra nemažai nukentėjęs, *ypač tai*
kad ^{būk} dalyvavęs prie žydų šaudymo. Jo adr.: Dr. J.Z. 1490 S. 4-th Str.
Kankakee, Illinois, 60901.

Be to nuo žydų daug nukentėjęs mano urėdijos, buvęs sekretorius:
Kazys Šimanauskas 7140 Ludvigsburg, Elbestrasse 35. W. Germany., laikra-
ščio "Savi" redaktorius.

Būk taip geras, Domai, čia pridėta knygelė su lydraščiu įteikti
savo žentui, gert. dr. K. Vallūni. Nors tai buvo "maujienose", bet
čia knygelėje šis tas pridėta. Paskatino išleisti prel. M. Krupavičiū-
šiai laikausi neblogai, vėliau nuosiūši ką nors panašaus para-
šyti apie mūsų kaimynus gudus. Linkėjimų Tau nuo mano žmonos Bronės R.
Su nuoširdžiais linkėjimais ir padėka, Tavo: *Vincas Jemaitis*

1967. 1. 6.

Dė žydu genocido Lietuvoje.

Prasote kai kuriu paaiškinimų šiuo klausimu. Suprantu Jūsų rūpesti, reikala ir tos problemos aktualuma, nors ir esu nuomonės, kad visa tai turi tik istorinės reikšmės, bet, suprantu, kad dabartis yra poveikyje praeities-istorijos, kuri yra reikalinga tiesiamai kovai už laisvės idealą. Man, asmeniškai, rūpi dabarties politinė tikrovė. Aš nesu entuziastas kalbėti, kelti vokiečių-nacių gebocida, kada dabar vykdomas sovietinis -rusiskas genocidas Lietuvoje. Kelti šį klausimą tada, kada V. Vokietijos nusiteikimas Pabaltijo kraštu atžvilgiu yra svarbesnis, negu Jungtinių Amerikos Valstybių, mano nuomone, yra politiskai n-etikslu. Nežiūrint to, kad šiandien V. Vokietija yra demokratinė ir daro visas pastangas kaip tauta ir valstybė, reabilituoti prieš Trečiojo Reicho politika, -vokiečių tautai yra tas labai nemalonu. Juk yra skaudu ir nemalonu ir mums lietuviams, kurie yra parodė žiaurumą žydu tautos mažumai Lietuvoje, labai sudrumstoje, rėvoliucinėje fazėje. Ar, logiskai imant, nebūtu, politiskai, tikslingiau skirti kuo daugiau energijos ir lėšų spaudai-leidiniam, kurie sveltimomis kalbomis keltu Sovietų Rusijos kolonizacini imperializma, ypāc Pabaltijo kraštuose. Juk vedama nutautinimo politika, rusinimas, kuris apima ir paliečia priaugancias kartas, rusinimo tikslais planuojamas ir tvarkomas visas kultūrinis ir ūkio gyvenimas. Tai yra pavojingiausias, istorinėje per ateities perspektyvoje, genocidas. Jis vyksta ir intensyveje.

Tuočis savo individualinėmis pastabomis, tikėkite, kad aš neturiu minties nuvertinti Jūsų darbo ir pastangu. Turime rūpintis ir istorija. Todėl atsakau i Jūsų klausimus žydu genocido reikalu Lietuvoje.

Dar veikiant Laik. L. Vyriausybei, kada Reicho "atstovu" Kaune buvo, vermachto žmogus, karo komendantas generolas Pohl, ir tuo pat metu veike sukilimo pastatytas Lietuvos komendantas pulk. Bobelis, kuris buvo beveik vienintelis ryšininkas tarp L. L. Vyriausybės ir vokiečių karo komandanto, nes jis venge oficialių ryšių su Laik. L. Vyriausybe. Komendantas pulk. Bobelis su generolu Pohl palaikė glaudu kontakta. To norėjo pats gen. Pohl.

Ir štai, viena diena i Laik. Vyriausybės kabineto posėdi atvyko pulk. Bobelis ir pranešė gen. Pohl reikalavima, būtent, kad karas tiesiasi, vokiečių armijai yra labai svarbu, kad fronto užnugaris būtų saugus. Reicho vyriausybė žydus laiko nepatikimais, priešingu elementu. Jie turi būti izoliuoti. Trumpei - uždaryti i getto. Komendantas pulk. Bobelis jam pareiskė, kad žydai yra Lietuvos pilieciai ir jų teisės gali būti susiaurintos tik istatymo keliu. Gen. Pohl atsakė, kad tas reikalas nedelsiant turi būti sutvarkytas. Atitinkamai istatymiais turi būti susirūpinta. Buvo aišku, kad tuo reikalu pasirūpintu Lietuvos administracija, laik. vyriausybė. Tuo klausimu skubiai turi būti paruošti nuostatai ir jam pristatyti - parodyti. Min.

2.

Gaižnuvė

113

Kabinetas apsvarstė Vidaus Reikalų ~~min~~ Ministerijos paruoštą projektą apgyvendinti Kauno žydus Palemono poligone. Bet, tai buvo tik projektas - pasiūlymas vokiečių karo komendantui gen. Pohl.

Gerai prisimenu, kad buvo ilgai tas projektas svarstomas. Buvo įvairių nuomonių. Prisimenu, kad buvo sustota ties klausimu: koki savo turta, žydai gali pasiimti su savimi. Žinau, atsimenu, kad buvo iškilęs klausimas dėl liuksusinių daiktų, pav. pianinų. Šiaip, buvo nuomone, kad žydai turi su savimi pasiimti viską, nors administracinei, vietos, patalpų atžvilgiu tas nebuvo taip paprasta ir lengva. Projektas buvo vyriausybės aprobuotas. Tuojaus i teiktas žymesniems žydu bendruomenės atstovams.

Prisimenu kaip šiandien, kai pas mane, kaip teisingumo ministeri, atvyko, i mano kabineta - istaiga, buvęs mano profesorius (pas kuri rašiau diplomini teisininko darba, ir geras, artimas mano uošvio Mykolo Šlezeviciaus draugas) prof. adv. S. Bieliackinas, žydas. Kalbėjau su juo neoficialiai. Pasikviečiau jį atsisėsti i foteli, nuosalojio vietoj, kaip as elgiaisi su garbingais ir reiksmingais musu tautai žmonemis - asmenimis. Pasikeitus žodžiai apie esama tragiska padėti, prof. S. Bieliackinas išsiėmė iš kišenės mineta projekta, atsistojo, priejo prie manęs (ir as atsigotojau) ir pareiskė: "kollega Mackeviciaj (tuojaus bereikalingai pasitaisipone ministeri) jeigu tas projektas praeis ir bus vykdomas, tai Lietuva bus laisva, turėsieme savo vyriausybe, valdžią. Jis tuo projektu buvo labai patenkintas, nes jis gerai suprato ir žinojo nacių Vokietijos nusistatyma ir elgesi su žydu mazuma.

Mineta, svarstyta min. kabinete projekta pulk. Bobelis pristatė gen. Pohl štabui. Pulk. Bobelis sakė, kad pirma karta prie gen. Pohl, jo štabe, jis rado du ar tris SS aukstesnio rango kabininkus. Pulk. Bobelis turėjo referuoti projekta. Jis buvo išverstas i vokieciu kalba. Jis pradėjo jį skaičiuoti. Ir perskaicius ivadinius projekto paragrafus, vienas is SS karininku jį, pulk. Bobeli, pertraukė ir pareiskė: " matau, kad Jus žydu reikala nesutvarkysite. Mes sutvarkysime." Tas projektas ir pasiliko tik popieruje. Greit atvyko vokieciu civilvervaltungas, su Dr. von Renteln priesaky, ir vokieciu gestapas perėmė žydu tvarymo - gehocido šurpu reikala. Teisingumo ministerija, o vėliu vad. Teisingumo Vadyba, žydu likimo problemoje visai nedalyvavo, neturėjo jokiu reikalų. Žinau, kad Lietuvas savyvaldybės turėjo parūpinti getu žmonių maitinima. Apie tai gali daugiau pasakyti, paaiskinti, buve miestu burmistrai. Ir, jei is lietuviu atsirado asmenu, kurie talkino šioj istorijoj gestapui, tai turiu pareiksti, kad tas nieko bendro neturėjo su laik. L. Vyriausybės politika ir nusistatymu. Gerai prisimenu ir zinau, kaip Vid. Reilalu ministeriui buvo sunku suvaldyti sporadinius, revoliucinius vienietus, atskirus asmenis, pav. Klimaicio partizanų

#164

1969. 7. 6.

156

Dietzini gerbiamas Daktarai,

medžiaga, pas save neturimi. Esm patijs medžiaga rinketi Jonui Rimaricui, ir jam daug sau perdave. Bet jis kentim dirzo ir vis genocidine medžiaga.

Kai geguzi Hol. seniau Jon Polid. Kaliniu mirijims ir genocido periodu, tai fotografija kolimais, is

Kallos Lenovo,

6449 So. California,

CHICAGO, IL., 60629.

Jis turi pas save matelke, nemons, glet, dokumentu, u lik bolivits, ket ir visis.

Si dabon gyvena is Losajo Stadtthof KZ-to. leuky kalba kuyguca.

Jam is mirijims labai labai vestim ir matuliu talkisim kouti.

Philipas Norvits

6441 So. Waukegan

Chicago, Ill., 60629

312-WAS-9436

Ponni

East Chicago, Indiana.
1969 mt. liepos 19 d.3946 Pennish Ave
East Chicago, Ind.
46312

G. T.

Žemaičių Kalvarijos apylinkėje per visą vokiečių okupaciją išsislaptė 23 žydiškos kilmės žmonių. Mielu noru galiu su savo domėnėmis padėti. Turiu visą plokštą laiškų iš tų asmenų pas kuriuos gyvena - slapsties žydai, galiu visų laiškų padaryti nuorašus. Be to, turiu visą kruvą nuotraukų iš kurių gal viena kita tikti spaudai. Kas mane yra 3 rabino rašyti laiškai, rašyti žydiškai. Laiškų turinys esąs kaip padiekos už globą ir t.t. Pas mane yra ir to rabino adresas, suradęs prisiusiu, jis gyvenas New York.

Savo laiku Tamstos "Draugo" atkarpoje buvo spausdinamas straipsnis: "Žydų tragedija Hitlerio okupotoje Lietuvoje". Šis straipsnis mane paskatino surinkti domėnis iš žemaičių Kalvarijos apylinkės ir spaudoje paskelbti. Kol kas iki šioliai nieko nepadaryta, truksta davinių. Visus laiškus esu pasižadėjęs atiduoti: "Musų Lietuvos" redaktoriui Br. Kvikliui.

Maloniai prašau parašyti kas Jums yra pageidaujama ir būtina reikalinga. Man rodos, kad tikslų ir tinkamų žinių gali gauti iš kun. Pr. Garšvos MIC. Jis tada gyvena Žem. Kalvarijoje vienuolyne, o be, pačiame vienuolyne slapsties iš Sedos gydytojas. Dr. Gr. Valančius mano brolis.

Viso geriausio

slapstis 7.22.69

64
154
Ponui

Dr. D. J a s a i č i u i

Mt. Vernon, N. Y.

158
1970 m. birželio 17d.

Mielas Daktare,

Pateikdamas savo š.m. birželio 13 dienos laiške krikurių išrašų iš Lietuvai priešiškos sovietų okupanto literatūros, kuria Sovietai siekia įkriminaluoti ir lietuvius žydų išžudyje, Tamsta pagaiduji, kad į tai greitai atsiliepičiau. Taigi ir skubu atsiliiepti...

Mano manymu negalima painioti, juo labiau suplakti į viena, dviejų esminiai skirtingų dalykų: 1/ lietuvių pagrįsto pasipiktinimo dėl daugumos žydų nelojalumo Lietuvos valstybei, parodyto rusams 1940 metais isiveržus į Lietuvą ir ją okupavus, ir 2/ žydų genocidinio išžudymo mūsų krašte 1941 metais jį naciams užėmus.

Apie pirmąjį dalyką Tamsta gali nusimanyti dar geriau už mane, kaip anomet asmeniškai viską pergyvenęs ir savo akimis ir ausimis vietoje viską matęs ir girdėjęs. Po to buvo natūralu, kad lietuvis, šimtmečius prieš tai su žydais Lietuvoje žmoniškai sugyvenęs, pasiūto priverstas ta savo nusistatyma pakeisti ir reikalauti, kad žydai Lietuva apleistų bei išsinešdintų iš jos kartu su sovietiška užpuolika, kuriems daugybė žydų stoji į talką lietuvių tautai slopinti, išdavinti priešui jos sunus ir dukras, juos kankinti NKVD kalėjimuose ir net labai veiksmingai prisidėti prie pirmojo masinio lietuvių deportavimo suorganizavimo pradžiai Sibiro negyvenamuose kraštuose.

Tokiomis aplinkybėmis jokia pakurstymo prieš žydus propaganda iš LAF pusės visai nebuvo reikalinga, nes patys žydai, savo piktais ~~xxx~~ veiksmais prieš lietuvių, buvo visa lietuvių tauta prieš save nustatę, padarydami sugyvenimą tarp abiejų tautų nebeįmanomu. Prileidžiu, kad pačiame krašte pogrindžio spauda žydų neparlostyavo ir suplakdavo ju žymia dalį su sovietiška okupantais. Apie tai, pav., liudija Guzevičiaus, Liaudies Vyriausybės Vidaus Reikalų Komisarų, raportai Maskvai, kurių nuorašai pateko mūsų rugpjūčio 23 d. sukilėliams į rankas, kaip ir daug kitų sovietų okupanto slapty dokumentų, ir todėl dabar visiems viešai žinomi.

Apie Tamstos laiške minima neva "autentiška" LAF išleista dokumenta, kuriame pasakyta: "Išdavikams /komunistams bus tik tuomet dovanota, jei jie tikrai įrodys, kad likvidavo nors po vieną žydą".. aš girdžiu pirmą kartą. Nei tokio, kaip čia Tamstos cituotais, nei ka panašaus, LAF vadovybė ~~ne~~ buvo išleidusi.

Priešingai - sutarčioje su vokiečių karinės vadovybės ^{abov} sukilimui paruošti vykdomojoje instrukcijoje LAF-to buvo išakmiai nurodyta: "Reikia saugoti, kad areštuotieji nebūtų savavališkai žudomi, bet kad būtų elgiamasi su jais humaniškai, nors ir su prideramu griežtumu".

Yra labai rizikinga remtis priešiškos šalies pateikiamais neva "autentiškais" dokumentais, nes tokie dažniausiai buna paties priešų sufabrikuoti ir paplatinti provokaciniais tikslais.

Patarčiau Tamstai į jokią polemiką dėl panašiu "autentiškų" dokumentu su bolševikiniu priešų nesileisti, nes tuo tik pridomtu tokiam šmeižtui reikšmės ir tepaskatintum Sovietus dar aktyviau fabrikuoti insinucijas.

Kai dėl antrojo punkto - žydų genocidinio išžudymo Lietuvoje, kurį įvykė naciškosios politikos prieš žydus ekzekutoriai, patys vokiečiai, tai atsakysiu į ta klausimą žemiau paduodamais išrašais iš vokiečių karo dokumentų. Jie kalba patys savaime:

1. Gestapo "ERZIGNISMELDUNG Nr. 14, den 6. Juli 1941.
žūrėt mikrofilma T-175 Roll 233 Frame: 2721429
Einsatzgruppe A.; Standort R i g a.

von Gestapo Tilsit Disner 200 Erschlessungen durchgeführt...

Von Tilsit aus wurden drei Grosssäuberungsaktionen durchgeführt, und zwar wurden
 in Garsden/matomai Gargzdai/..... 201 Personen
 in Krottingen.....214 Personen
 in Polangen.....111 Personen
 erschossen.

In Garsden unterstützte die jüdische Bevölkerung die russische Grenzwehr bei der Abwehr der deutschen Angriffe.
 In Krottingen wurden in der Nacht nach der Besetzung 1 Offizier und 2 Quartiermacher von der Bevölkerung heimtückisch erschossen.

In Polangen wurde 1 Offizier am Tage nach der Besetzung ebenfalls von der Bevölkerung hinterhältig erschossen.

Bei allen drei Grosseinsätzen vorwiegend Juden liquidiert. Es befanden sich darunter jedoch auch bolschewistische Funktionäre und Rockenschütze, die zum Teil als solche von der Wehrmacht der Sicherheitspolizei übergeben waren.

Tame pat "Ereignismeldung" Nr.14 dar randamex žinių ir apie Kauno Einsatzkommando /EK lb/
 žiur.Frames: 2721430-2721431

-Partisanen in Kowno und Umgebung sind am 28.6. durch Befehl der deutschen Feldkommandantur entworfen worden. Aus zuverlässigen Partisanen Hilfspolizeitruppe in Stärke von 5 Kompanien geschaffen. Zwei Kompanien davon sind dem Einsatzkommando unterstellt worden. Davon bewacht eine Kompanie das inzwischen in Kowno -Fort 7- eingerichtete Judenkonzentrationslager und führt die Exekutionen durch, während die andere Kompanie im Einverständnis mit dem Feldkommandanten vom Einsatzkommando zu ordnungspolizeilichen Aufgaben verwendet werden soll...

Fort VII in Kowno wird als jüdisches Konzentrationslager mit 2 Abteilungen eingerichtet:

- 1/ männliche Juden,
- 2/ weibliche Juden und Kinder.

Z.Zt. sind im Fort etwa 1500 Juden untergebracht. Die Bewachung erfolgt von litauischen Wachmannschaften.

Im Zentralgefängnis sind z.Zt.untergebracht:

- 1869 Juden
- 214 Litauer
- 134 Russen
- 1 Lette
- 16 Polen

Es ist die Errichtung eines weiteren Konzentrationslagers für Juden im Fort IX - Kowno - geplant. -

2. Apie atsiradima sakyto Einsatzkommando /EK lb/ Kaune kiek antstyvesniame "Ereignismeldung", Nr.8, den 30.Juni, 1941, paduota - T-175 Roll 233, Frame 2721587 - štai kos:

-Vorkommando am 28.6. in Kowno eingerückt. Tätigkeit aufgenommen. Besetzt ehemalige Gewerkschaftsgebäude und Gebäude NKWD, sowie zwei weitere Häuser. Nachts schwere Schiessereien zwischen litauischen Freischütern, Juden und Irregulären. Sicherung der völlig überfüllten Gefängnisse sehr schwierig.

Litauische Partisanengruppen in den letzten 3 Tagen mehrere Tausend Juden bereits erschossen. -

3. Liepos 4 dienos "Ereignismeldung", Nr.12 apie Einsatzkommando /EK lb/- Kaune - veikla dar paduota -T.175 Roll 233, Frame:2721413. -

-In Kowno nur unwesentliche Zerstörungen.

Heckenschütze insbesondere in der Gegend Tauroggen stark in Erscheinung treten.

Vom Gestapo Tilsit bisher 200 Erschiessungen durchgeführt...

KOVOS GENIRINIS VALSTIBES ARCHIVAS

Litauer haben wenig Vertrauen zu dem Berliner Litauischen Gesandten Skirpa /hat in Berlin, wie bereits gemeldet, Hausarrest/ als für den General Raštikis. Dieser sehr beliebt.

In Kowno zwei Partisanengruppen: -Frame: 2721415 -
a/ unter Führung Klimaitis, 600 Mann, in der Hauptsache Zivilarbeiter,
b/ unter Führung des Arztes Dr. Žigonys, etwa 200 Mann stark

Čia aukščiau pateikti išrašai xxx buvo mano padaryti atsiktinai besirausiant vokiečių karo dokumentų mikrofilmose čia Vašingtone U.S. National Archives bejieškant medžiagos mano atsiminimams. Jei būtų padarytas jieškojimas specialiai Tamstai rūpinai temai, manau pavyktų Tamstai surasti dar ir daugiau svarbių Tamstos temai dokumentų.

Čia prijungiu Tamstos informacijai kaikiurius puslapius mano paruoštų spaudai atsiminimų "Pastangos Atkurti Lietuvos Valstybinį Suverenumą Tautos Sukilimo Žygiu", kur rasi mano nusistatymą lietuviams daromos neteisingos žydų Lietuvoje žudymo insinuacijos.

Patarčiau Tamstai savo studijos nevadinti "Nacionalsocialistinis genocidas Lietuvoje". Tokio Lietuvoje nebuvo, o tik nacių genocidas specialiai prieš žydus; jis buvo jų įvykdytas ne vien Lietuvoje, bet ir eilėje kitų kraštų, imtinai pačią Vokietiją. Tiksliau būtų studija pavadinti "Naciškas žydų Išžudymas Lietuvoje".

Su geriausiaisiais linkėjimais Poniai,

lieku su gilia pagarba

Jūsų

/K. Skirpa

Priedu: 6 lapai

164 - 49
161 2

79 B 164
#164

UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA

Philadelphia, 1971.X.6

Mielas Daktare,

Medžiaga, apie kurią Jums pasakojo Kun.Gidžiūnas ir kuri Jus galėtų dominti, yra O.Simaitės atsiminimų fragmentas, kuri šiemet išigijo (mano siulymu) mūsų biblioteka. O.Simaitė buvo kauno, vėliau Vilniaus universiteto bibliotekininkė. Jus gal ją ir patinote, nes ji buvo Jūsų amžininkė ir, gal būt, bus mokiusis karo metu Vorozone. Karo metu ji uoliai globojo žydus ir stengiasi jiems padėti Vilniaus gėte, ji kuri gavo leidimą atsilankyti tuo pretekstu, kad ieško knygų, skolinantų iš univ.bibliotekos (turejo ir raštą). Paskiau ir pati pateko nacių konclagerin, iš kurio išėjo po karo ir gyveno Parūziuje. Pakviesta Izraelio valdžios, nusikėlė gyventi Izraelin, bet dėl klimato, jos sveikatai žalingo, grįžo Paryžiui ir čia pasimirė prieš keletą metų.

Jos atsiminimai, rasyti masinėle rusiškai, atrodo buvo skirti spaudai ir, gal būt, kur nors paskaityti. ~~xxx~~ Yra keliasdešimt (1) puslapių. Taip pat yra ir rankraštinis, kiek galiu spręsti, juodraštis. Kiek probegomis permetęs akimis pastebėjau, ji mini visa eilę pavardžių, kai kurios ir man jų girdėtos. Tie atsiminimai dabar yra bibliotekos retųjų knygų (bei rankraščių) skyriuje, kur yra ir Dr.Saulio rankraštinis archyvas. Kadangi skyrius atdaras tik darbo valandomis, kada ir aš dirbu, tai man ir nėra patogu, laiko stinga, arčiau su atsiminimais susipažinti. Pagaliau tai ir nėra mano specialiosio dėmesio sritis. Manyčiau, kad Jūsų temai tie atsiminimai duotų medžiagos. Deja, rankraščių biblioteka neskolina, ir jais reikia vietoje naudotis. Antra vertus, viska nuxerokuoti (jei ir leistų) būtų gal per daug ir brangoka, o svarbiausia gal ir neverta.

Ar Jūs yra žinoma Israel Cohen knyga: Vilna, išleista 1943 Jewish Publication Society of America. Kadaisė yra teke man ją skaityti ir rasti, kiek pamenu, idomios medžiagos ar bent pasakymų apie Lietuvos žydus ir jų padėti. Neabejoju, kad knyga lengvai gausama bent didesnesė bibliotekose.

Malonu, kad ketinate atsiųsti man ir daugiau rankraštinių medžiagos iš savo archyvo. Mano sudarinatejamasis rinkinys pamažu auga. Turiu gana daug pvz.E.Galvanausko laišky. Iš Cikagos zadejo man atsiųsti Stulginskio laišky nuotraukas.

Ypač tai knygas rankoju bibliotekai. Tas, kurių dabar nebegalii ma pirktis knygų rinkoje. Ar nežinote, kur galima būtų gauti Vilniuje leisto LIETUVIŲ ARCHYVO II, III ir IV tomus (I-ji turime). Stingu pilnam ~~xxx~~ LITHUANIAN BULLETIN komplektui šiu nr.: 1943 xxx Nr.3, 1944 Nr.2, 1945 Nr.1 ir 1946 Nr.2. Daug kur teiravaus, bet ligi šiol vis dar negaliu rasti ir gauti. Gal kartais Jūs žinotumėte, kad turetu ir galotu mums perleisti? Laukiu ir žadetu JŲ VARPŲ.

Su gausiais linkėjimais ir pagarba
Vestici! →

OS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

102
164 - 48

LIETUVIŲ TARYBA

J. D. # 1144
482 So. Francisco Ave.
Chicago, Ill. 60632
Tel. LA-3-8690

Chicago, 1972. 4d

162

(Library of Intern.
tional Relations
Chicago)

Didrius Gerbomus
P. Lektor,

Pracei man atenti ar tai, kas tarp vlgas ne-
 atitelpian s Jozs lester. Simcui „Xerox Copy“ Devaini
 „reimio“ Ben. Fusionui. Norimeu, ar butu pasme tuo laiciu
 oferuoti, juo rembi. Kelis kartus bucu borozis j. universiti,
 bet vis ar mardara to ceriols, nes lonce „oferuote“
 jaurmei, oombaii zooliaini lietunikam remolin tui pasencos.
 Sren tui tui medrings apu dietnos zplai, nes bucu
 memots pereuti tuo klausimu studijs, taicu fue to klausimu
 vis nepolui jrieti. (atvodo, kas is „48 deols islondy s pars“
 mon nekulenti, kas galiciau apdoroti soro pedetes reimio).
 Nemaia duo klausimu yra medrings is miusui Porzinge
 O. simarti lenkuose, kuriu ngi vis nepolui sutarsyti.
 Tuo klausimu su O. s. (is su jraivai Lietans zplai, su
 kunai per ps, Porzinge bucu sunclizis) esi ngi dloug
 dienturos. literaturo tuo klausimu s - renei dietnoge
 isleiti reimai, bet is lony, sur, romicai, angly, panaijy,
 kalbonni verdoi, - dlougumei gana selvici. Perdomei di-
 turos zplai vtrija, pahasyla lietimo, - angly kelbe, kuri
 nors sick fue nekulpubty mokaus antlietunians fom-
 fletus.

Jozs moisolas J. D. Lektoras

Pradai is vestis nardo foto lezija: Paris que les Nagis
Paris, mai 1961

4164 "DRAUGAS"

Redaktorui,
4545 West 53rd St.,
Chicago, Illinois 60629
U. S. A.

(68)

70 Ostend Ave
Toronto, Ont., Canada
M5S 1L6

1974 m. liepos 31 d.

Gerbiamas redaktorius:

Šiuo prašau neatsisakyti patalpinti Jūsų redaguojamame laikraštyje žemiau paduotą patikslinimą sąryšyje su mano š.m. gegužės 24 d. Lietuvos žurnalisto E. Gos Toronto skyr. susirinkime skaitytu referatu, apie kurį trumpas Pr. Alšėno reportažas pasirodė "Draugo" š.m. birželio 10 d. numerio "Kanados Žiniuose". To reportažo ištrauka, priedu prie šio laiško prijungta, pasiekė mane š.m. liepos mėn. 10 d.

--- Gerokai užbaigusiam L.Ž.S. skyriaus susirinkime, remdamasis įvairių žydų autorių anglų kalba parašyta literatūra, bandžiau patiekti trumpą, sutirštintą santrauką apie žydų daromus lietuviams užmetimus sąryšyje su žydų naikinimu nacių okupuotoje rytinėje Europoje.

Papunkčiui analizuodamas tą "kaltinamąją medžiagą", pažymėjau, kad tie užmetimai yra esmėje sumaniai sugretintos ištraukos iš dabar jau sukataloguotų nacių eksterminacijos vadų (Stahlecker, Jäger ir kitų) 1941-42 metais rašytų, lietuvius dažnai linksniuojančių raportų. Šitie pomastiški ir abejotino patikimumo dokumentai įgalina žydų autorius, pagal pavienio pastarųjų objektyvumą, atitinkamai nuspalvinti "inkriminuojančią medžiagą" ir paskirti kartais nepalyginti didesnę dėmesį lietuvių negu kitų nacių okupuotų tautų "indiferentiškumui ar kolaboracijai".

Reportaže minėtuose veikaluose neužsimenama apie lietuvių SS batalionus. Tačiau, be kitų netiesos ar sudarkytos tiesos pavyzdžių, tarp kitko, išskėliau Toronto Univ. prof. J. Bayrs straipsnį Varšuvos geto sunaikinimo 30 metų proga, pabrėžiantis "ginkluotų lietuvių SS narių" dalyvavimą. Nors lietuvių SS dalinių nesukūrė, H. Höhne savo stambiaame veikalė apie SS "Der Orden unter dem Totenkopf", remdamasis J.A.V. bėse išleista A. Dallin'o knyga "German Rule in Russia 1941-1945", į SS logijoms sudariusių tautų eiles įspraudžia taip pat lietuvius bendru (lietuviams, latviams ir estams) talkytu "pabaltiečių" vardu.

Komentavau kur stokojama svetima kalba savos "ginamosios medžiagos", ir kokio pobūdžio ji turėtų būti. ---

Su gilia pagarba

J. Balsys

Muorašas: Pr. Alšėni, ir
J. Karšai, LŽS Toronto skyr.pirm.

164 - 48

164

AMERIKOS LIETUVIU TARYBA

LITHUANIAN AMERICAN COUNCIL, Inc.

2606 WEST 63rd STREET ♦ CHICAGO ♦ ILLINOIS, 60629

Phone 778-6900 / 778-6901

Meloni Dantare,

Jūs buvotė mane prašęs
medžiagos apie 3 ydus.

Daugelis lietuvių prisiminti.

Vizų ta medžiaga dabar per-

siunčiu jums. Nėra ji

labai svarbi, bet gal us

ir galite siunčiu atskirame stambesniame

^{vože} At noriu sudaryti bro-

siūrą iš pačių 3 ydų, kuriuos

lietuviams išleisti, parsiųsiu.

Apa, iki šiol Alar nepa-

vyko gauti, nors jau Turin

pažadė.

Siunčiau medžiagą

man gražinti nesenai.

Jūsų

Kuno Sprunius

1977 I 21

P.S. Kuo būna sunkiau paįmėti koki
adresar, jiems esu nares. Laisius siunčiuojau
visi parasytu. Kuo patinau gauti

#164

22/11 77 m.

165

Gerbiamai dr. D. Jasasdi,

Nėščiau kiek bus naudinga, norius dar
pranešti apie žydų nusikaltimus dėl
lietuvių laukiočių, Bolševikams atėjus
į dievą visus kalinius paleistė ir nuėmė
kalinius išlygavo prie žydymo Raimis
mūsų lyje, vienas pabėgęs iš R. K. V.
papasakoję kur nuėmė 73 lietuvių
Egriūčių piasdimus višėde Telsių
žydų dar klaus, ar jo parvardis jau
nebeacimenu, tik vienas žydų dar klaus
kur Telsiuose. Žydų Valperdas
važinėjo su R. K. V. per ukius nuėmė
kuris deitė išreidė Sibirą, kur
daug išreidė mano giminis.
Valperdas surejo Telsiuose didelį

manufakūros Praudum, ir mūriņus
nāmus diviņis auzēdīs.

Su pagorē J. Puziņskone

JOSEPHINE DRUBINSKAS
EASTERN POINT BLVD
GLOUCESTER, MASS.
01930

Dk

Skandināvju
Mēģone
Ker. L. A.
11.26.1946
10.12.1946
Mēģone
1946
Ker. L. A.

LEONOVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

Kul 17, 77

167

Dedėsiui Gv. Daktare.

Pekini esi Jūsų laišku, Lietuvos gydytų sąjūdo
 kilmės reikalo. Labai atsiprašau dėl nesitęsimo atsilgimo.
 Pastebėjau laiko ir tik dabar, per kelias savaites per-
 tūkštis ką at turau, galim; Jūsų laišky atsilyti.

Mano vertinimams, kaip radiate „studija“ (kur būd
 kieno nor. Jūsų taip protatyta) yra laisvėjimas patirtis
 apleiči kalba tuo suspensivian suvartivimo pūciantis ir ap-
 lūptas gydytų reanimas Lietuvos uolais dirpėjai mediam.
 Rankas tūl grāvū uikūptas ir uolias dar įstatytas; tenka-
 mus galutinis rūmus. Jis palaidis daktarū lektorū, daktarū
 apleiči kalba, greitai ranka rašyti uolūciū ir ištraukis (ir
 kelis uolūciūle rašyti, kvef^o prototyti) formosje tūlūciū uolū-
 cianū shatyti and greitūciū kokiū ferkatūciū. Kad jis to-
 kianūc stroye - kaimis tūlūciū laiko, uolūciū uolūciū uolū-
 cianūciū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū (ir reikalo) uolūciū
 ir uolūciū uolūciū, ir daktarū lektorūciū antūciū uolūciū,
 dokumentū ar tūlūciū uolūciū. (Rašytiš per uolūciū
 uolūciū uolūciū daktarū uolūciū su daktarū uolūciū uolūciū
 uolūciū). Uolūciū, kad tai Jūsų reanimas uolūciū, be
 apleiči, tūlūciū daktarū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū
 uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū, uolūciū,
 uolūciū uolūciū Lietuvos uolūciū.

Prie galutinio apdorojimo, be to, prklauso daktarū pūciantis
 pūciantis, daktarū laiko uolūciū uolūciū. Uolūciū uolūciū uolūciū
 pūciantis uolūciū uolūciū uolūciū, kaimis pūciantis uolūciū uolūciū
 uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū uolūciū.
 Gal dar kas gedytūciū uolūciū ir uolūciū uolūciū.

168

Šiuo slenčiu Lecl. Žurnalisty Seji Tokento slenčiu. Ši
 trumpas laisvėsmeistas pasakotas, pavaradinto tokiu plaučiu
 marta lietuviu gra pristatomi kaip uoliamu cyklostru.
 Jis viraiki genobis brudis, prindapisi, tur but, taip
 pat pui kaipis parobusis ir jos. Del pivekus pasakotas
 telo pemsiti patirskiuus "Draugui", kuris kopija
 priedu.

Tuo metu laudan seroto virey atpauls is "YAD
 VASHEM STUDIES". Tai viraiche is Tulo F. ACAS viraiche
 Israelyje titulu "The Final Solution in Lithuania
 in the Light of German Documentation". Priedu
 kopija.

Isi dadas pati velyvams, rindamais ir sistematizu-
 kemis nepu pav. N. Lermu parytanis, nes parigmi
 taip pat Lark. Upr. equiteways.

Bendras mano sumvotopi medciaga savo turumu
 slepan pui kopius Tai. I.B. pasakabume skrapupe
 "be kaita tanka del spoly ualiumo", isolyus s kumus
 ir kairlius cepiu amucimis ir jo gmuvis ir parytanis
 patiratis (ovinis is neturim), o skyvais - 1941/45 m.
 laukokapysje - pui angisciau sumvito Arad'o. Be to
 laudan paliesto taip pat abirnai skyvais fatiamu
 lietuviu dalyvavimus Varsicos jto pemsakimune ir
 ualiumo operaspone Bolyndygi.

Abiprasan, kas tuo tarpu tek toki galim
 gimus par tamvanto.

P.S. Gribiai apyulekava, kad
 lepral, velyvims L.F.
 trump skyvais "Jozis",
 detalincianus xisto jicnis pomsakimune.

Isi slenčiu papada
 L. Galyo

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBA

2606 W. 63rd ST. CHICAGO, ILL., PHONE 778-6900 / 778-6901

1977 m. gegužės 9 d.

VALDYBA

Pirmininkas

Dr. Karelis U. Schmidt

Pirmininkas pavaduotojas

Saulius Rimkevičius

Priešininkas

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Dr. Karelis U. Schmidt

Premijos spaudos bendradarbiams

Amerikos Lietuvių Taryba, būdama susirūpinusi, kad didžiojo pasaulio spaudoj būtų plačiau informuojama apie priešpriešą okupacijoje ir apie Lietuvos teises į laisvą, skiria tris premijas lietuviams, kurie 1977 m. sėkmingiausiai atliko šį uždavinį kitataučių laikraščiuose ar žurnaluose.

Pirma premija 500 dol., antra 300 dol. ir trečia - 200 dol. Premijų mectonatas - kun. Juozas Prunskis.

Kandidatus toms premijoms gali siūlyti visi iki 1978 m. sausio 15 d., drauge atsiųsdami ir jų rašinių kopijas adresu: Amerikos Lietuvių Taryba, 2606 W. 63 st., Chicago, Ill., 60629.

Jury komisijos sąstatas bus paskelbtas vėliau.

Dėl žydų slėpimo nukentėję lietuviai

Spaudoje ir imigracijos įstaigose kylant klausimui dėl žydų naikinimo Lietuvoje, prisimintina, kad daugelis lietuvių yra nukentėję žydus slėpdami nuo nacių. Štai keletas pavyzdžių:

✗ Stefanija Vilkauskienė už žydų globą Gestapo buvo suimta ir kalinta Kauno kalėjime.

Leonas Garkauskas, gyvenęs Obelių g-vė 11, už žydų globą Gestapo buvo suimtas ir kalintas Kauno kalėjime.

Petras Mingaila, gyvenęs Viliampolėje, už žydams teikiamą pagalbą 1943 m. Gestapo buvo suimtas ir sušaudytas Kauno 9-me forte drauge su jo globotais asmenimis

Adv. J. Dabrila už slėpimą iš geto pasišalinusių asmenų Gestapo buvo suimtas ir kalintas Kauno kalėjime.

Jablonskis, globojęs eilę iš geto pasišalinusių asmenų, 1942 m. kovo mėn. drauge su savo dviejų asmenų šeima Gestapo buvo suimtas ir išsibentas iš namų. Jo likimas nežinomas.

Kazys Markevičius, gyvenęs Kaimelio kaime, už Motkio Levjušo slėpimą ir globą Gestapo buvo suimtas. Jo likimas nežinomas, spėjama, kad buvo sušaudytas.

Neizeriai (tėvas ir sūnus), gyvenę Plieniškųjų k., už žydų globą Gestapo buvo suimti ir drauge su globotais asmenimis sušaudyti.

Tai tik dalis pavardžių lietuvių, kurie tiek nukentėjo celbėdami žydus nuo nacių. Zinantieji daugiau pavardžių lietuvių, kurie buvo kalinti ar nužudyti dėl žydų gelbėjimo, maloniai prašomi pranešti Amerikos Lietuvių Tarybai.

11
niam
to i
: Li
nuo

#164

140

Memorandum of Robert G. ...
to ...

... to the noble physician D. Jassatis, several physicians from the Ghetto of Sialist received permission to work in municipal institutions.

The dentist F. Toker relates that she was among those "fortunate" ones. She worked only as a medical orderly, but under a roof. The colleagues treated her correctly, even with sympathy, and there was a possibility to obtain some food and smuggle some into the Ghetto for the children. She received this work in the following manner: Dr. Jassatis gave her a letter to Dr. J. Milinski, the director of the polyclinic, asking the letter to explain her. The colleague Dr. Milinski, who had been more than once a guest in the home of doctors Dr. and F. Toker, welcomed Mrs. Toker under the new circumstances with the following words, "As a rule, we cannot deal without Jews, but for the sake of our friendship of long standing I will let you take a 24 hour rest from the Ghetto... Apparently, he "admitted" with no more friendly words of welcome and the same smile expressing malignant joy Dr. J. Milinski, whose position he occupied during the German occupation, to work in the polyclinic.

Policemen used to bring both Jewish physicians to the polyclinic, which opened somewhat later. The aged Dr. Plik and Dr. Toker, who was much younger than he, had to wait on the outside steps until the beginning of the work, because the caretaker would not let them come inside until then.

167 #164 (100) 171

S. m. rugpjūčio mėn. 13 d. Bavarijos valstybės komisaras r. s. n. i. n. i. a. i. r. e. l. i. g. i. n. i. a. i. r. p. o. l. i. t. i. n. i. a. i. p. e. r. s. e. k. i. o. t. u. r. e. i. k. a. m. a. s. p. r. i. e. v. i. e. n. o. s. a. v. o. r. a. s. t. o. k. i. e. i. i. L. i. e. t. A. n. t. i. n. a. c. i. n. e. s. R. e. z. i. s. t. e. n. - j. u. b. u. v. P. a. l. i. t. i. n. i. u. K. a. l. i. n. i. u. S. - g. a. i. p. r. i. s. i. u. n. t. e. L. i. t. u. v. o. s. z. y. d. u. s. u. v. a. z. i. a. v. i. m. o. r. e. z. o. l. u. c. i. o. n. e. i. g. a. i. r. p. a. z. y. m. i. k. a. d. j. i. p. t. v. i. r. t. i. n. a. j. o. n. u. o. m. o. n. e. k. a. d. l. i. e. t. u. v. i. a. i. t. i. k. r. a. i. p. r. i. s. i. d. e. j. o. p. r. i. e. z. y. d. u. z. u. d. y. m. o. L. i. e. t. u. v. o. j. e.

Rezoliucijos nuorosa vertimas:

Lietuvos Žydų amerikiečių zonoje Draugija,
Vokietija, München, Keplerstr. 1.

/Ištrauka iš Lietuvos žydų suvaziavimo rezolucijos/

Sąjungininkų armija išgelbėti Lietuvos žydai, gyvena Vokietijos amerikiečių zonoje, jų pirmąjame suvaziavime 1947 m. balandžio mėn. 14 ir 15 dienomis Munchene priėmė apie lietuvių tautos kalte dėl Lietuvos žydų išuždymo šia rezoliucija:

"Suvaziavimas konstatuoja, kad

1/ visi lietuvių tautos sluoksniai/valdininkai, ūkininkai, amatininkai, darbininkai ir inteligentai/ su nacių žudikais aktingai dalyvavo Lietuvos žydų išuždyme, ypačingai provincijoje.

2/ didelė dalis situ lietuvišku žudiku yra amerikiečių, anglų ir prancūzų zonos, Vokietijoje ir Austrijoje, kur jie kaip DP yra URRRA aprūpinami ir globojami.

Suvaziavimas įpareigoja naujai išrinktą valdybą paskelbti visai apie lietuvių vaidmenį žydų išuždyme.

Maza dalis išgelbėtų Lietuvos žydų yra gyvi liudininkai lietuvių padarytu jų kaizynams žydams žiaurumu. Labai daug faktų iliustruoja bei sius lietuvių žudymus. Mazos Lietuvos žydų bendruomenės buvo išuždutos išskirtinai vienu lietuviu, o didesnes bendruomenes su ju aktyvia pagalba, kur pirmomis nacių okupacijos dienomis vienu lietuviu buvo išužduta apie 9.000 žydų. Visuotiniai, bet, žinoma ir aktyvus lietuvių prisidėjimas prie žydų gatų ir stovyklų už Lietuvos ribų /Maidanek, Warsch ir t. t./ likvidavimo.

Lietuvos Žydų Vokietijojej Draugija laiko savo žydiska žmogiska pareiga sius faktus paskelbti žydų ir neżydų viesumai.

pas. Lietuvos Žydų Vokietijos amer. zonoj Draugija

167

172

Gerbiamam VLSKO Pirmininkui p. J. Valiūnui

Kvie yra organizuotas KOMITETAS mūsų gėbrų
advokatų gintė bylą tu, kurie jau šiandieną yra
žydų paolamė ir jau teisėmė? Baudžiamė istėmimė
iš JAV... ir bus atidavė į Izraelio rankas...

Tu Lietuvos bylos turėp bātė KOMITETO rankose
arba bātė jo žinioje kad pėsi ruošėtis gintė bylą...
kad sekė bylos eigę teisėmė ir apsaugėtis nuo pra-
ėntės mūsų tautėmė...

Tenkia pagalvotė ir apie tai, jog žydai galė
būtė šiandieną Sovietų imperijoje įvairiausias
būdas šmeižti, apkaltintė Lietuvos išėvijoje, ypat
tai, kurie grėžė iš Sovietijos, namė savė tėvyne Izraeli...
O jie visi Amerikoje pėsiiko! Jė puokias: "Gruafėjus pėlis
augėti, dabar mes atėjome čia pėvėlygti!"... taip jė kalba...

Lietuvų Fondas turė skubėt sulauktė vi-
sėis pėmijoms skirtus pėnigus, kad išėbėtis iš
teagėstos padėtės nekaltas aukas, paolamės žydų
po 33 metų pėrėpusė, veiksmų, kada suku pagalvėti

zaikalīgus līdžiniekus, kurie ūmirā, ar
kve bryko, kas žmo kur? Ne tie tie iekonu
tautiēra, bet iz usos lietuvu tautos nelockto
iz nesapnuoto apkalpinā. Matyt, žydi, taute
Lietuvos Vyriausybās laikais perdaug gerai turēo
iz keista, kad niekas iz žydu nepriecina sa
dēkingumu tuos Neprieklausomybās laikais...

Esu sajaudinta del žydu netaisingumu,
netaisybās iz pē nedēkingumu Lietuvai!

Su gila pagarba

Jacima Navūnā-Pakšteinē

Sapkreio 16d. 76

Miami, Fla.

Leads
out
str:
aft:
Jew
exp
att
ar:
(R
GO
we
es
el
s

2167

Redakcijos Pastaba

Pono Valdaikio žinios "Teviskės Žiburiuose" įdomios jei ištikrųjų 100% gali būti dokumentacija paremtos.

Ar "Teviskės Žiburių" redakcija galėtų parupinti šias susisiekimą su J. Valdaikiu ar dokumentaciją.

Valdaikio iškeltas klausimas kodėl žydi nekaitina savo tautiečius įdomus.

Pa imta iš "Tėvynės Sargai"
1966m. Nr. 1(27), pusl.66

"Atsirado pereinamam laikotarpyje ir kitu skubiai tvarkytinai reikaliu. Liepos 24 d. buvo vėl išleistas potvarkis dėl Kauno karo komendantų jau birželio 24 d. įsakymu uždraustu smurto veiksmu. Jame buvo sakoma: "Po pereinamo laikotarpio krašte vėl įsigali tvarka ir teisiškai padėtis pasidaro pastovi. Tačiau yra žinoma, kad tūli piliečiai dar nenori pasiduoti disciplinai, net sauvailiškai vartoja smurto veiksmus prieš kitus asmenis ir jų turta. Su tokiais nedisciplinuotais piliečiais susideda įvairūs piktadariai, kurie patriotizmo vardu daro tokiu veiksmu, kurie nesuderinami su lietuviu garbe, bet yra tikra piktadarybe. Todėl visi įsėjami, kad visoki sauvailiki veiksmai (sauvailiki areštai, plėšimai) pagal veikiančius įstatymus griežtai baudžiami. Kompetentinga teismo įstaiga yra prokuratoriai davusi atitinkamus parengimus, kad toki nusikalčiai ir darbai būtų sutrukdomi ir baudžiami. Kiekvienas žmogus iparengojamas atitinkamas įstaigas painformuoti apie visus kriminalinius bei politinius nusikalstamus veiksmus. Bet šios žinios turi būti atsargios ir tikros. Kas netikrų žinių suteikia, griežtai baudžiamas." Tą potvarkį iššaukė tai, jog po bolševikų išbegimo, naujai administracijai dar nespejus susikurti, prasidėjo smurto veiksmai ir turėjo tendencija tęstis toliau. Kaip pavyzdį galima paminėti veliau Vokietijoje už karo nusikaltimeus nuteistą ir ten kalėjime mirusį Jaki. Jis, Tiliš gestapinkams nuteistą ir ten kalėjime Kringioje bei jos apylinkėse, ir tik didielem pastangom lietuvių saugumo organams pavyko gauti iš vokiečių leidimą jį suminti. Jis, dėdamasis baudžius nusikaltimeus bolševikų valdy-mo laiku, sušaudė nemažą kuo nors jam nepatikusių žmonių."

10.

subject of education, "Nowhere
exists

Christian Lithuanians lead the author
presentation, and I would urge the author
ground by Joseph Tenenbaum, (Philosophical picture. He
resents a well-balanced picture (Wilno,

JOURNAL OF BALTIC STUDIES SLANTS
LITHUANIAN PERSPECTIVE

Article below written by Dr. John Cadzow, Director of Ethnic Heritage Program, Kent State University, Kent, Ohio to the editor of the Journal of Baltic Studies, July 12, 1976.

In a recent article "Participation of the Lithuanian Jews in the Second World War" (Journal of Baltic Studies VI, 4, 1975), there were several points which distressed me. In the first place, the lack of historical perspective on Jewish Lithuanians makes it difficult for the reader to understand the period with which the author deals.

During the Czarist's period the conditions of the Jew throughout the Russian Empire were severe. Not only were the majority of them forced to live within the Pale, but there were also a number of decrees restricting their freedom of movement and forcing them to leave the countryside. For one of the best accounts dealing with this situation see Class Struggle In the Pale by Ezra Mendelsohn, which vividly documents the dire conditions (Cambridge University Press, 1970). One of the quite natural results under such circumstances was that there was a portion of the Jewish Lithuanians who looked toward the Zionist movement as their only salvation while another looked toward the classless society espoused by Marx. It is only with this understanding that one can have some comprehension of the forces at work during World War II.

With independence, the majority of Lithuanians energetically moved to build their state. In doing so, the government placed a good deal of emphasis on such areas as economic and educational improvement. In the latter case government support was given to all national and religious groups who desired to have their own separate schools. During this period, I have been unable to find any evidence of anti-semitism, and a look at the history of Lithuania from the formation of the state in the middle ages reveal a policy of religious tolerance and a lack of anti-semitism under Lithuanian rule.

The political and educational conditions of the Jewish Lithuanians improved significantly during the independent period. According to Max M. Learson ("The Jewish Minorities in the Baltic Countries", Jewish Social Studies, 111, July 1941). "In this respect (political) the Lithuanian Jews enjoyed greater rights than those granted to the Poles, the Germans, and White Russians, not one of whom had their own ministry."

11

100S CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

177

Leason continues on the subject of education, "Nowhere outside of Palestine did Hebrew make such tremendous strides as in Lithuania in those twenty years. Even after the establishment of the dictatorship(1926) these Jewish schools continued to function at governmental expense." Further evidence of the Government of Lithuania's attitude towards Jewish Lithuanians is found on an article "Vilna Is to Us What Jerusalem Is To You", (HasaaTel-Aviv, 7 March 1940) which in part stated that "On the occasion of the national festival in the streets were distributed Government proclamations to the inhabitants explaining the meaning of the festival. It is most important that those proclamations were printed in five languages, among them Yiddish, which made a great impression on the Jews."

The article further praises the attitude of the leaders of the Government of Lithuania and their sincere belief "that in the state there is no room for influences and currents that are inspired by race, hatred and persecutions" as well as mentioning the much improved atmosphere in contrast to the previous Polish rule.

A second omission, was the first Russian occupation, which again has to be understood to put the authors topic in the proper perspective. When this occurred, the small group of communists in Lithuania, the majority of whom were Jewish Lithuanians for reasons mentioned above, collaborated with the Russian occupying forces and turned in a number of Lithuanian leaders, who in turn were tortured, killed or incarcerated. Thus, to be sure, when the Germans moved into Lithuania, the day the Lithuanians revolted and overthrew the Russians, there were some, who were likely relatives of those who suffered under the Russians, who collaborated with the Nazis in their infamous deeds. The number, however, was small and this has never been documented differently. In the article "The Unscholarly Reference is made concerning "Lithuanian butchers," but is not backed up by the documentation to support the use of such an irrational condemnation of a nation. The use of Soviet sources is extremely questionable in dealing with the period and serious research for this era therefore difficult.

(cont)

12.

The complete lack of the positive points played by Christian Lithuanians leads to an extremely unbalanced presentation, and I would urge the author to read Underground by Joseph Tenenbaum, (Philosophical Library, 1952. 322-364), which presents a well-balanced picture. He mentions the facts that the Bishops of Vilnius (Wilno, Vilna) and Kaunas (Kovno) during the German occupation, issued decrees urging Catholic Lithuanians to protect Jewish Lithuanians, that the first smuggling of weapons into Vilnius ghetto was accomplished by a Mother Superior, and that the first automatic weapon was brought to the ghetto by a Christian Lithuanian. He further reveals that there were both Jewish and Christian Lithuanians who collaborated with the Germans in the extermination of Jewish Lithuanians.

Finally, I am very curious concerning the 200 interviews mentioned in the second paragraph. As any well-trained historian knows, oral interviews have to be very cautiously handled. Immediately due to the tone of the article, I began to wonder what the political leanings of the 200 tended to be, were the 200 from one geographical area or from throughout Lithuania, why were only pages 9-13 of Interviews No. 18-32 and pages 138-172 of No. 478-618 used, and were only selected, edited portions chosen.

The degradation of war brings out the best and worst in mankind, and any study of this period requires calm, scientific analysis. I am afraid that the article is predisposed and lacking, and does a great disservice to an understanding of this period."

A copy of Dr. Cadzow's letter was on file in our information index.

Considering the nature of the subject, ASIS felt that it was imperative to print it openly.

13

FONDAS

677

APYRASAS

BYLA

The Washington Post

SUNDAY, OCTOBER 24, 1976

The Hunters And the Hunted

By Stephen Klaidman

CHARLES R. ALLEN JR., a Quaker whose family came to the United States in 1640 to escape persecution by the English, learned about Nazi persecution of Jews when he was 8 or 9 years old in Swarthmore, Pa.

"A family named Weisblatt lived near us," the stocky, sandy-haired free-lance writer said. "They were refugees from Nazi Germany. The grandmother, who must have been about 80 at the time, told me about the pogroms, about the horrors of Nazi Germany."

Those stories of atrocities, heard at a highly impressionable age, help explain why Allen, now 47, still hunts Nazis.

Tony DeVito, a Roman Catholic of Italian descent, whose wife Frieda is German-born, says he is frequently asked by friends, "Jesus Christ, Tony, you're not Jewish, why do you don't have any Jewish relatives, why are you so involved in chasing Nazis?"

His answer is elegantly simple: "I entered Dachau hours after its liberation."

Benny Pupko, a Polish-born Jew, works in a somber back office on the Upper East Side of Manhattan, its walls lined with dusty files bearing names that stir memories of incomprehensible suffering: Auschwitz, Bergen-Belsen, Buchenwald, Dachau . . .

She began collecting information about Nazis and their crimes when she learned that her family had perished in German-occupied Lithuania during World War II.

These, and a handful of others like them, are the hunters. They pursue Nazis for reasons that are sometimes personal, sometimes transcendental. They pursue them irrespective of the fact that many of the hunted have grown old and infirm.

Klaidman is a reporter on the metropolitan staff of The Post.

"The survivors' motto," Mrs. Pupko said, "is never to forget, never to forgive. This is not an act of vengeance, it is an act of justice."

Some of the hunters have been tracking their quarry for more than a quarter of a century. Others have been at it for less than a year.

"Nuremberg was a good beginning," said Vincent A. Schiano, former chief trial attorney for the Immigration and Naturalization Service (INS), "but it wasn't the end."

The First Cases

FOR YEARS the hunters have relentlessly done their grim work despite a numbing indifference on the part of the public and government agencies, including the INS, the Justice Department and the State Department.

Until now the United States has expelled only one former Nazi war criminal. She is Hermine Braunsteiner Ryan, a Queens housewife who was extradited to West Germany in 1973 and is now being tried for atrocities committed while a guard at the Ravensbruck and Maidanek concentration camps.

But in recent weeks the INS has announced that it is ready to begin proceedings against seven alleged war criminals living in the United States and there are indications that it is getting ready to move in seven other cases.

For a year now the Justice Department has been developing its case against Valerian Trifa, 72, of Grass Lake, Mich., bishop of the Romanian Orthodox Church in America, a member of the governing board of the National Council of Churches and a former member of the fascist Iron Guard in Romania. Trifa, who delivered the opening prayer in the U.S. Senate on May 11, 1955, is accused of inciting Guard members to murder Jews.

176
179

UNITED STATES ARCHIVES

the United States, which he passed on

Since 1951 Yugoslavia has had an outstanding extradition request for Dr. Andrija Artukovic, 76, of Surfside, Calif., interior minister and justice minister of Nazi-occupied Croatia during World War II, who has been accused of signing orders leading to the deaths of hundreds of thousands of innocent persons.

Artukovic entered the United States illegally under a false name in 1948. Six private bills have been introduced in the House to grant him permanent residence status, three of them by former Rep. James B. Utt (R-Calif.) The other three were introduced by former Reps. Cecil R. King and Harry R. Shepard, both California Democrats, and by John H. Dent (D-Pa.).

The State Department is now reportedly reconsidering Yugoslavia's request for Artukovic's extradition.

In 1965 Boleslav Malkovskis, 72, of Mineola, N.Y., was sentenced to death in absentia in Riga, Latvia, for having participated in the murder of 15,000 persons. The INS announced its first move to deport Malkovskis last week.

In other cases, such as that of Karl Linnaas, no action has yet been taken, but it may be contemplated. Early in 1962 a court in Tartu, Estonia, sentenced Linnaas, 57, of Greenlawn, N.Y., to death in absentia. He was accused of having been in charge of a guard detail at a concentration camp in Tartu where 12,000 persons were put to death during World War II. The Soviet Union sought his extradition, but it was not granted.

Crimes Without Witnesses

ASIDE FROM THOSE listed here, there are perhaps as many as 200 alleged Nazi war criminals living in the United States and known to the INS. About half of them are not deportable under existing law. The other half are.

But how do you make a case when the crimes you are trying to prove took place 35 years ago? When they took place in Latvia, Lithuania, Estonia, Byelorussia, the Ukraine? When most of the witnesses are dead? When those few who survived are very old or do not want to relive the horror of their experiences or are not free to travel to the West to testify?

Sam Zutty, who heads the investigation of alleged Nazi war criminals for the INS, said he was frustrated:

"No one understands how difficult it is to find eyewitnesses to a crime where there are no eyewitnesses left. Non-Jews aren't going to testify because they will implicate themselves.

"Without eyewitnesses to appear personally at a hearing we can't do a thing. We don't take depositions, sworn statements, affidavits and use them as evidence.

"The bottom line is you have to have someone who was personally in a position to see Joe Blow bash a kid's head against a tree.

"We get long affidavits describing some of the most horrible crimes you could imagine," but they end up with the witness having been 300 yards away and unable definitely to identify the accused as one of those who committed the crime.

Zutty is undoubtedly right. It is difficult to find witnesses. But Mrs. Pupko has found them by advertising in Jewish publications. Shirley Korman, a Queens housewife, has found them by winning the confidence of members of survivors' organizations.

The Immigration and Naturalization Service has been criticized over the years for not pursuing the Nazi cases with vigor.

The Ryan case, for example, became known here in 1964 and Mrs. Ryan was not extradited until 1973.

There have been charges of obstruction within the service, unsupported allegations of bribery and political payoffs and periodic hints of Central Intelligence Agency connections.

Edgars Laipnieks, 63, of San Diego, Calif., who allegedly killed Jews in the central prison in Riga, Latvia, recently made public a letter on CIA stationery indicating that he had worked for the agency and that the CIA had intervened with the INS on his behalf.

Cards of Identity

HOW DID THESE men and women get here, how did they manage to stay and why are some of them being pursued by the government only now, a quarter of a century after coming to America?

Many of them came under the Displaced Persons Act of 1948, which committed the United States to admit almost half a million stateless Europeans.

As the Nazi armies were driven back and defeat seemed imminent, thousands — perhaps hundreds of thousands — of collaborators shed their uniforms, retreated to Germany with the Nazi troops, ended up in DP camps and tried to resume civilian identities.

As Zutty tells it, "They were all forerunners, farmers or worked on the trains."

Zutty said there was no trouble telling where Germans were or what they did during the war because "we captured all their records. We had their complete military records, their histories."

But that wasn't true of the Baltic nationals and other Eastern European collaborators who ended up in the camps.

According to DeVito, a retired INS investigator who was highly critical of the way the service handled the Nazi cases, a new identity was easy to establish.

DeVito, a cousin of Mario Puzo, author of "The Godfather," has written an as yet unpublished book on the Nazi cases. He sometimes speaks as if he were quoting from his manuscript.

"The problem of identity arose," he said during an interview in his Westbury, N.Y., home. "Naturally, the so-called collaborators did not volunteer their backgrounds. So they mixed in with the hordes of human flesh."

DeVito explained that it was necessary for camp inmates to get identity cards for ration and control purposes, but to do that they had to document their identities.

Most could not because the documentation was in the Soviet zone. "These former collaborators hid under the cloak of fear of returning the Soviet-occupied territory," DeVito said.

U.S. military authorities did not force anyone to go back. Instead, they developed a system of giving ID cards to anyone who could get two other persons to verify his identity. "Three friends would get together and make a deal," DeVito said.

He said that some were identified under their correct names, but others "used false identities because their backgrounds could not stand any scrutiny for obvious reasons."

It is DeVito's contention that, of those persons who changed their names in the camps, virtually none has been discovered. He said there were

149

178

well-documented cases of SS and Gestapo personnel who hid in the camps under the guise of displaced persons. Among the hundreds of thousands of DP's who entered the United States were perhaps several hundred Nazi collaborators.

"If you look at the magnitude of human lives, we didn't do too badly [if we admitted] a couple of hundred war criminals," Zutzy said.

Blending In

ONCE THEY WERE IN, the alleged Nazi collaborators for the most part settled unobtrusively into lower middle class American communities.

They joined associations of their countrymen such as the American-Latvian Association, the Byelorussian Veterans Association or Daugavas Vanagi (Hawks of the Daugava, a Latvian river). They participate in patriotic rallies and are active in the Assembly of Captive Nations, an organization devoted to freeing countries dominated by the Soviet Union.

Often, their neighbors know virtually nothing about them. Five neighbors of Karl Linas, who have known him for an average of 15 years, did not know where he worked, what he did, or if in fact he worked at all.

They are old and sometimes infirm. Karlis Delavs, 65, of Baltimore, lost a gangrenous leg three years ago. Augusts Dancis, 75, of Bayside, N.Y., is deaf and has had several heart attacks.

Without exception, when confronted with accusations of being involved in war crimes, they deny them. They term the charges Communist-inspired. They claim cases of mistaken identity.

In many instances, their neighbors do not believe the charges largely because they consider them to be Soviet propaganda. A neighbor of Linas who did not wish to be identified said, "Anybody who left [the Soviet Union] or countries [the Russians] occupied are all enemies of Russia. They would like them all back. Even if they came here 100 years ago, they would like them all back."

Some of their neighbors think that, even if they committed war crimes 35 years ago, enough time has gone by and they should be forgiven.

Mary Martin, who lives across the street from Linas, said that, when the neighbors became aware of the allega-

tions that he was in charge of guards at a concentration camp where 12,000 were killed, "all of us were indignant because that was something in the past."

"I'm of Ukrainian parentage," she continued, "and Ukrainians were persecuted, too, but we're not taking it out on different people. I think it could be overlooked."

Varied Motives

MRS. KORMAN, a mother of five, disagrees. So does Allen, a former senior editor of The Nation magazine. So does Wayne Perlmutter, a Yeshiva University student. So do DeVito and Schiano.

"Perhaps it was the Eichmann proceedings," said Korman, referring to Israel's 1961 trial of Adolf Eichmann, a chief implementer of the Nazi plan to exterminate the Jews of Europe. "I was conscious of the Holocaust. I'm a rather committed Jew. While I was fortunate in not losing any of my own family, the trauma was very deeply ingrained in my consciousness."

Perlmutter, who wears the traditional skullcap of the observant Jew, got involved less than a year ago because he had an organization without a mission. Another member of the organization, Concerned Jewish Youth, was Stuart Wax, whose father survived Auschwitz. Wax suggested that they demonstrate on the Jewish holiday of Purim in front of the Malkovskis home in Mineola.

The rationale was that Haman, the villain of Purim, had killed Jews and was punished for his crimes. Malkovskis, they said, had also killed Jews but had not been punished.

The demonstration was held in March and, since then, the group — and particularly Perlmutter — has been involved in hunting Nazis in the United States. Perlmutter is especially gifted at turning up addresses and phone numbers for persons who try to live as unobtrusively as possible.

Like Korman, who says "I think I rather like remaining an enigma," Perlmutter is secretive about his sources and his methods.

Both are devoted. Korman said she sometimes spends eight or nine hours a day on the phone in pursuit of information about Nazis. Perlmutter says, "It's either my hobby or my life. I ha-

ven't decided yet."

Schiano, who was frozen and listed as dead after escaping from a German army unit during the Battle of the Bulge, says he is "concerned about whether the morality we espoused at Nuremberg still exists today."

All of these men and women have contributed to the search for Nazi war criminals living here in obscurity. It is possible, however, that most of them would never have become involved had it not been for Allen, who began probing the pasts of alleged Nazis in the United States in 1962.

Allen's involvement in the search for former Nazis began just as he was completing a book called "Heusinger of the Fourth Reich: The Step by Step Resurgence of the German General Staff," which dealt with the career of Adolf Ernst Heusinger, former chief of operations and planning for all German land forces during World War II, who subsequently became chief of the North Atlantic Treaty Organization's military committee.

The editors of a small, serious left-wing magazine called Jewish Currents asked Allen to investigate two documents, one Latvian and the other Lithuanian, which a person unknown to Allen had left at their office.

Allen said he was working on other projects at the time and was not enthusiastic about undertaking the investigation, but the editors persuaded him to at least have a try.

He had the documents translated by a friend at Columbia University, read them, checked them against translations made for the prosecution staff at the Nuremberg trials and concluded that they were authentic.

The Lithuanian document indicated that a Roman Catholic bishop named Vincentas Brizgys had collaborated with the Nazis by ordering Lithuanian Catholic clergy to do nothing to help Jews in any way.

"The Brizgys document really propelled me into it," Allen said during a recent interview in his book-lined living room on West 79th Street in Manhattan.

By the beginning of 1963, he published the first of three articles in Jewish Currents, which later were issued as a pamphlet titled "Nazi War Criminals Among Us."

Allen developed a list of 16 names of alleged Nazi war criminals living in

the United States, which he passed on to the Justice Department and the Immigration and Naturalization Service.

He contends that the charges against the 16 were treated as no more than Communist-inspired propaganda, which pinpoints a problem that has dogged Allen for years. His politics are deflected well left of center and there are those, especially in the Jewish organizational world, who believe he is a card-carrying Communist.

Allen, a solidly built man who appears to be in excellent physical condition, bristled when I asked him in a recent interview whether he was a Communist. Before answering the question, which he said he resented deeply, he alluded to his reputation for occasional violence and the fact that he was "an ex-bullfighter."

With that as a preface, he did say: "I've never been a Communist." He added, however, that "I don't believe in capitalist economics."

The question clearly troubled Allen and, although the subject was dropped at that time, he subsequently sent a note further explaining his position. Allen wrote:

"Antisemitism is perhaps the most virulent poison in the American political mainstream. It is more often than not a fraud; it is invariably a convenient cloak that celebrates 'last refuge of scoundrels,' bogus patriotism.

"Like a vile leech, it has tracked its scam across our lives, blighting them for generations to come. I refuse to engage in anti-semitism and I will continue to employ reason, rational exchange and open dialogue with all people genuinely committed to freedom, peace and all-inclusive democracy."

Although Allen's leftist politics may have put obstacles in his path from time to time, they did not deter him. From 1962 to 1963 he was almost, but not quite, alone in tracking Nazis in America.

Books and Pamphlets

WHILE ALLEN was gathering and publishing his material, Dr. Oscar Karbach of the Institute of Jewish Affairs, a department of the World Jewish Congress, was also gathering names. He ultimately put together a list of 59 suspects in the United States. And at about the same time in 1963,

Despite the alleged obstruction — Schiano says he does not know the cause and DeVito believes politics and payoffs were involved — Mrs. Ryan was ultimately extradited to West Germany, where she is standing trial.

But DeVito said that, when the judge's decision was handed down, some INS officials were very unhappy. "They must have caught hell for not controlling us two guinea bastards."

Congressional Interest

DEVITO RETIRED early from INS in July, 1973, and Schiano stayed on until December, working in a tiny cubicle without a telephone to which he had been assigned "to pursue the Lennon investigation."

a book called "Daugavas Vanagi — Who Are They?" was published in Soviet Latvia and made available in the United States. Daugavas Vanagi is the name of an organization formed after World War II by prisoners in Belgium who served in the Nazi-occupied Latvian Legion.

The book contained names of alleged Eastern European collaborators, some of whom lived in the United States, and cited examples of atrocities attributed to them. One Latvian corporal was described as "one of the most vicious executioners at the Stolin [Byelorussian and Puzhik] (Byelorussian) mass murders. He and his brother burned gunpowder on the live, naked body of a captured partisan, drove a nail into the back of their victim's head and then broke the bones of his arms and legs.

"Another time, entering the house of an absent Polish woodcutter, [he] was particularly sadistic.

"First he shot an infant sitting on his mother's lap, then the rest of the children. But he did not kill the woman right away; he spent some time soring at her grief and humiliating her before finally finishing her off, too."

"Daugavas Vanagi — Who Are They?" was received with skepticism in many circles because of its origins behind the Iron Curtain, which was the accepted term at the time for Soviet-dominated Eastern Europe.

But a literature was beginning to develop. The Yiddish press had been publishing articles from time to time containing charges against alleged former Nazis. Books and pamphlets with titles like "What Price Silence," "Los, We Forget" and "People Without Conscience" were turning up.

Mostly the persons or publications that issued them were on the political left and they were labeled propagandists, but they persisted and became harder and harder to deny.

In 1964, the renowned Nazi-hunter Simon Wiesenthal, who operates the Jewish Documentation Center in Vienna and who was instrumental in the Israeli kidnapping of Adolf Eichmann from Argentina, overheard a conversation in a Tel Aviv cafe that led to the Ryan investigation.

Enter Schiano

THE BALL SEEMED to be rolling. Now it was up to the government,

They are both well-known to and respected by Allen, Mrs. Korman, Mrs. Pupko and others who continue to pursue former Nazi war criminals in the United States.

They have provided information to Reps. Elizabeth Holtzman (D-N.Y.) and Joshua Eilberg (D-Pa.), the first members of Congress to take an active interest in these questions since the early 1960s.

Both Holtzman and Eilberg have traveled to Moscow to facilitate the exchange of witnesses and information between the United States and the Soviet Union, and substantial progress has been reported.

Under congressional pressure, the INS has been moving. Dates have been set for three deportation hearings; a denaturalization proceeding is under

and especially the immigration and Naturalization Service.

But nothing actually happened until the fall of 1971, when chief INS trial attorney Schiano was asked to review the Ryan file. In many ways, that was the beginning of the end of the INS for Schiano, who was to resign from the service about two years later, charging harassment and obstruction of his investigations of Nazi cases.

Schiano, an ex-dead-end kid from the Red Hook section of Brooklyn who was a longshoreman and a professional fighter before becoming a lawyer, determined that in the Ryan case "we had the basis to initiate deportation hearings."

Schiano was given the go-ahead and, when he asked for assistance on the case, he was assigned DeVito as investigator.

The two men virtually lived together during the next two years. They were totally consumed by the investigation of the Ryan case and the Malkovskis case, to which they were also assigned.

DeVito's wife Frieda, whom he married in Germany right after the war, said, "Our whole life has changed since the Ryan case. He [Tony] is restless because of this action. You talk to him and his mind is miles away."

Schiano's life changed, too. Perhaps even more dramatically. During that two-year period, he was subject to several investigations relating to the possibility that he might have accepted bribes from aliens or that he might have acted improperly in return for sexual favors from female aliens. No charges were ever filed against him.

He in turn tells a tale, supported by DeVito, of stolen and misplaced files, missing memos, irregular instructions to take no action without consulting higher authorities in Washington, lack of support when needed and a general attitude of obstructionism with regard to the pursuit of the two cases.

Schiano, who handled immigration cases involving the recently deceased Mafia capo, Carlo Gambino, as well as the Happy Hooker, Xavier Hollander, was working on a case involving the deportation of former Beate John Lennon at the time he was handling the Nazi cases.

"In the Lennon case," he said, "what ever help I wanted I could get. They were worried he was going to disrupt the Republican convention."

way against Bishop Truff, there is some indication that the State Department is reconsidering the extradition of Artukovic; 13 additional cases are in some stage of processing and about 70 others are considered ripe for investigation.

How many will ultimately be deported? There is no certain answer to that. In many cases the obstacles are formidable. But people like Schiano and DeVito, Allen, Pupko, Korman and Permuter believe the effort must be made.

DeVito put it like this: "My career came to an end, but in view of today's results, I consider it well worth it. I had a choice. There were 12 million concentration camp victims who had no choice."

LEUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

ICVA

178

#168

Laikrasis "UNSER WEG", Amerikieciu kariuomenes islaisvin-
tu zydu is vokieciu koncentracijos stovyklu Centro Komitete, pri-
paizinto generolo Mc Narney'o oficiale zydu organizacija JAV zonoj
Vokietijoje, organas viename is paskutiniuju savo numeriu isidejo
sekancio turinio zinute, kurios originala-iskarpa pridedame:

ZMOGZIEIAI AUSTRALIJOJ

LONDONAS! DENA, AUSTRALIJA PIRMOJI SUTARE
SU IRO APIE PERKELTU ASMENU (DP) APGYVENDINIMA AUSTRALIJOJ.
TU ASMENU SKAICIUS PRIKLAUSO NUO LAIVU, STATOMU IRO DISPOZI-
CIJAI, AUSTRALIJA PRIIMS "PERKELDOSIUS" DAUGUMOJE IS PABALTI-
JO KRASTU.

(KAIP ZINOMA, TU "PERKELTU" ASMENU DAUGUMA YRA ZMOGZU-
DEIAI, KURIE ISZUDE PABALTIJO ZYDUS.

Kodel stitinkamos lietuviu istaigos Vokietijoje i tai ne-
reaguoja? Kodel savo neveikluma jus atinat veja is buriu tu pavie-
niu likusiu Lietuvos zydu, kurie dar neketina visus be isimties lie-
tuvius Vokietijoje mesti i viena puoda? Arba jau jusu aszine tokia
prasna, kad bijote reaguoti? Tuomet, deja, laikrasis teisius
ir mums teks sunki pareiga pasauliui praneiti apie jusu 1941 metu
"zygdarbius".

Sioj vietoj originale prilipytas tekstas
zydu kalba.

ENTRINS VALSTYBES ARCHYVAS

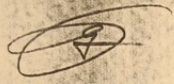

1970. 10. 9. gaisis 18.1. 331 2590

182

"MARTĒ" LAIKO DĀRĒ
VEIDO BIJŪNO ZĪEDĀ

Ev. Federatīvs

Ev. Federatīvs
SIA, Rīga

Ev. Federatīvs
SIA, Rīga

LIUVOS CENTRINIS VALSTYBES ARCHIVAS

... 4/27/77
...
... 1524 King St. West, Toronto, Ont. M6K 1P6 Canada.

(14)

183

Lidiniai, gyvenamasis būklė.

Grįžęs iš emigracijos radau Jisus matavęs laisvės
iš karūšd.

Jūs klausiate iš kur imti (ir koks likimo) dar-
mai man knygy, "Kommunistas & Kausis" pp. 65, 66, 67. Tai
autentiški dokumentai gauti iš Dainius Minkulevičius ir Saugumo
departamentu. O tie dokumentai buvo atspausdinti paslaibai, o
regalia tvirtinti Tiesos Aukštumos ar greičiau iš tiesi institucija
patvirtos medžiagos ir patijo surinkti-pakore galim, pabrėž-
tas, patvirtotas Saugumo tarnautais (prie visus supranuodius),
atvarami bejei širdijai ir ties. Jonas Laitkus ir kas (jis
dabar gyvena Čikagajje ir, žodis, yra JAV Tiesos iru vadovys
Vadovystė). O šie, be medžiagos, dalyvius (pavallian) savo
savaitiniam parvaikom prie. Kauno radijo, 1941m. Tiesos
yra 1938-40 metais. Tie dokumentai yra tixxi-antikstiski, verai
kaipo bejei tiesi. Minkulevičius referentas visur galiojau prieš.

Žydu, vertas, Lietuvos ūkis sritijje, apibendrinant exeri-
tau suot kompetencija ir gal. pritaikyti man būtų reiklus ki-
detai, nes ai visą laika, laige, auitrosom, noršius (Mokstu-
li für Welthandel Dienoje ir Staatswissenschaft-Fachberufe
dip. Kaufman ir daktarė (Kupnia), dirbau Lietuvos ūkis sritijje, kaip
ministras buvau tiesi. referentu, 5 metais "Sovietische aršione is
Kommunistaraj karyžybi (Kandovskij); 1937 metais buvau smerta-želo-
von ekonominių institucija, kooperacija s Palestino, Sirija,
Egiptas, Libanona, vadinęsti prorypin rysine. Tą ministrą, pasok-
mingai atlyraui ir pprie pūru, draugis, suot suotykus išplecia-
su Palestino, ir mačiau kaip Lietuvos žyptai gravaui pristiže
prie Palestinos ūkis sritijje; ir kaip jo bejei patarimti.

Byloje sunumeruota

185

(*lindas asteroicias dermat penli*)

(skaitmenimis ir zodiacis)

lapu (-ai)

185

Pastāvīgu lapu Nr.

Pašreizēgu lapu (izdrukāts teksts, pielikumi, pielikumi utt.) Nr.

Lapu saņemšanas Nr.

1978.VII.31

Lapu saņemšanas Nr.

Algie Rukšēns

5682 French Blvd.

Mentor, Ohio 44060

(skaitmenimis ir zodiacis)

lapu

Mielas p. Rukšēnai:

Gusipeširīmūi siunčiem Jums dr. Jassičio rankreštī.

Su gerisusiai linkējimais,

Rīma Čerkeliūnienē
Reikalų vedēja

Jūd. Raug
(paraksts)

[Signature]
(paraksts)

[Signature]
(vārds un pavārds)

BYLOS BAIGIAMASIS ĮRAŠAS

FONDAS 647 APYRAŠAS 1 BYLA 483

Byloje sunumeruota 185 (*intis atstovias dėlimt penki*)
(skaitmenimis ir žodžiais) lapų (-ai)

Iš jų raidiniai lapų numeriai _____

Praleistų lapų Nr. _____

Pakentų lapų (išblukęs tekstas, suplyšę, sulieti ir t.t.) Nr. _____

Lapų su nuotraukomis Nr. _____

Lapų su pašto ženklais Nr. _____

Vokai su indėliais _____

Vidaus apyrašo _____ lapų

Pastabos _____
(skaitmenimis ir žodžiais)

A. Gud. saup
(parašas)

Paul's
(parašas)

J. Stauleris
(vardas ir pavardė)

2015 10 27
(data)

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS